

ТӨРИЙН МЭДЭЭЛЭЛ

ХУУЛЬ, ТОГТООЛ, ЗАРЛИГ,
ШИЙДВЭР, ХУУЛИЙН ТАЙЛБАР

Монгол Улсын Их Хурлын хэвлэл

1998 оны 1-р сар

№1 /68/

ГАРЧИГ

I. МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

Дампуураллын тухай	5
Шүүхийн шийдвэр биелүүлэх тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	21
Иргэний хуульд нэмэлт оруулах тухай	21
Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	22
Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	22
Даатгалын тухай	23
Даатгалын тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай	37
Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай	37
Цагдаагийн байгууллагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай	50
Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	51
Тамхины дээр хөнөөлтэй тэмцэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	52
Архидан сонгуураар тэмцэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	52
Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	53
Эрүүгийн хуульд өөрчлөлт оруулах тухай	54
Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай	54
Хуулийн заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай	55
Хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай	56
"Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн халамжийн сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хуулийн зүйл, заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийг хэрэгжлэх журмын тухай хуульд"-д өөрчлөлт оруулах тухай	56

2. МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

19. Хуулийн төсөл буцаах тухай №89
20. Монгол Улсын 1998 оны төвлөрсөн төсвийн тухай хуулийг хэрхэжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай №94
21. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийг баталсантай холбогдуулан авах зарим арга хэмжээний тухай №95
22. Зарим гишүүдийг Байнгын хорооны бүрэлдэхүүнээс чөлөөтж, гишүүгээр батлах тухай №96
23. Тогтоолын төсөл буцаах тухай №97
24. Бүгд Найрамдах Урагвай Улстай дипломат харилцаа тогтоох тухай №98
25. Лихтенштайны Вант Улстай дипломат харилцаа тогтоох тухай №99
26. Ерөнхийлөгчийн хоригийн тухай №100
27. Бүгд Найрамдах Ливан Улстай дипломат харилцаа тогтоох тухай №101
28. Катар Улстай дипломат харилцаа тогтоох тухай №102
29. Хүний эрхийн дэд хорооны бүрэлдэхүүний тухай №103
30. Хуулийн төсөл буцаах тухай №104
31. Тогтоолын төсөл буцаах тухай №105

3. МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН ЗАРЛИГ

32. Ч.Туулд Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол хүртээх тухай №87
33. Чойсүрэнгийн Баатарыг элчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлөх тухай №83
34. Цэдэнжавын Сүхбаатарыг элчин сайдаар томилох тухай №84
35. Чойсүрэнгийн Баатарыг элчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлөх тухай №85
36. Цэдэнжавын Сүхбаатарыг элчин сайдаар томилох тухай №86
37. С.Мялаад Монгол Улсын хөдөлмөрийн баатар цол хүртээх тухай №87
38. С.Банзрагчид Монгол Улсын гавьяат уурхайчин цол хүртээх тухай №88
39. Д.Дондовт Монгол Улсын аж үйлдвэрийн гавьяат ажилтан цол хүртээх тухай №89
40. Д.Борхүүд Монгол Улсын аж үйлдвэрийн гавьяат ажилтан цол хүртээх тухай №90
41. С.Гэрэлд Монгол Улсын аж үйлдвэрийн гавьяат ажилтан цол хүртээх тухай №91
42. Л.Баяртыг элчин сайдаар томилох тухай №93
43. Ч.Очирсүх, Ц.Хэнэмдэх нарт Монгол Улсын үйлчилгээний гавьяат ажилтан цол хүртээх тухай №94
44. Зарим шүүхийн шүүгч, Ерөнхий шүүгчийг албан тушаалаас чөлөөлөх тухай №99
45. Зарим шүүхийн шүүгчийг томилох тухай №100

4. МОНГОЛ УЛСЫН ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦ

46. Импортын барааны галзгийн татварын тухай Монгол Улсын Их Хурлын 1997 оны 24 дүгээр тогтоол, түүний анхны хэлэлцүүл-

гийн санхээг, хуралт Монгол Улсын Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх тухай мэаригланыг эгцэлэн шийдвэрлэсэн тухай №03 72

5. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

Дүрэм, жууриг батлах тухай №240	76
Хархорум, шотын туурийн хамгаалалтын бүс тогтоох тухай №241	80
Журам, жантсаалт батлах тухай №245	82
Тогтоолд нэвчмэл оруулах тухай №246	90
Зарим бэлгэдлийг төрийн тусгай хамгаалалтад авах тухай №250	90
Сум, дүүргийн мал эмнэлэг, үржлийн алба /УУГ/-ны үлгэрчилсэн дүрэм батлах тухай №251	91
Шатгалын журам батлах тухай №252	95
Журам батлах тухай №253	99
1998 оныг "Залуучуудын жил" болгох тухай №254	101
Хөтөлбөр батлах тухай №255	109
Хөтөлбөр батлах тухай №257	124
Хөдөлмөрнийн хөлсний доод хэмжээг шинэчлэн батлах тухай №259	139

6. МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН ТОГТООЛ

Нөхөрлөл, гэрээллийн тухай Монгол Улсын хуулийн зарим түйл, хэсэг, заалтыг тайлбарлах тухай №380	140
--	-----

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

оны 11 дүгээр
20-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ДАМПУУРЛЫН ТУХАЙ

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь дампуурлын хэрэг үүсгэх, хянан эрлэх, төлбөрийн чадваргүй аж ахуйн нэгжийг дахин өжүүлэх, татан буулгахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад ю.

2 дугаар зүйл. Дампуурлын тухай хууль тогтоомж

2.1. Дампуурлын тухай хууль тогтоомж нь Иргэний хууль¹, ний хэрэгт шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль², энэ хууль, тэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас ю.

2.2. Дампуурлын хэргийг үүсгэх, хянан шийдвэрлэхтэй сон энэ хуулиар зохицуулагдаагүй харилцааг Иргэний хэрэгт хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн дагуу зохицуулна.

2.3. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хууль зааснаас заасан биел олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Хуулийн нэр томьёо

3.1. Энэ хууль хэрэглэсэн дараахь нэр томьёог дор дурдсан ойлгоног:

3.1.1. "нэхэмжлэгч" гэж хариуцагчаас үүргийн гзлийг шаалираах эрх бүхий этгээдийг;

3.1.2. "хариуцагч" гэж төлбөрийн чадваргүй болсон өл, хоршоо, компани, төрийн болон орон нутгийн өмчит рийн гзлаар, хуулийн этгээдийн эрх бүхий төрийн бус лагыг;

¹ ний хууль "Ардын эрх" сонины 1994 оны 12 дугаар сарын 30-ны 258, 1995 оны 1 дүгээр сарын 3-ны өдрийн 1, 1995 оны 1 дүгээр 4-ний өдрийн 2, "Төрийн мэдээлэл" сэтгүүлийн 1995 оны 1 дугаарт нийтлэгдсэн.

² ний хэрэгт шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хууль "Ардын эрх" сонины 1994 оны 7 дугаар сарын 5, 6, 7, 8-ны өдрийн 130-133, "Төрийн мэдээлэл" сэтгүүлийн 1994 оны 8 дугаарт тус тус нийтлэгдсэн.

3.1.3. "Өөрийн хөрөнгө" гэж хариуцагчийн үнэ хөрөнгө, эргэлтийн хөрөнгийн үнийн дүнгээс бусдад толох тээл, өр төлбөрийг хассан зөрүүг;

3.1.4. "хэрэг гүйцэтгэгч" гэж хариуцагчийг буулгах, эсхүл дахин хөрөнгөжүүлэх ажлыг эрхлэн гүйцэтгэгч, хөрөнгөжүүлэх ажиллагаанд хяналт тавих, хариуцагчийн эд хөрөнгө хамгаалах эрхтэйгээр нэхэмжлэгчдийн хуралд санал болгох шүүхийн томилсон этгээдийг.

4 дүгээр зүйл. Төлбөрийн чадваргүйд тооцох

4.1. Өөрийн хөрөнгийн 10-аас доошгүй хувьтай тус хэмжээний үүргээ хууль буюу гэрээнд заасан хугацаа биелүүлэхгүй бол төлбөрийн чадваргүйд тооцно.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ

Дампуурлын хэрэг үүсгэх

5 дугаар зүйл. Дампуурлын хэрэг үүсгэх

5.1. Шүүх дараахь үндэслэлээр дампуурлын хэрэг үүсгэнэ:

5.1.1. үүргийн гүйцэтгэлийг шаардах эрхтэй харилцагч тал дампуурлын хэрэг үүсгэх тухай нэхэмжлэл гаргасан;

5.1.2. хариуцагч үүргээ биелүүлж чадахгүй болгооноор өөрөө мэдэгдэж, дампуурлын хэрэг үүсгэх хүсэлт гаргасан.

5.2. Нэхэмжлэл, хүсэлт нь энэ хуулийн 7 дугаар зүйлд шаардлагыг хангасан гэж шүүгч үнэлэ түүнийг хүлээн авснаас хэсэж хонोगийн дотор дампуурлын хэрэг үүсгэх тухай захирамж гаргасан.

5.3. Дампуурлын хэрэг үүсгэснээс хойш 5 хонोगийн дотор шүүх нэхэмжлэлийн хувийг хариуцагчид гардуулж, 30 хоног дотор хариуцагчийг төлбөрийн чадвартай болох эсэхийг тогтооно.

5.4. Хариуцагч төлбөрийн чадвартай болох нь тогтоосон дампуурлын хэргийг хэрэгсэхгүй болгож, зохигчдын өр төлбөр асуудлыг зохих хуулийн дагуу хянан шийдвэрлэнэ.

5.5. Хариуцагчийг төлбөрийн чадваргүй байсныг тогтоосон хойш 7 хоногийн дотор шүүх энэ тухай хэвлэл, мэдээлэл хэрэгслээр нийтэд мэдэгдэнэ. Уг мэдээлэлд нэхэмжлэгчдийн хурал хийх он, сар, өдөр, газар, нэхэмжлэгчдээс нэхэмжлэл гаргаж, журам, хугацаа, нэхэмжлэлийг хуульд заасан хугацаанд гаргасныг үүсэх үр дагавар эргийг заана.

5.6. Дампуурлын хэрэг үүсгэхдээ шүүгч өөрийн санаачилга буюу нэхэмжлэгчийн хүсэлтээр Иргэний хэрэг шүүхэд шийдвэрлэх тухай хуулийн 69 дүгээр зүйлд заасан арга хэмжээ болно.

5.7. Шүүх дампуурлын хэрэг үүсгэхдээ хэрэг гүйцэтгэгч түр томилж болно. Түр хэрэг гүйцэтгэгч нь энэ хуулийн 12.1.2, 12.1.3, 12.1.4, 12.1.5, 12.1.9-д заасан эрх эдэлж, үүрэг хүлээн

6 дугаагаар зүйл. Шүүхийн шийдвэрт гомдол гаргах

6.1. (О)рроолцогч этгээдүүд дампуурлын хэргийг хянан шийдвэрлэхтэй холбогдуулан гарсан шүүгчийн захирамж, шүүхийн шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл түүнийг гарсан өдрөөс хойш 5 хоногийн дотор гомдол гаргах эрхтэй. Шүүх уг гомдлыг 15 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэнэ.

6.2. (О)рроолцогч этгээдүүд дампуурлын хэргийг хянан шийдвэрлэхтэй холбогдуулан гарсан шүүхийн шийдвэрийг эс зөвшөөрвөл түүнийг гарсан өдрөөс хойш 10 хоногийн дотор гомдол гаргах эрхтэй. Шүүх уг гомдлыг 30 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэнэ.

6.3. Гомдлыг шүүх хянан шийдвэрлэх хугацаанд дампуурлын хэргийг хянан шийдвэрлэх хугацаа түр зогсох бөгөөд гомдлыг хянан шийдвэрлэсэн тухай шүүхийн шийдвэр гарсан өдрөөс эхлэн түүнийг ажлуулсан тооцно.

7 дугаагаар зүйл. Дампуурлын хэрэг үүсгэх тухай

нэхэмжлэл, хүсэлтэд тавих шаардлага

7.1. Дампуурлын хэрэг үүсгэх тухай хариуцагчийн хүсэлтэд төлбөрийн чадваргүй болсон гэх үндэслэл, дахин хөрөнгөжүүлэх, дампууржээсэнд тооцож татан буулгах тухай санал, мөн Иргэний шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 60 дугаар зүйлд тусгаж, дараах зүйлийг хавсаргана:

7.1.1. сүүлийн гурван жилийн санхүүгийн тайлан; эсхүл

7.1.2. өмчлөлдөө байгаа, эсхүл итгэмжлэн өмчилсөн хөрөнгийн ажгаасалт, тэдгээрийн үнэлгээний талаархи санал;

7.1.3. нэхэмжлэгчдийн нэр, хаяг, нэхэмжлэгч тус тусын авлагла (буюу гаргуулах төлбөрийн хэмжээ);

7.1.4. хариуцагчид төлбөртэй этгээдийн нэр, хаяг, төлбөрийн хэмжээ;

7.1.5. хоршооны хувьд гишүүд, нөхөрлөлийн тухай тэдний хариуцлагаатай гишүүдийн нэр, хаяг.

7.2. Дампуурлын хэрэг үүсгэх тухай нэхэмжлэл тухайн хэргийг төлбөрийн чадваргүйд тооцуулах, төлбөрийн чадваргүй болсон гэж үздэх үндэслэл, түүний хүлээсэн үүрэг, төлбөрийн хэмжээ, тус тус гүйцэтгэх хугацаа, хариуцагчийг дахин хөрөнгөжүүлэх, эсхүл дампуурсанд тооцож татан буулгах тухай саналыг тус тус тусгаж, нотлох баримтыг хавсаргана.

7.3. Шаардлагаатай тохиолдолд шүүх хариуцагчийг төлбөрийн чадваргүй болгосон тухай нэмэлт нотлох баримтыг нэхэмжлэл, хүсэлтэд авсан этгээдэдээ шаардаж болно.

8 дугаар зүйл. Нэхэмжлэгчдийн хурал

8.1. Хариуцагчийг төлбөрийн чадваргүй болсонд тогухай нийтэд мэдээлснээс хойш 30 хоногийн дотор нэхэмжлэгчдийн анхны хурлыг зохион байгуулна.

8.2. Нэхэмжлэгчдийн анхны хурлаас энэ хуулийн заасан шаардлага хангасан этгээдийг хэрэг гүйцэтгэ батлуулахаар шүүхэд санал болгоно.

8.3. Нэхэмжлэгчдийн хурал дараахь асуудлыг хэл шийдвэрлэнэ:

8.3.1. энэ хуулийн 27.3-т заасан хэсэг тус 6 дахин хөрөнгөжүүлэх төлөвлөгөөг батлах эсэх;

8.3.2. дахин хөрөнгөжүүлэх төлөвлөгөөний биел хяналт тавих, хариуцагчийн санхүүгийн тайланг хэлэлцэх;

8.3.3. хэрэг гүйцэтгэгчийг томилуулахаар ш санал тавих, түүний цалин хөлс, үйл ажиллагааны зардалын хэ төлөх хугацаа, журмыг тогтоох;

8.3.4. шүүхээс хариуцагчийн эд хөрөнгөө за зарцуулах эрхийг хэрэг гүйцэтгэгчид шилжүүлсэн тохиолдолд гүйцэтгэгчээс уг эрхийг хэрэгжүүлэх нөхцөл, хэмжээ хэрт тогтоох;

8.3.5. хэрэг гүйцэтгэгчийн мэдээлэл, дүгнэ танилцах, тайланг хэлэлцэх;

8.3.6. хэрэг гүйцэтгэгчийг өөрчлөх саналыг ш тавих;

8.3.7. хэрэг гүйцэтгэгчийн үйл ажиллагааны т шүүхэд гомдол гаргах;

8.3.8. хариуцагчийн үйл ажиллагаатай холб асуудлаар шүүхэд хандах;

8.3.9. хариуцагчийг татан буулгах тухай шүү шийдвэрийг шүүхийн оролцоогүйгээр биелүүлэх эс шийдвэрлэх.

8.4. Нэхэмжлэлийн нийт шаардлагын 10-аас доошгүй х гаргасан нэхэмжлэгчдийн шаардсанаар хэрэг гүйцэ нэхэмжлэгчдийн хурлыг зарлан хуралдуулна.

9 дүгээр зүйл. Нэхэмжлэгчдийн хурлаас

шийдвэр гаргах журам

9.1. Нэхэмжлэгчдийн хуралд нэхэмжлэгч бүр нэхэмжлэлийн нийт шаардлагын дүнд өөрийн нэхэмжлэ шаардлагын эзлэх хувьтай тэнцүү саналын эрхтэй оролцоно.

9.2. Шийдвэрийг хуралд оролцсон нэхэмжлэгчдийн нэхэмжлэлийн саналын эрхийн 66.7-оос дээш хувиар баталсан хүчин төгөлдөрт тооцно.

10 дугаар зүйл. Нэхэмжлэгчдийн зөвлөл

10.1. Нэхэмжлэгчдийн тоо 7-оос дээш байвал элэгчдийн хурлаас нэхэмжлэгчдийн зөвлөлийг байгуулж болох зөвлөл нь 3-аас доошгүй сонгогч тоотой нэхэмжлэгчдээс гэдэг.

10.2. Нэхэмжлэгчдийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг хуралдаан нэхэмжлэгчдийн нийт нэхэмжлэлийн саналын эрхийн эс дээш хувиар батална.

10.3. Зөвлөлийн эрх, үүргийг нэхэмжлэгчдийн хурлаас авна.

11 дүгээр зүйл. Хэрэг гүйцэтгэчийг томилох

11.1. Шүүх энэ хуулийн 8.2-т заасны дагуу нэхэмжлэгчдийн хурлаас санал болгосон этгээдийг 5 хоногийн дотор хэрэг гэгчээр томилох эсэхийг шийдвэрлэнэ.

11.2. Хэрэг гүйцэтгэгч нь хариуцагчийн үйл ажиллагаанд гажуудал, эдийн засгийн сонирхолгүй, хууль, санхүү, эдийн засгийн дээд боловсролтой хувь хүн, эсхүл хууль зүй, эдийн засаг, гүйцэтгэлийн чиглэлээр мэргэжлийн зөвлөлөгч, үйлчилгээ үзүүлэх эрх, зүхий хуулийн этгээд байна.

11.3. Дор дурдсан этгээд, түүний гэр бүлийн гишүүнийг хэрэг гэгчээр томилохыг хориглоно:

11.3.1. хариуцагч, нэхэмжлэгчийн удирдлага, түүний гэр бүлийн гишүүн;

11.3.2. хувьцаат компаниас бусад хариуцагч хуулийн этгээд, түүний гэр бүлийн гишүүн;

11.3.3. нэхэмжлэгч хувь хүн.

12 дугаар зүйл. Хэрэг гүйцэтгэчийн эрх, үүрэг

12.1. Хэрэг гүйцэтгэгч дараахь эрх, үүрэгтэй:

12.1.1. шүүхийн шийдвэрийн дагуу хариуцагчийн эдийн засгийн бичгүүмжлэх;

12.1.2. хариуцагчийн эд хөрөнгө, хэлбэлдэх баримтыг хамгаалалтанд авч, тооллого явуулах;

12.1.3. шаардлагатай тохиолдолд хариуцагчийн үйл ажиллагаанд баримтын шалгалт хийх ажлыг зохион байгуулах;

12.1.4. нэхэмжлэгчдийн хурлыг зарлан хуралдуулах;

12.1.5. шүүхээр шийдвэрлүүлэх асуудлаар шүүхэд

12.1.6. дампуурлын хэрэг үүсгэхээс өмнө байгуулсан хэлцлийг хянаж, энэ хуулийн 19, 20, Иргэний хуулийн 43, 44 зүйлд заасан гэрээ, хэлцлийг хүчингүйд тооцуулах, үлгэр, цуцлуулах эсэх асуудлыг нэхэмжлэгчдийн хуралдаанд хэлж;

12.1.7. тусгай данс нээж хариуцагчийн мөнгөн хөрөнгийг төвлөрүүлэх;

12.1.8.хариуцагчийн нэрийн өмнөөс нэхэмжлэ
хурлаас олгосон эрхийн хүрээнд бусадтай гэрээ, хэлцэл байгуу
12.1.9.шаардлагатай мэдээ баримтыг хариуц
гаргуулан авах;

12.1.10.хариуцагчийн талаар гаргэсан
дүгнэлтийг холбогдох этгээдүүдэд танилцуулах;

12.1.11.хариуцагчийн эд хөрөнгийг үнэлэх;

12.1.12.нэхэмжлэгчдийн тогтоосон цалин х
хэмжээнд багтаан өөрт туслагчийг холсөөр ажиллуулах;

12.1.13.Иргэний хууль болон энэ хуулийн 18
зүйлд заасан журмын дагуу хариуцагчийн эд хөрөнгийг худалдаа

12.1.14.хуульд заасан бусад эрх, үүрэг.

12.2.Хуурч мэхлэх, хайхрамжгүй хандах зэргэ хууль б
ажиллагааны улмаас хариуцагчид ямар нэгэн хохирол учр
хэрэг гүйцэтгэгч уг хохирлыг биечлэн хариуцна.

12.3.Дампуурлын хэргийн оролцогчид хэрэг гүйцэтг
үйл ажиллагаатай холбогдуулан шүүхэд гомдол гаргах, шүүх
гүйцэтгэгчийг өөрчлөх эрхтэй.

13 дугаар зүйл.Хэрэг гүйцэтгэгчийн дүгнэлт

13.1.Хэрэг гүйцэтгэгч нь шүүхээр батлагдсанаасаа хон
хоногийн дотор хариуцагчийн үйл ажиллагаанд дүгнэлт хий
тухайгаа шүүх, хариуцагч, нэхэмжлэгчид танилцуулна. Дүг
дараахь зүйлийг тусгана:

13.1.1.хариуцагчийн санхүү, эдийн засгийн т
гүүний дүгнэлт;

13.1.2.хариуцагчийн төлбөрийн чадваргүй
шалтгаан, онцлог;

13.1.3.удирдлагын үйл ажиллагааны талаархи дүгнэлт;

13.1.4.нэхэмжлэгчдийн хэсэг болон нэхэмжл
бүрийн дүн;

13.1.5.хариуцагчийг дахин хөрөнгөжүүлэх,
дампуурсанд тооцож татан буулгах талаархи санал;

13.1.6.шаардлагатай гэж үзсэн бусад мэдээ, бар

13.2.Дүгнэлт гаргах явцад хэрэг гүйцэтгэгчийн хү
шүүх шинжээч томилж болно.

13.3.Дахин хөрөнгөжүүлэх төлөвлөгөө гаргах эрх
этгээдүүдэд дүгнэлттэй танилцах боломжийг хэрэг гүйц
хангана.

14 дүгээр зүйл.Хариуцагчийн аж ахуй удирдах болон эд хөрөнгө захиран зарцуулах эрхийг шинжүүлэх

14.1.Хэрэв хариуцагч энэ хуульд тогтоосон хаташанд
хөрөнгөжүүлэх хүсэлтээ гаргаагүй, төлөвлөгөөг шүүхэд өгөөгүй
уг төлөвлөгөөг шүүх батаагүй, эсхүд хариуцагчийг татан

1 шүүхийн шийдвэр гарсан бол хариуцагчийн эд хөрөнгө
дан зарцуулах, аж ахуйн үйл ажиллагааг удирдах эрхийг шүүхийн
шээрээр хэрэг гүйцэтгэгчид шилжүүлнэ.

15 дугаар зүйл. Нэхэмжлэгч нэхэмжлэл гаргах хугацаа

15.1 Хариуцагч тал хариуцагчтэй холбоотой нэхэмжлэлээ
уцагчийг төлбөрийн чадваргүй болсон тухай нийтэд мэдээлсэн
өс хойш 21 хоногийн дотор шүүхэд гаргана.

16 дугаар зүйл. Засгийн газар, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас хүсэлт гаргах

16.1 Засгийн газар, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал
өрийн чадваргүй болсон төрийн болон орон нутгийн өмчит
вэрийн газрын өр, төлбөрийг төлөх тухай баталгааг
мөжлөгчдийн анхны хурлаас өмнө шүүхэд гаргаж болно.

16.2 Засгийн газар, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын
игааг нэхэмжлэгчдийн хурлаас зөвшөөрсөн бол шүүх хэргийг 3
н хугацаагаар түдгэлзүүлдэг болно.

17 дугаар зүйл. Хуваарилагдах эд хөрөнгө

17.1 Дампуурлын хэрэг үүсгэхэд хариуцагчийн өмчлөлд
ан буюу түүнийг татан буулгаж улсын бүртгэлээс хасах хүртэлх
цаанд шинээр бий болсон өмчлөлийн зүйлс, гэдгээрээс бий
х ашиг, орлогыг хариуцагчийн хуваарилагдах эд хөрөнгөд
уудна.

17.2 Хариуцагчид өр төлбөртэй этгээд нь гэрээ, хэлцлийн
г төлбөр, тооцоогоо хийнэ.

18 дугаар зүйл. Хариуцагчийн эд хөрөнгийг худалдах

18.1 Хариуцагчийн эд хөрөнгийг худалдахдаа хамгийн өндөр
хүргэх аргаар худалдана.

18.2 Хариуцагчийн эд хөрөнгийг үнэлэхдээ түүний зах
ийн ханш, чанар, хэрэгцээ, элэгдэл болон хариуцагчийн саналыг
длдана.

18.3 Тухайн эд хөрөнгийг үнэлэхэд хүндэрэл учирсан, хэрэг
этгэгчээс тогтоосон үнэлгээг хариуцагч зөвшөөрөөгүй
олдог үнэлгээний шинжээрч томилж болно. Үнэлгээний
жээчийн тогтоосон үнэ эцсийнх байна.

18.4 Эд хөрөнгийг дуудлагын худалдаагаар худалдахдаа
ний хуулийн 162 дугаар зүйл, Шүүхийн шийдвэр биелүүдэх
й хуулийн³ 29 дүгээр зүйлийн 2, 3, 4 дэх хэсэгт заасан журмыг
мтална.

³ дүхийн шийдвэр биелүүдэх тухай хууль "Арамын эрх" сонинд 1996 оны 12
р сарын 13-ны өдрийн 248, "Төрийн мэдээлэл" сэтгүүлийн 1997 оны 1
рт тус тус нийтлэгдсэн.

18.5.Эд хөрөнгийг худалдсанаас орсон орлогын зохих х нэхэмжлэгчдийн хурал /эвлөл/-ын шийдвэрээр хэрэг гүйцэтг олгоно.

19 дүгээр зүйл.Хариуцагчийн хийсэн хүчин төгөлдөр бус хэлцэл

19.1.Хариуцагчийн хийсэн дөр дурласан гэрээ, хэлцэл төгөлдөр бус байна:

19.1.1.дампуурлын хэрэг үүсгэхээс өмнө 2 ж дотор хариу төлбөргүйгээр хариуцагчийн уанраах байгуул гишүүд, тэдгээрийн гэр бүлийн гишүүдийн өмчлөлд эд хо шилжүүлэх тухай гэрээ, хэлцэл;

19.1.2.дампуурлын хэрэг үүсгэхээс өмнө 1 ж дотор хариу төлбөргүйгээр энэ хуулийн 19.1.1-д зааснаас этгээдийн өмчлөлд эд хөрөнгө шилжүүлэх тухай гэрээ, хэлцэл;

19.1.3.дампуурлын хэрэг үүсгэхээс өмнө 1 ж дотор бусад илт давуу байдлаар эд хөрөнгө худалдах, үйлч үзүүлэх тухай гэрээ, хэлцэл;

19.1.4.тодорхой нэхэмжлэгчдэд давуу эрх зорилгоор дампуурлын хэрэг үүсгэхээс өмнө 120 хоногийн хийсэн гэрээ, хэлцэл;

19.1.5.дампуурлын хэрэг үүсгэснээс хойш хуулийг зөрчиж хийсэн гэрээ, хэлцэл.

20 дугаар зүйл.Хариуцагчийн гэрээг өөрчлөх, цуцлах

20.1.Хариуцагчийн хуваарилагдах эд хөрөнгийн хэм нэмэгдүүлэх үүднээс шүүх нэхэмжлэгчдийн хурал /эвлөл/-аас болгосноор хариуцагчийн биелэгдээгүй байгаа, эсхүл ихэнх хуа биелэгдээгүй гэрээг өөрчлөх, цуцлах эрхтэй.

21 дүгээр зүйл.Нэхэмжлэгчийн үйл ажиллагааг түдгэлзүүлэх

21.1.Дампуурлын хэрэг үүсгэснээр нэхэмжлэгчийн эрхийг хангах үүднээс дараахь үйл ажиллагааг түдгэлзүүлдэг:

21.1.1.хариуцагчийн хуваарилагдах эд хөрө төлбөр гаргуулах, үйлчилгээ үзүүлэх;

21.1.2.хариуцагчийн хуваарилагдах эд хөрө хамаарах эд зүйлийг бусад этгээд өмчлөлдөө авах;

21.1.3.урьд гарсан шүүхийн шийдвэрийн хариуцагчийн хуваарилагдах эд хөрөнгөөс эд хөрөнгө, тг гаргуулах;

21.1.4.хариуцагчийн хуваарилагдах эд хөрө барьцаалах, барьцланы хэмжээг ихэсгэх, барьцаалсан эд зүй худалдах, бусад аргаар захиран зарцуулах;

21.1.5.хариуцагчийн өмнө хүлээсэн үүргээ б шилжүүлэх, хариуцагчтай үүргийг хооронд нь тооцох.

22 дугаар зүйл. Гэрээ, хэлцлийг цуцлахыг хориглох

22.1.1. Хариуцагчаас энэ хуулиар тогтоосон хүрээнд үйл агааргаа ивуулах хэвийн нөхцөлийг бүрдүүдэхтэй холбогдсон гэрээ үүзүүдэх гэрээ, хэлцлийг хариуцагч төлбөргүй чадваргүй үндэслэлээр цуцлах, өөрчлөхийг хориглоно.

22.2.2. Энэ хуулийн 22.1-д заасан гэрээ, хэлцэлтэй холбогдсон нийт ишүүхийн зөвшөөрлөөр сар бүр тусгай дансанд төвлөрүүлж гэнэ.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Хариуцагчийг дахин хоронгөжүүлэх

23 дугаар зүйл. Хариуцагчийг дахин хоронгөжүүлэх

хүсэлт

23.1.1. Хариуцагчийг дахин хоронгөжүүлж, үйл ажиллагааг нь ид үргэлжлүүлэх нь татан буулгаснаас нэхэмжлэгчдийн жэлэлийн шаардлагыг илүү хэмжээгээр хангах боломжтой гэж дараахь этгээд хариуцагчийг дахин хоронгөжүүлэх тухай нийт түүнийг төлбөрийн чадваргүйд тооцсон өдрөөс хойш 60 айн дотор шүүхэд гаргаж болно:

23.1.1. хариуцагч өөрөө;

23.1.2. хариуцагчаас нэхэмжилсэн нийт төлбөрийн нь нээг буюу түүнээс дээш хувийг нэхэмжилж байгаа жэлэгчид;

23.1.3. хэрэг гүйцэтгэгч.

23.2.2. Дахин хоронгөжүүлэх хүсэлтэд хариуцагчийн үйл агаар шашид үргэлжлүүлэх санхүү, удирдлагын болон бусад ж. гэдгээрийн тооцоо, өөрчлөн байгуулалдсан аж ахуйн ийн хэтгийн төлөвийн талаар тусгана.

24 дүүгээр зүйл. Дахин хоронгөжүүлэх

төлөвлөгөө

24.1. Энэ хуулийн 23.1-д заасан этгээд хэрэг гүйцэтгэгчийн этгэй танилцсан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор дахин гөжүүлэх төлөвлөгөөг /шашид "төлөвлөгөө" гэх/ шүүхэд гаргаж

24.2.1. Төлөвлөгөөнд дараахь үйл ажиллагааг тодорхой тусгана:

24.2.1. хариуцагчийг үүсгэн байгуулах баримт бичигт өлт оруулах эсэх, хэрэв оруулбал түүнд оруулах өөрчлөлт;

24.2.2. хариуцагчийн удирдлагаал өөрчлөлт оруулах түүнд ажиллах хүмүүсийн нэр, хаяг;

24.2.3. нэхэмжлэлийн шаардлагын оронд үнэт цаас эсэх;

24.3.4. хариуцагчийн гаргасан үнэт цаасны төлбөр хугацааг сунгах, түүний хүүгийн хувь хэмжээнд өөрчлөлт оруулах, оруулбал ямар хэмжээнд;

24.2.5. шинээр хийх гэрээ, хэлцлийн тухай;

24.2.6. хариуцагчийн эд хөрөнгөөс худалдах түүний хэмжээ;

24.2.7. хариуцагчаас бусдад шилжүүлэх эд хөрөнгө;

24.2.8. хариуцагчид үлдэх эд хөрөнгө;

24.2.9. энэ хуулийн 35.4-т заасан нэхэмжлэгчид хэсэг;

24.2.10. энэ хуулийн 35.4-т заасан дараалал тус бүр нэхэмжлэлийн шаардлагыг хангах арга, хэлбэр, хэмжээ, хугацаа;

24.2.11. хариуцагчийг дампуурсанд тооцож тасаруулах, буулгах, эсхүл дахин хөрөнгөжүүлснээр нэхэмжлэгчдэд зуваарилал төлбөрийн хэмжээний зөрүүг харьцуулсан тооцоо;

24.2.12. ажиллагчидтай байгуулсан хөдөлмөр гэрээг цуцлах буюу түүнд өөрчлөлт оруулах бол тэдгээрт хууль тогтоомжийн зохих актын дагуу тэтгэмж олгох, шинээр мэргэжлээр эзэмшүүлэх, мэргэшүүлэх арга хэмжээ;

24.2.13. төлөвлөгөөг биелүүлж дүгнэх хугацаа;

24.2.14. хэрэг гүйцэтгэгч болон холбогдох бүх этгээдэд олгох урамшуулал, ажлын хөлсний хэмжээ, түүнийг олгох журм;

24.2.15. хариуцагчийг төлбөрийн чадвартай болгох талаар энэ хуулийн дагуу явуулах бусад үйл ажиллагаа.

25 дугаар зүйл. Төлөвлөгөөг биелүүлэх хугацаа

25.1. Дахин хөрөнгөжүүлэх ажлыг 2 жилийн дотор хийж гүйцэтгэсэн байвал зохино.

26 дугаар зүйл. Төлөвлөгөөг хэлэлцэхэд бэлтгэх

26.1. Төлөвлөгөөг хэлэлцэх хурлын товчгүүрийг шүүх урьдчилан тоглоно. Төлөвлөгөөг хэлэлцэх хурлыг энэ хуулийн 24.1-д заасан хугацаа өнгөрөнөөс хойш 20 хоногийн дотор зохион байгуулна.

26.2. Төлөвлөгөөг хэлэлцэх хурлын бэлтгэлийг хийж гүйцэтгэгч хангана.

26.3. Хэрэг гүйцэтгэгч төлөвлөгөөг хэлэлцэх тус мэдээллийг хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэлээр нийтэд мэдээлнэ. Мэдээлэлд нэхэмжлэгчдийн хурал явуулах өдөр, төлөвлөгөөтэй хэрэг танилцаж болох тухай болон шаардлагатай бусад мэдээлэл тусгасан байвал зохино.

27 дугаар зүйл. Төлөвлөгөөг нэхэмжлэгчдийн хурлаар хэлэлцэж санал хураах

27.1. Төлөвлөгөөг хэлэлцэх нэхэмжлэгчдийн хурлыг хийж гүйцэтгэгч зохион байгуулна.

27.2. Нэхэмжлэгчдийн хуралд төлөвлөгөөг санал болгосон хэд хэдэн оролцоно

27.3. Төлөвлөгөөг батлах санал хураалтад зөвхөн нэхэмжлэлийг нь шүүх хүлээн авсан нэхэмжлэгч, эрсдэл эрхтэй бод санал хураалтыг дараахь хэсэг тус бүрээр явуулна:

27.3.1. нэхэмжлэсэн үнийн дүнгийн 10 буюу түүнээс их хувийг эзлэх барьцаат нэхэмжлэгчид;

27.3.2. бусад барьцаат нэхэмжлэгчид;

27.3.3. хариуцагчтай хөдөлмөрийн гэрээгээр ашиглагчид;

27.3.4. бусад.

27.4. Хуралд оролцон тухайн хэсэгт хамаарах санал гаргасан нэхэмжлэгчдийн саналын эрхийн олонхийн дэмжлэг авснаар хэсгээс төлөвлөгөөг зөвшөөрсөнд тооцно.

27.5. Хэрэв хоёр буюу түүнээс дээш төлөвлөгөө санал болгосон бол нэхэмжлэгчдийн хурлаар бүгдийг хамтад нь хэлэлцүүж эцэс хураалгана.

28 дугаар зүйл. Төлөвлөгөөг батлах

28.1. Нэхэмжлэгчдийн хурлаар төлөвлөгөөг хэлэлцсэнээс хойш 20 хоногийн дотор түүнийг батлах эсэхийг шүүх шийдвэрлэнэ.

28.2. Шүүх дараахь үндэслэлийн аль нэг нь байвал төлөвлөгөөг батална:

28.2.1. төлөвлөгөөг нэхэмжлэгчдийн 2-оос доошгүй хувийг дэмжсэн бол;

28.2.2. нэхэмжлэлийн шаардлагыг хариуцагч татан авснаас илүү хангаж чадахар байвал.

28.3. Нэхэмжлэгчдийн хурлаас хэд хэдэн төлөвлөгөөг зөвшөөрч дэмжсэн бол шүүх хариуцагчийн санал болгосон төлөвлөгөөг батална.

28.4. Шүүх хариуцагчийн санал болгосон төлөвлөгөөг эцэсийн 28.2-т заасан үндэслэлд тохирохгүй гэж үзвэл хамгийн доромжгүй нөхцөлд хамарч байгаа нэхэмжлэгчдийн хэсгийн доорсон төлөвлөгөөг батална. Төлөвлөгөөний дагуу тухайн нэхэмжлэгчид түүний нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүрэн хангахгүй гэж үзэвэл хөрөнгө хуваарилганд хамрагдахгүй нөхцөлд харагдах гэнэ.

28.5. Төлөвлөгөөг шүүх батлаагүй бол хариуцагчийг түүрсэнд тооцож татан буулаах тухай шийдвэр гаргана.

29 дүгээр зүйл. Төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх

29.1. Төлөвлөгөөний биелэлтийг шүүхийн шийдвэрийн дагуу үйлчилгээний хяналтын дор хариуцагч өөрөө, эсхүл хэрэг эгтгэгч зохион байгуулж хангана.

29.2. Хариуцагч өөрөө дамнуураан хэрэг үүсгэх тухай хүсэлт гаргасан болон хариуцагчийн гаргаж өгсөн төлөвлөгөөг баталсан бол

төлөвлөгөөний биелэлтийг хангах үүргийг шүүх хариуцагчид болно. Энэ тохиолдолд хариуцагч хэрэг гүйцэтгэгчдийн төлөө нөхцөл, хязгаарлалтын хүрээнд эд хөрөнгийг шахираан зарчжээ.

29.3. Хэрэг гүйцэтгэгч буюу хариуцагч төлөх хэрэгжүүлж чадахгүй гэж хэрэг гүйцэтгэгч, хариуцагчид нэхэмжлэгчдийн хурал /зөвлөл/-аас үзвэл түүнийг өөрчлөх хүсэлтийг гаргаж болно.

29.4. Хэрэг гүйцэтгэгч төлөвлөгөөний биелэлтэд хяналт тусгах аргаар энэ хуулийн 12.1-д зааснаас гадна дараахь аргууд, үүрэгтэй:

29.4.1. хариуцагчийн санхүүгийн байдал, зарлагын тайлан тэнцэлд сара нэг удаа, шаардлагатай тохиолдолд гухай бүр шалгалт хийх;

29.4.2. төлөвлөгөөний биелэлтийн явцад төлөх нэмэлт, өөрчлөлт орох шаардлагатай болсон, хариуцагчид төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх боломжгүй болсон гэж нэхэмжлэгчдийн хурлыг зарлан хуралдуулах.

29.5. Хэрэг төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх боломжгүй бол үзвэл хариуцагч, хэрэг гүйцэтгэгч буюу нэхэмжлэгчдийн /зөвлөл/ хариуцагчийг дампуурсанд тооцож татварт буюу гэмт хүсэлтийг шүүхэд тавих эрхтэй.

29.6. Энэ хуулийн 29.5-д заасан хүсэлтийг шүүхэд үндэслэлтэй гэж үзвэл хариуцагчийг дампуурсанд тооцож, татварт буюу гэмт шийдвэр гаргана.

30 дугаар зүйл. Төлөвлөгөөг биелүүлэх хугацааг сунгах

30.1. Хэрэг гүйцэтгэгч буюу нэхэмжлэгчдийн хурал /зөвлөл/-аас төлөвлөгөөг биелүүлэх хугацааг сунгах хүсэлтийг шүүхэд болно.

30.2. Төлөвлөгөөний биелэлтийн явцад хариуцагчид төлбөрийн чадвар сайжирч, нэхэмжлэгчдийн шаардлагыг боломжтой гэж үзвэл шүүх энэ хуулийн 25 дугаар зүйлд хугацааг зургаан сар хүртэл сунгаж болно.

30.3. Шүүх төлөвлөгөөг биелүүлэх хугацааг сунгахдаа хязгаарлалт, нөхцөлийг төлөвлөгөөнд шинээр тусгаж болно.

30.4. Төлөвлөгөөний биелэлтийг шүүхээс сунгагчид хариуцагчид алдагдалд орсон бол нэхэмжлэгчид хугацааг сунгах шүүхийн шийдвэрийг цуцлах хүсэлтийг шүүхэд тавих эрхтэй. Хүсэлт тавьсан нь төлөвлөгөөг биелүүлэх ажиллагааг зогсоох үр дүнд хүргэхгүй.

31 дүгээр зүйл. Төлөвлөгөөний биелэлтийг тайлланг харуулах

31.1. Төлөвлөгөөг биелүүлж байгаа хариуцагч зарлагын болон санхүүгийн бусад тайлан, мэдээлэл сар бүр гүйцэтгэгчид гаргаж өгнө. Хэрэг гүйцэтгэгч хариуцагчийн санхүүгийн

ин, мэдээлэгч улирал тутам нэхэмжлэгчдийн хурал /зөвлөл/-д шуулж байгнта.

32.2 дугаар зүйл. Дахин хөрөнгөжүүлэх ажиллагааг дуусгаар болгох

32.1.1 Шүүх дараахь үндэслэлээр дахин хөрөнгөжүүлэх ажиллагааг г дуусгаар болгоно:

332.1.1. төлөвлөгөөг биелүүлэх боломжгүй болсон;

332.1.2. төлөвлөгөөг бүрэн биелүүлж дууссан;

332.1.3. төлөвлөгөөг биелүүлж дуусаагүй боловч нэхэмжлэгчдийн нэхэмжлэлийн шаардлагыг төлөвлөгөөний дагуу хангаасан.

32.2.2. Энэ хуулийн 32.1.1-д заасан тохиолдолд шүүх хариуцагчийг дампуурсанд тооцож, татан буулгах тухай шийдвэр гаргана.

32.3.3. Энэ хуулийн 32.1.2, 32.1.3-г заасан тохиолдолд шүүх уурлын хэргийг хэрэгсэхгүй болгоно.

32.4.4. Энэ хуулийн 32.1.2, 32.1.3-г заасан үндэслэлээр хэргийг хэрэгсэхгүй болгосноор нэхэмжлэгчдийн өмнө хариуцагчийн өмнө үүдэрэг дуусгаар болж үйл ажиллагааг сэргээгнэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Хариуцагчийг татан буулгах

33.1 дугаар зүйл. Хариуцагчийг татан буулгах

33.1.1. Шүүх дараахь үндэслэлээр хариуцагчийг дампуурсанд тооцож, татан буулгах шийдвэр гаргана.

333.1.1. Энэ хуулийн 23.1-д заасан этгээд дахин хөрөнгөжүүлэх тухай хүсэлтийг шүүхэд ирүүлээгүй;

333.1.2. шүүх төлөвлөгөөг батлаагүй, эсхүд төлөвлөгөөг биелүүлж ирүүлээгүй;

333.1.3. төлөвлөгөөг биелүүлэх боломжгүй болсон.

33.2.2. Хариуцагчийг дампуурсанд тооцож, татан буулгах тухай шийдвэр хүүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш 5 хоногийн дотор шүүх хурал хэлэлцэл, мэдээллийн хэрэгсэлээр нийгэд мэдээлнэ.

34.1 дүгээр зүйл. Хариуцагчийн эд хөрөнгийг битүүмжлэх, тоолох

34.1.1. Хариуцагчийн эд хөрөнгийг битүүмжлэх тухай шүүхийн шийдвэр гарснааас хойш 5 хоногийн дотор хэрэг гүйцэтгэгч хариуцагчийн эд хөрөнгийг битүүмжлж 30 хоногийн дотор тоолог явуулнаг. Эд хөрөнгийн тооллогын хугацаг нэхэмжлэгчдийн хурал /зөвлөл/-гаас сунгаж болно.

34.2 Хэрэг гүйцэтгэгч хариуцагчийн дор дуурсаснаас бус хөрөнгийг битүүмжилнэ.

34.2.1 чанар болон үнийг нь буурууулаагүйн яаралтай борлуулах эд хөрөнгө;

34.2.2 нягтлан болох бүртгэлийн тайллан;

34.2.3 үнэт цаас.

34.3 Эд хөрөнгө тоолоход хариуцагч буюу түүний тал байлцана. Ийнхүү эд хөрөнгө тоолоход байлцаханс хариуцагч түүний төлөөлөгч санаатайгаар зайлсхийсэн бол шүүхээс том тооллогын комисс эд хөрөнгийн тооллого явуулна.

34.4 Тооллогын баримт бичигт хэрэг гүйцэтгэгч, хариуцагч буюу түүний төлөөлөгч, хэрэв тооллогын комисс, төрмилсон комиссын гишүүд гарын үсэг зурна.

34.5 Тооллогын баримт бичигт хариуцагчийн төлөөллийн эд хөрөнгө тусгагдсан болохыг хариуцагчид урьдчилан сануулах тухай актад гарын үсэг зуруулна.

35 дугаар зүйл. Мөнгөн хөрөнгийг хуваарилах.

35.1 Хэрэг гүйцэтгэгч хариуцагчийн мөнгөний хөрөнгө төлөвлөгөөний дагуу хуваарилна.

35.2 Хэрэг гүйцэтгэгч мөнгөн хөрөнгийг хуваа төлөвлөгөөг татан буулгах тухай шийдвэр гарснаас хойш 2 с дотор шүүхэд өгөх ба төлөвлөгөөний хувийг бүүх нэхэмжлэ гардуулна.

35.3 Уг төлөвлөгөөг нэхэмжлэгчид үл зөвшөөрвөл түү хүлээн авснаас хойш 7 хоногийн дотор шүүхэд гомдлоо гаргах э бөгөөд шүүх гомдлыг 20 хоногийн дотор хянан шийдвэрлэнэ.

35.4 Хуваарилагдах хөрөнгийг худалдах бсодыг болом харгалзан энэ хуулийн 35.2-т заасан хугацааг хэргээ гүйцэтгэ хүсэлтээр шүүх сунгаж болно.

35.5 Мөнгөн хөрөнгөөс нэхэмжлэлийн шаардлагыг дурсан дарааллаар хангана:

35.5.1 бусдын амь нас, эрүүл мэндэд учруулсан хорыг арилгуудахаар гаргуулах төлбөр;

35.5.2 хэрэг гүйцэтгэгчийн цалинн хөлс, гүйцэтгэгчийн эрх, үүргийнхээ хүрээнд буюу шүүх нэхэмжлэгч хурал /зөвлөл/-ын зөвшөөрөлтэйгээр явуулсан үйлд ажилла зардал;

35.5.3 хариуцагчийг дахин хөрөнгөжүүлэх байгуулсан гэрээ, хэлцлийн дагуу нэхэмжлэл;

35.5.4 барьцааг нэхэмжлэл;

35.5.5 энгийн нэхэмжлэл;

35.5.6 хариуцагчтай хөдөлмөрийн гэрээ ажиллагчдын хөдөлмөрийн цалин хөлс;

335.5.7 шүүхийн зардал;

335.5.8 бусад.

35.6.6.Хариуцагчийн бүх эд хөрөнгийг борлуулсан орлого нь өмчлэлийн шаардлагыг бүрэн хангаж хүрэхгүй бол тухайн өмчлэлийн нэхэмжлэлийг бүрэн барагдуулж дууссаны дараа дараагийн өмчлэлийн шаардлагыг хангана. Нэг дараалалд орсон хэдэн шаардлагыг нэгэн зэрэг хангаж хүрэхгүй тохиолдолд өмчлэлийн шаардлагад хувь тэнцүүлэн ногдуулна.

35.7.7.Барьцаат нэхэмжлэгчийн барьцаалсан эд хөрөнгийг борлуулсан орлого нь түүний үүргийг хангахад хүрэлцэхгүй бол үү хүрээгүй хэсгийг энгийн нэхэмжлэлийн дараалалд оруулна.

35.8.8.Энэ хуулийн 15 дугаар зүйлд заасан хугацаанаас даош гаргасан нэхэмжлэлийг шүүх хүндэтгэн үзэх шалтгаантай гэж хэвн ххэлэлцэх хугацааг сэргээсэн бол уг нэхэмжлэлийн хугацааг энэ хуулийн 35.4-т заасан дарааллыг баримтлан хангана.

35.9.9.Нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүрэн хангасны дараа нь эд хөрөнгийг хариуцагч хөрөнгө оруулагч /шишүүд/-д зохих тогтоомжийн дагуу хуваарилна.

36 д дугаар з зүйл.Татан буулгах ажиллагааг дуусгавар болгох

36.1.1.Шүүхэд мөнгөн хөрөнгө хуваарилах төлөвлөгөө гаргаж өмч хойвш хэррэн төлөвлөгөөнд гомдол гаргаагүй бол 20 хоногийн дотор гомдол гаргасан бол 40 хоногийн дотор хэрэг гүйцэтгэгч өмч хөрөнгийг хуваарилсан тухай тайлангаа шүүхэд танилцуулана.

36.2.2.Шүүх хэрэг гүйцэтгэгчийн тайлантай танилцаж дараахь дараалалд татан бууулгах ажиллагааг дуусгавар болгоно.

366.2.1.Нэхэмжлэгчдийн нэхэмжлэлийг бүрэн, эсхүл хариуцагчийн өмчлөлд байгаа эд хөрөнгийн хэмжээнд нь хангасан эд цаашинд хууваарилагдах эд хөрөнгө үлдээгүй.

366.2.2.эд хөрөнгийг бүрэн худалдаагүй боловч борлуулсан ххэсгээс нь нэхэмжлэлийн шаардлагыг бүрэн хангасан.

36.3.3.Татан буулгах ажиллагаа дуусгавар болмогц хэрэг гүйцэтгэгч энэ тухай бүртгэх байгууллагад мэлэгдэж, улсын мэдээ х хасуулна.

37 д дугаар з зүйл.Татан буулгах ажиллагаа дуусгавар болсны үр дагавар

37.1.1.Татан буулгах ажиллагаа дуусгавар болсноор хариуцагч өмчлэлийн хангагдаагүй шаардлагын үүргээс чөлөөлөгдөж, өмчлэлийн нэхэмжлэгчдийн өмнө хүлээсэн үүрэг дуусгавар болно.

37.2.2.Энэ хуулийн 37.1 санаатайгаар дамнуурсан хариуцагчид үүрэг хүрэхгүй.

38 дугаар зүйл.Хариуцагчийг татан буулгах тухай
шүүхийн шийдвэрийг биелүүлэх

38.1.Хариуцагчийг татан буулгах тухай шүүхийн шийдвэрийг биелүүлэх ажиллагааг шүүхийн хяналт, оролцоогүйгээр явуулж эсэхийг нэхэмжлэгчдийн хурлаас шийдвэрлэнэ. Шийдвэрийг хурал оролцсон нэхэмжлэгчдийн шаардлагын гуравны хоёроос доош хувийг эзлэх нэхэмжлэгчдийн саналаар гаргана.

38.2.Энэ хуулийн 38.1-д заасан шийдвэр гарсан тохиолдолд хэрэг гүйцэтгэгч энэ хуулийн 12.1.1-д зааснаас бусад эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ.

38.3.Хэрэг гүйцэтгэгчийн шийдвэрийг хариуцагч, нэхэмжлэгч бүр заавал биелүүлэх үүрэгтэй.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Бусад зүйл

39 дүгээр зүйл.Хууль зөрчигчдэд хүдээлгэх
хариуцлага

39.1.Дампуурлын тухай хуулийг зөрчсөн нь эрүүгийн хариуцлага хүдээлгэхээргүй бол шүүх дор дурасан захиргаа, шийтгэлийг ногдуулна:

39.1.1.хэрэг гүйцэтгэгчийн тавьсан шаардлааг биелүүлэхээс үндэслэлгүйгээр татгалзсан бол хариуцагч, нэхэмжлэгч холбогдох бусад этгээдийг 20000-50000 төгрөгөөр торгох;

39.1.2.шүүх дампуурлын хэрэг үүсгэсэн, эсхүл үүсгэж байгааг мэдсээр байж тухайн аж ахуйн нэгжийн эд хөрөнгийн баримт бичгийг нуусан, эсхүл нуухад тусалсан бол уг этгээдийг 30000-50000 төгрөгөөр торгох;

39.1.3.олгогдсон бүрэн эрхээ хэтрүүлсэн, хувьцаа зорилгод ашигласан, холбогдох хууль тогтоомж зөрчиж бусад нууцыг задруулсан бол хэрэг гүйцэтгэгчийг 40000-60000 төгрөгөөр торгох;

39.1.4.энэ хуулийн 34.5-д заасан баталгааг хуурамчаар гаргасан хариуцагчийг 30000-50000 төгрөгөөр торгох.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1977 оны 111 дүгээр
уян 20-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ШҮҮХИЙН ШИЙДВЭР БИЕЛҮҮЛЭХ ТУХАЙ
ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Шүүхийн шийдвэр биелүүлэх тухай хуулийн 49 дүгээр зүйллийн 1 дэх хэсэгт дор дурдсан агуулгатай 5 дахь заалт нэмсүгэй:

"5//төлбөр төлөгчийг төлбөрийн чадваргүй болсонд тооцсон.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1977 оны 111 дүгээр
уян 20-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ИРГЭНИЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Иргэний хуулийн 31 дүгээр зүйлийн 5 дахь заалтын "эхэлбэгдох нэхэмжлэлийг" гэсний дараа "хуульд оороор заагүй бодол" гэж нэмсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 11 дүгээр
арын 20-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ИРГЭНИЙ ХЭРЭГ ШҮҮХЭД ХЯНАН ШИЙДВЭРЛЭХ
ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 137 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "хэргийг шүүх" гэснийг араа "бусад хууль болон" гэж нэмсүгэй.

2 дугаар зүйл. Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн 156, 157, 158, 159 дүгээр зүйлийг хүчингүй болсон ооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 11 дүгээр
арын 20-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ
ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Дампуурлын тухай хуулийг баталсангай холбогдуулан "Аж ахуйн нэгжийн дампуурлын тухай" 1991 оны 3 дугаар сарын 3-ны өдрийн хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

2 дугаар зүйл. Зохих шатны шүүхээр хянан шийдвэрлэж байгаа аж ахуйн нэгжийг дампууруулах тухай хэргийн хувьд Аж ахуйн нэгжийн дампуурлын тухай болон Иргэний хэрэг шүүхэд хянан шийдвэрлэх тухай хуулийн холбогдох заалтыг дагаж мөрдсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Дампуурлын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1977 оны 12 дугаар
 сарын 5-ны өдөр

Улаанбаатар
 хот

ДААТГАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ

НЭГДҮГЭЭР ВҮЛЭГ

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1. Энэ хуулийн зорилт нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр даатгалын үйл ажиллагаа явуулах эрх үндсийг тодорхойлж, даатгалын компани болон эд, хуулийн этгээдийн хоорондын харилцааг зохицуулах, төрөөс даатгалын үйл ажиллагаанд хяналт тавих зарчмыг тогтооход оршино.

2 дугаар зүйл. Даатгалын тухай хууль тогтоомж

2.1. Даатгалын тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Иргэний хууль, энэ хууль болон бусад эрх зүйлээр зэрэгтэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад хэсгээс бүрдэнэ.

2.2. Монгол Улсын олон улсын гэрээнд даатгалын тухай хууль тогтоомжоос өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл. Хуулийн зохицуулах хүрээ

3.1. Иргэд, хуулийн этгээдийн эд хөрөнгийн тухай хуульд харилцаагүй эд хөрөнгийн бус ашиг сонирхлын даатгалын харилцааг энэ хуулиар зохицуулна.

3.2. Нийгмийн даатгал, иргэний эрүүл мэндийн даатгалтай холбогдсон харилцаа тус тусын хуулиар зохицуулагдана. Нийгмийн даатгал, иргэний эрүүл мэндийн даатгалын сайн дураар даатгуулах зарим хувилбарыг энэ хуулиар зохицуулж болно.

4 дүгээр зүйл. Хуулийн нэр томъёо

4.1. Энэ хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог дараахь утгаар ойлгоно:

4.1.1. "даатгал" гэдэгт аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэдийн эд хөрөнгийн болон хуульд заагаагүй эд хөрөнгийн бус ашиг сонирхлыг болзошгүй үнээс даатгах үйл ажиллагааг;

4.1.2. "амь нас, эрүүл мэндийн болон ашиг сонирхлын даатгал" гэдэгт иргэдийн эрүүл мэнд,

амь нас, ашиг сонирхолд учирч болох хохирол тохиролдсон болзлыг даатгалын компаниар нөхүү төлүүлэхээр тохирч хийсэн хэлцлийг;

4.1.3. "хариуцлагын даатгал" гэдэг даатгуулагч нь өөрийн сансатай бус үйл ажиллагаана гуравдагч этгээдэд учруулж болох хохирлыг даатгал компаниар нөхүүлэхээр тохирч хийсэн хэлцлийг;

4.1.4. "даатгалын зүйл" гэдэгт хөрөнгө болон хуульд харшлаагүй эд хөрөнгийн бус ашиг сонирхлыг;

4.1.5. "эд хөрөнгийн бус ашиг сонирхол" гэдэгт материаллаг эд хөрөнгийг эзэмших, ашиглах захиран зарцуулахтай холбогдох үүсэхээс бусад бусад төрлийн ашиг сонирхлын харилцааг;

4.1.6. "даатгагч" гэдэгт Монгол Улс нутаг дэвсгэр дээр хууль тогтоомжийн дагуу даатгал үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл авсан ашгийн төл компаниаг;

4.1.7. "даатгуулагч" гэдэгт хууль болон гэрээний үндсэн дээр даатгалын зүйлээ даатгагч даатгуулсан иргэн, хуулийн этгээдийг;

4.1.8. "даатгалын төлөөлөгч" гэдэгт хуулийн 4.1.6-д заасан даатгагчаас олгосон эрх хэмжээний хүрээнд түүний нэрийн өмнөөс даатгалын үйл ажиллагаа явуулах иргэн, хуулийн этгээдийг;

4.1.9. "даатгалын зуучлагч" гэдэгт хууль тогтоомжийн дагуу зөвшөөрөл авч даатгагч, давж даатгагчийн хооронд зуучлагчийн үүрэг гүйцэтгэх компаниаг;

4.1.10. "даатгалын эрсдэл" гэдэг даатгалд хамрагдсан зүйлд хохирол учруулж болох нөхцөл, орчмыг;

4.1.11. "даатгалын тохиолдол" гэдэг даатгуулсан зүйлд учирсан хохирол, тохиролдсон болзлыг бүрдэхийг;

4.1.12. "даатгалын үнэлгээ" гэдэг даатгуулж байгаа эд хөрөнгийн болон эд хөрөнгийн бус ашиг сонирхлын мөнгөн илэрхийллийн хэмжээг;

4.1.13. "даатгалын хугацаа" гэдэг даатгалын гэрээний хүчин төгөлдөр байх хугацааг;

4.1.14. "даатгалын хураамж" гэдэг даатгуулагч өөрийн эд хөрөнгө болон эд хөрөнгийн бус ашиг сонирхлоо даатгуулсны төлөө даатгагчид төлбөрийг;

4.1.15. "даатгалын нөхөн олговор" гэдэгт даатгалын тохиолдлоор даатгагчаас даатгуулагчид гох мөнгийг;

4.1.16. "даатгалын баталгаа" гэдэгт даатгуулагчийн эд хөрөнгө, ашиг сонирхлыг даатгасныг талж, даатгагчаас олгох даатгалын нөхцөлийг сгасан албан ёсны баримт бичгийг;

4.1.17. "даатгалын нөөцийн сан" гэдэгт даатгуулагчид учирч болзошгүй хохирлыг нөхөх зорилгоор даатгагч нь даатгалын хураамжийн цэвэр логоос тооцож нөөцөлсөн мөнгөн хөрөнгийг;

4.1.18. "давхар даатгал" гэдэгт даатгагч даатгуулагчийн өмнө хүлээсэн үүргээ бүрэн буюу сэгчлэн дотоод, гадаадын өөр даатгагчид дахин атгах хэлбэрийг.

ХОЁРДУГААР ВҮЛЭГ

Даатгалын үйл ажиллагаа

5 дугаар зүйл. Даатгал, түүний хэлбэр

5.1. Даатгал гэж гэрээний үндсэн дээр нэг талгаас даатгуулагч өөрийн эд хөрөнгө, ашиг сонирхлоо болзошгүй аюул, эрсдэлээс учирч болох хохирлоо нөхөх талгаатай байх болон тохиролцсон боллоор нөхөн олгох зорилгоор даатгуулж, түүний төлөө зохих хураамж төлөх, нөгөө талаас даатгагч нь даатгуулагчид учирч болох хохирлыг бүрэн буюу зарим хэсгийг төлөхөөр үүрэг хүлээж, эрх эдлэх харилцааг хэлнэ.

5.2. Даатгал нь заавал даатгуулах, сайн дураар даатгуулах гэсэн хэлбэртэй байна.

5.3. Заавал даатгуулах даатгалд дараахь хэлбэрүүд багтана:

5.3.1. бүх төрлийн хариуцлагын даатгал;

5.3.2. хуулиар тогтоосон бусад төрлийн даатгал.

5.4. Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын болон хамтарсан аж ахуйн нэгж, байгууллагууд эд хөрөнгө, ашиг сонирхлоо Монгол Улсын хууль тогтоомжийн дагуу монголын даатгалын компанид даатгуулна.

5.5. Монгол Улсын хуулиар заавал даатгуулахаар тогтоосноос бусад төрлийн даатгал нь сайн дурын даатгалд жамаарна.

5.6. Сайн дурьм даатгалын харилцаа нь эв хууль болон даатгагч, даатгуулагчийн хооронд байгуулсан гэрээгээр зохицуулагдана.

6 дугаар зүйл. Даатгалын ангилал

6.1. Даатгалын компанийн эрхлэх даатгалын дараахь чиглэлээр ангилна:

6.1.1. амь нас, эрүүл мэндийн болон ашиг сонирхлын;

6.1.2. эд хөрөнгийн;

6.1.3. хариуцлагын.

6.2. Даатгалын ангилалд багтах даатгалын төрлийн жагсаалтыг Даатгалын хяналтын албанаас /цаашид "хяналтын алба" гэх/ гаргана.

7 дугаар зүйл. Даатгалын хураамж

7.1. Даатгуулагч нь эд хөрөнгө, ашиг сонирхлын даатгуулсын төлөө даатгалын хураамж төлнө.

7.2. Заавал даатгуулах даатгалын хураамжийг хэмжээг Монгол Улсын хуулиар тогтоож болно. Хуулиар тогтоогоогүй тохиолдолд заавал даатгуулах даатгалын хураамжийн хэмжээг хяналтын алба тогтооно. Сайн дурьм даатгалын хураамжийн дээд, доод хязгаарыг хяналтын алба тогтоох бөгөөд энэ хязгаарт багтаан даатгалын хураамжийн хэмжээг даатгагч, даатгуулагч нар харилцаанд тохиролцож гэрээнд тусгана.

7.3. Заавал даатгуулах даатгалын хураамжийн даатгуулагч холбогдох хуульд заасан болон хяналтын албанаас тогтоосон хугацаанд, сайн дурьм даатгалын хураамжийг даатгалын гэрээнд заасан хугацаанд багтаан даатгагчид төлнө.

8 дугаар зүйл. Даатгалын үнэлгээ

8.1. Даатгалын үнэлгээг даатгагч болон даатгуулагч харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр тогтоох даатгалын гэрээнд заана.

9 дүгээр зүйл. Даатгалын гэрээ ба даатгалын баталгаа

9.1. Даатгалын гэрээ /цаашид "гэрээ" гэх/ заавал бичгээр үйлдэх бөгөөд даатгагч даатгуулагчид гэрээ байгуулагдсаныг гэрчилж баталгаа олгоно. Гэрээнд дараахь нөхцөлийг заав тусгана:

9.1.1. даатгагч, даатгуулагчийн эрх зүйл, хариуцлага;

9.1.2. даатгалын зүйл;

9.1.3. даатгалын үнэлгээний хэмжээ;

9.1.4. даатгалын эрсдэл;

- 9.1.5. даатгалын хураамжийн хэмжээ, үнийг төлөх хугацаа;
- 9.1.6. даатгалын хугацаа ба хугацааг кин сунгах нөхцөл;
- 9.1.7. гэрээг дүгнэх, цуцлах түүнд өчлөлт оруулах нөхцөл;
- 9.1.8. энэ хуулийн 13.5, 13.14 дэх хэсэгт асан гуравдагч этгээдтэй холбогдсон асуудал;
- 9.1.9. маргаанг шийдвэрлэх.
- 9.2. Даатгагч, даатгуулагчийн хүлээх нэмэгдэл зэг, хариуцлага, эрхийн талаар гэрээ байгуулагч түүнд тусгайлан тохирч гэрээнд нэмж тусгах болно.
- 10 дугаар зүйл. Даатгагчийн эрх, үүрэг**
- 10.1. Даатгагч дараахь эрх эдэлж, үүрэг гээгээ:
- 10.1.1. энэ хуулийн 13.11-д заасан эслэл үүссэн тохиолдолд даатгалын нөхөн олговрыг сөн буюу түүний зарим хэсгийг олгохоос татгалзах;
- 10.1.2. даатгуулагчийн эрх, үүрэг нь нэ эзэмшигчид шилжих тохиолдолд даатгагч гэрээнд өчлөлт оруулах саналыг шинэ эзэмшигчид тавих;
- 10.1.3. даатгуулагч хууль болон зэгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд зэг цуцлах болон түүнд өөрчлөлт оруулахыг ардах;
- 10.1.4. даатгалын тохиолдол болсон үед сөн олговрыг хууль болон гэрээгээр тохиролцсон гацаа, хэмжээнд олгох;
- 10.1.5. даатгалын баталгааг гэрээнд асан хугацаанд бичиж даатгуулагчид олгох;
- 10.1.6. даатгалын хууль тогтоомж, зээний нөхцөлийг даатгуулагчид танилцуулах;
- 10.1.7. Монгол Улсын хуульд зааснаас гад тохиолдолд даатгуулагчийн талаархи мэдээ, ериалын нууцыг халгалах, бусдад дамжуулахгүй байх;
- 10.1.8. даатгалын эрсдэлийн улмаас эрч болгох хохирлын хэмжээг багасгахын төлөө тгуулагчийн авсан арга хэмжээний өртгийг даатгалын сөн олговор дээр нэмж оруулан даатгуулагчид нөхөн өх;
- 10.1.9. даатгуулагч нь нас барвал түүний , үүргийг хууль ёсны буюу гэрээслэлээр өв гамжлагчид нь шилжүүлэх;
- 10.1.10. гэрээний хугацаанд даатгуулагч ийн чадамжгүй нь тогтоогдвол түүний эрх, үүргийг

гэрэгжүүлэхийн тулд хууль ёснй асран хамгаалагчийг шүүхээр тогтоолгож, үйл ажиллагаанд нь хяналт тавих.

11 дүгээр зүйл. Даатгуулагчийн эрх, үүрэг

11.1. Даатгуулагч дараахь эрх эдэлж, үүрэг гүйлээнэ:

11.1.1. даатгалын тохиолдол болсон үед гэрээний нөхцөлийн дагуу нөхөн олговор олгохыг даатгагчаа шаардах;

11.1.2. даатгагч хууль болон гэрээний үүргээ биелүүлээгүй тохиолдолд гэрээг цуцлах болон шүүхэнд өөрчлөлт оруулахыг шаардах;

11.1.3. даатгуулагчийн эрх үүрэг шийтгэх эзэмшигчид шилжих тохиолдолд шинэ эзэмшигч гэрээний өөрчлөлт оруулах саналыг даатгагчид тавих;

11.1.4. даатгалын хураамжийг хууль болон гэрээгээр тогтоосон хугацаанд даатгагчид төлөх;

11.1.5. даатгалын зүйлийг эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, даатгалын тохиолдол болсон үед хохирлыг багасгах зорилгоор бололцоотой арга хэмжээ авах, тогтоосон хугацаанд даатгагчид мэдэгдэх;

11.1.6. даатгал хийлгэхтэй холбогдсон баримт материалыг даатгагчид үнэн зөв гаргах өгөх.

12 дугаар зүйл. Даатгалын хугацаа

12.1. Даатгалын хураамж төлөгдсөний дараа эхнээс өдрөөс эхлэн даатгалын гэрээ хүчин төгөлдөр тооцогддоно.

12.2. Амь нас, эрүүл мэндийн болон бусад аливаа ашиг сонирхлын даатгалын гэрээний үргэлжлэх хугацааг даатгагч, даатгуулагч нар тохиролцон тогтооно. Бусад бүх төрлийн даатгалын гэрээний хугацаа хууль буюу даатгалын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол 365 хоногос илүүгүй байна.

12.3. Даатгалын гэрээ дараахь тохиолдонуудад дуусгавар болно:

12.3.1. хууль болон даатгалын гэрээгээр тогтоосон хугацаа дууссан;

12.3.2. даатгагч, эсхүл даатгуулагч даампуурсан, татан буугдсан;

12.3.3. шүүхээс даатгалын гэрээг хүчин төгөлдөр бус гэж тогтоосон;

12.3.4. даатгагдсан хөрөнгө нь шүүхийн шийдвэрээр хураагдсан;

12.3.5. даатгалын хугацааг гэрээ зааснаас өмнө дуусгавар болгох талаар хоёр тал харилцан тохиролцсон;

12.3.6. даатгагч гэрээгээр үлээсэн үүргээ бүрэн биелүүлсэн.

12.4. Энэ хуулийн 12.3.2, 12.3.3, 12.3.4 -д заасан тохиолдлоор даатгалын хугацаа дуусгавар болсон бол төлөгдсөн хураамжийн зөрүүг хэрхэн тооцох тусгандыг шүүх шийдвэрлэнэ.

12.5. Даатгагчийн буруугаас даатгалын гэрээ хугацаанаас өмнө цуцлахад хүрвэл даатгуулагчийн өмчлөх Бүх хураамжийг даатгагч нь даатгуулагчид үүлэн олгоно.

12.6. Даатгуулагчийн буруугаас даатгалын гэрээг хугацаанаас өмнө цуцлахад хүрвэл даатгагч нь үлдэх хугацаанд ногдох даатгалын хураамжаас тухайн даатгалтай холбогдсон зардлыг хасч, үлдэх хэсгийг даатгуулагчид эгүүлэн олгоно.

13 дугаар зүйл. Даатгалын нөхөн олговор

13.1. Даатгагч нь энэ хууль болон гэрээнд заасан нөхцөлийн дагуу энэ хуулийн 13.10-д заасан заримтыг үндэслэн даатгалын нөхөн олговор олгоно.

13.2. Даатгагчаас даатгуулагчид олгох нөхөн олговор болон энэ хуулийн 10.1.8-д заасан нөхөн олговрийн нийлбэр нь даатгалын үнэлгээнээс хэтэрч үгүй болно.

13.3. Даатгалын үнэлгээ нь даатгагдсан өрөнгийн жинхэнэ өртгөөс бага байвал даатгалын нөхөн олговрыг даатгасан хэмжээнээс тооцож олгоно.

13.4. Даатгалын нөхөн олговрыг бусад төрлийн даатгалаар нөхөн олговор хийсэн эсэхийг үл харгалзан даатгуулагчид бүрэн хэмжээгээр олгоно. Харин даатгуулагч нь даатгалын зүйлийг хэд хэдэн даатгагчид үл рэг даатгуулсан бол нөхөн олговор нь тохиролцсон хэмжээнд олгоно, учирсан хохирлын хэмжээнээс хэтэрч үл болно.

13.5. Гэрээнд заасан тохиолдолд нөхөн олговрыг даатгуулагчийн буруугаас хохирсон гуравдагч этгээдэд олгох үл болно.

13.6. Даатгуулагч нас барсны дараа даатгалын нөхөн олговор болвол даатгалын нөхөн олговрыг түүний хүүхдэд үл олгоно, хүүхдэд үл байх үед нь даатгалын нөхөн олговрыг түүний хүүхдэд үл олгоно.

13.7. Даатгалын нөхөн олговрыг дараахь хувь хэмжээгээр олгоно:

13.7.1. амь нас, эрүүл мэндийн боломжгүй болсон ахуйн ахуйн хүүхдэд даатгалын нөхөн олговрыг даатгуулагч нас барах, хөдөлмөрийн чадвараа бүрэн алдах тохиолдолд даатгалын нөхөн олговрыг 100 хувь,

сад тохиолдолд хөдөлмөрийн чадвар алдалтын хувиар даатгалын үнэлгээнээс тус тус бодож олгоно;

13.7.2.гэрээнд заасан тохиолдлоор даатгуулагчийн хөрөнгө бүрэн сүйрсэн тохиолдолд нөхөн олговрыг 100 хувь, өөрийн буруугаас бүрэн гүйрвэл нөхөн олговрыг 80 хувь олгоно;

13.7.3.гэрээнд заасан тохиолдлоор даатгуулагчийн хөрөнгө хагас сүйрсэн тохиолдолд үлдсэн хохирлын хэмжээг зөв тогтоож хувь тэнцүүлэн олгоно. Эд хөрөнгийн зарим хэсэгт учирсан хохирлын хэмжээг үнэн зөв тодорхойлохдоо эвдрэл, гэмтлийн үрэгдэл тогтоох норм, хохирол нөхөх нормативийг үндэслэн тооцоолно. Уг норм, нормативыг хяналтманд багтаах ба батална;

13.7.4.даатгуулагчийн буруугаас гуравдугаар этгээдэд учирсан хохирлыг даатгалын үнэлгээнд багтаах, жинхэнэ хохирлын 80 хувиар тооцон нөхөн олговор олгоно;

13.7.5.даатгалын хураамжийн зарим хэсгийг төлөөгүй байх үед даатгалын тохиолдлоор учирсан хохирлын нөхөн олговрыг, төлсөн хураамжийг хөндөх хэмжээгээр хувь тэнцүүлэн олгоно.

13.8. Даатгуулагч өөрийн даатгалтай зүйлс учирсан хохирлын тухай 72 цагийн дотор даатгагчид мэдэгдэнэ.

13.9. Даатгагч хохирол гарсан тухай мэдээлсэн даруй хохирол гарсан шалтгаан, хохирлын хэмжээг тогтоох арга хэмжээ авч болно. Шаардлагатай тохиолдолд хууль хяналт, цагдаа, банк, эмнэлгийн байгууллага зэрэг мэргэжлийн хүмүүс оролцсон комисст амтарч ажиллана.

13.10. Даатгалын нөхөн олговрыг дараах заримыг үндэслэн олгоно:

13.10.1.даатгуулагчийн өргөдөл;

13.10.2.даатгалын баталгааны эх хувь;

13.10.3.хохирлын тодорхойлолт, ак

материал;

13.10.4.шаардлагатай гэж үзвэл мэргэжлийн холбогдох байгууллагын гаргасан дүгнэлт тодорхойлолт.

13.11. Даатгагч дараахь үндэслэлээр нөхөн олговрыг бүрэн буюу түүний зарим хэсгийг олгохос даатгалзана:

13.11.1.даатгуулагч санаатайгаар хохирол
руулсан буюу даатгалын тохиолдол болох нөхцөл,
чныг бүрдүүлсэн;

13.11.2.даатгуулагч даатгалын зүйлийн
лаар даатгагчид худал мэдээлсэн, хуурамч бичиг
римт бүрдүүлсэн;

13.11.3.даатгалын гэрээнд тусгагдаагүй
лтгаанаар хохирол гарсан;

13.11.4.гарсан хохирлыг даатгуулагч
руутай этгээдээр нөхөн төлүүлсэн;

13.11.5.хууль тогтоомжид заасан
сад тохиолдол.

13.12. Хууль тогтоомжид харшлахгүй бол
атгалын нөхөн олговор олгохоос татгалзах талаар энэ
ульд зааснаас өөр үндэслэлийг талууд тохиролцон
рээнд тусгах болно.

13.13. Даатгагч нь нөхөн олговор олгохоос
тгалзсан үндэслэлээ тодорхой гаргах, даатгуулагчид
чгээр мэдэгдэнэ.

13.14. Гэрээнд заасан бол буруутай этгээдээс
бөр нэхэмжлэх даатгуулагчийн эрх нь даатгалаар
гогдсон нөхөн олговор, түүнтэй холбогдон гарсан
рдлын хэмжээгээр даатгагчид шилжинэ.

13.15. Даатгалын нөхөн олговор олгогдсон
раа энэ хуулийн 13.11, 13.12-т заасан үндэслэл
орвэл даатгагч нь урьд олгосон нөхөн олговрыг
атгуулагчаар эгүүлэн төлүүлж, даатгалын санг
хиролгүй болгоно.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ

Даатгалын компанийн санхүү, төлбөрийн чадвар

14 дүгээр зүйл. Даатгалын компанийн санхүүгийн
чадвар

14.1. Даатгалын компанийн дүрмийн сан нь
нгөн хөрөнгөөс бүрдэх бөгөөд түүний доод хэмжээ нь
0,0 сая төгрөг байна. Дүрмийн санг зээлийн
рөнгөөр бүрдүүлэхийг хориглоно.

14.2. Хураамжийн нийт орлогоос даатгагчийн
лсон давхар даатгалын хураамжийг хасч хураамжийн

цэвэр орлогыг тодорхойлно. Хураамжийн цэвэр орлогос 60 хувиар тооцож, нөөцийн санг байгуулна. Тайлангийн жилийн болон хүлээгдэж байгаа нөхөн олговрыг нөөцийн сангаас олгоно.

14.3. Тайлангийн хугацаанд олгогдоогүй нөхөн олговор болон түүнтэй холбогдсон ажиллагааны зардал хүлээгдэж байгаа нөхөн олговорт хамруулан тооцож нөөцөлнө.

14.4. Даатгалын компани нь нөөцийн сангаар арвижуулах зорилгоор түүний 30 хүртэл хувийг үндсээс худалдан авах болон урт хугацааны хөрөнгийн оруулалтын зориулалтаар ашиглах болно.

14.5. Даатгалын компани нь алдагдалтай ажилласан нөхцөлд уг алдагдлыг өөрийн мэдлийн сангаас нөхнө.

14.6. Даатгалын төлөөлөгч нарт олгох орлогыг шимтгэл нь сайн дүрмийн даатгалын хураамжийн нийт орлогын 15 хүртэл, эзэвэл даатгуулах даатгалын хураамжийн нийт орлогын 10 хүртэл хувьтай тэнцж байна.

15 дугаар зүйл. Даатгалын компанийн төлбөрийн чадвар

15.1. Дүрмийн болон нөөцийн сангийн нийлбэрийн даатгалын хураамжийн нийт орлогын хэмжээ харьцуулсан харьцаагаар даатгалын компанийн төлбөрийн чадварыг тодорхойлно.

15.2. Дүрмийн болон нөөцийн сангаас арилжаа зээл олгохыг хориглоно.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ

Даатгалын үйл ажиллагаанд тавих хяналт

16 дугаар зүйл. Хяналтын байгууллага

16.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дотор даатгалын үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг Сангийн сайдын дэргэдэх Даатгалын хяналтын алба хэрэгжүүлнэ. Хяналтын албаны дүрмийг Засгийн газар батална.

16.2. Даатгалын хяналтын албаны үүрэг:

16.2.1. даатгалын үйл ажиллагаа эрх зөвшөөрөл /лиценз/ олгох үндэслэлийг гаргаж Сангийн сайдад уламжлан шийдвэрлүүлэх;

16.2.2.даатгалын компани, даатгалын уучлагч, төлөөлөгчийн талаар улсын нэгдсэн бүртгэл өтлөх;

16.2.3.даатгалын компанийн санхүү, төлбөрийн чадварын шалгуур үзүүлэлтийг тогтоох;

16.2.4.даатгалын хураамжийн хувь, эмжээний мөрдөлтөд хяналт тавих;

16.2.5.даатгалын гадаад, дотоод зах зээлийг судлах, даатгалын статистик судалгаа хийх, эдээллээр хангах, даатгалын тухай хууль тогтоомжийн нелэлтэд хяналт тавих, түүнийг цаашид боловсронгуй болгох чиглэлээр санал, дүгнэлт гаргах;

16.2.6.даатгалын гэрээний үлгэрчилсэн загварыг батлах;

16.2.7.даатгагч, даатгуулагчийн эрхийг хамгаалах тэдний санал хүсэлт, гомдлыг шалгаж арагдуулах.

16.3. Даатгалын хяналтын албаны эрх:

16.3.1.эрхлэх даатгалын төрлийг тогтоох;

16.3.2.даатгалын компаниудаас санхүүгийн мэдээлэл, жилийн тайлан тэнцэл болон тэдгээрийн үндсэн хэргийн гэрээ, төлбөрийн чадвартай холбогдсон бусад мэдээлэл, материал шаардах авах;

16.3.3.даатгалын компани нь даатгалын хууль тогтоомжийг зөрчсөн, хяналтын албанаас шаардсан шаардлагыг биелүүлээгүй, эсхүл удаа дараа эрчил гаргасан тохиолдолд энэ хуулийн 23 дугаар зүйлд заасан арга хэмжээ авах;

16.3.4.даатгалын компанийн үйл ажиллагаанд шалгалт хийх;

16.3.5.даатгалын компанийн талаархи шаардлагатай мэдээлэл, баримт материалыг холбогдох банк, санхүү, хууль, хяналт, аж ахуйн байгууллага, гэгдээс үнэ төлбөргүй гаргуулан авах.

17 дугаар зүйл. Даатгалын хяналтын албаны удирдлага, зохион байгуулалт

17.1. Хяналтын алба нь Сангийн сайдын дэргэд байрлана.

17.2. Хяналтын албаны даргыг Сангийн сайдын санал болгосноор Засгийн газар томилж, чөлөөлөгчөөд дарга нь улсын ерөнхий байцаагч байна.

17.3. Хяналтын албанд ажиллах улсын ахлах байцаагч, улсын байцаагчийг албан дэргэний санал болгосноор Сангийн сайд томилж чөлөөлнө.

17.4 Орон нутагт ажиллах улсын байцаагчийн албаны даргын санал болгосноор тухайн шатны Засаг дарга томилж чөлөөлнө.

17.5 Хяналтын албаны орон тоо, бүтэц, зохих байгуулалтыг Засгийн газар батална. Хяналтын албаны үйл ажиллагаатай холбогдож гарах ээрдлэг төсвө санхүүжүүлнэ.

17.6. Хяналтын алба нь үйл ажиллагааныхаа чөлөөтэй үүрэгтэй холбогдуулан орон тоонд бус зөвлөл байгуулах ажиллаж болно.

17.7. Хяналтын албаны дарга ажлаа Сангийн сайдын өмнө хариуцна.

17.8. Хяналтын алба нь зохих журмын дагуу үйлдсэн тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудас хэрэглэнэ.

18 дугаар зүйл. Даатгалын улсын байцаагчийн эрх, үүрэг

18.1. Даатгалын улсын байцаагч нь Төрийн хяналт шалгалтын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 9-д заасны дагуу улсын байцаагчийн нийтлэг бүрэн эрхээс гадна дараах эрх эдэлж, үүрэг хүлээнэ:

18.1.1. даатгалын үйл ажиллагаатай холбогдсон өргөдөл, гомдлыг барагдуулах;

18.1.2. даатгалын тухай хууль тогтоомжийг зөрчсөн аж ахуйн нэгжийг хууль, хяналт байгууллагад шилжүүлэх;

18.1.3. даатгалын компанийн нягтлал бодох бүртгэлийн улирал, жилийн тайлан тэнцэл бол санхүү, төлбөрийн чадвартай холбогдсон мэдээ мэдээлэл, баримт материалыг холбогдох байгууллага шаардах үнэ төлбөргүй гаргуулан авах;

18.1.4. Баримтын шалгалт хийх.

19 дугаар зүйл. Даатгалын компани байгуулах даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл /лиценз олгох

19.1. Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр даатгалын үйл ажиллагааг даатгалын компани эрхэлнэ.

19.2. Даатгалын компанийг байгуулах, татвар буулгах, удирдлага, зохион байгуулалттай холбогдох харилцааг энэ хуульд өөрөөр заагаагүй бол Иргэний хууль болон Нөхөрлөл, компанийн тухай хуулийн зохицуулна.

19.3. Зөвшөөрөл (лиценз)-ийг зөвхөн даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэх компанид олгоно.

хүйн бусад үйл ажиллагаа явуулж байгаа хуулийн этгээд болон иргэд даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэхийг зориглоно.

19.4. Хяналтын алба нь даатгалыг, эл ажиллагаа эрхлэх тухай бүрдэл болсон хүсэлтийг хүлээ авснаа өөрийн ажлын 21 хоногт багтаан хянаж, зөвшөөрөл /лиценз/ олгох дүгнэлтээ Сангийн сайдад тавина.

19.5. Хяналтын алба даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл олгохгүй гэсэн дүгнэлт гаргавал, даатгалзаж байгаа үндэслэл, шалтгаанаа тодорхой зааж Сангийн сайд бичгээр хариу мэдэгдэнэ.

19.6. Сангийн сайд хяналтын албаны дүгнэлт болон дор дурдсан материалыг үндэслэн даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэх зөвшөөрөл /лиценз/-ийг олгоно:

19.6.1. даатгалын үйл ажиллагаа эрхлэхийг хүссэн өргөдөл;

19.6.2. үүсгэн байгуулагчдын хурлын шийдвэр;

19.6.3. компанийн дүрэм;

19.6.4. дүрмийн сангийн хэмжээ, түүнийг хэрэгжих ёсоор бүрдүүлснийг батлах баримт бичиг;

19.6.5. даатгалын компанийн удирдагчийн

болон бусад ажилтны мэргэжил, мэргэшлийн тодорхойлолт.

19.7. Зөвшөөрөлд эрхлэх даатгалын төрөл, түүний хэмжээ, давхар даатгал эрхлэх эсэх талаар тодорхойлох шаардана.

19.8. Даатгалын компани нь Сангийн сайдаас олгосон зөвшөөрлийг үндэслэн татварын улсын албанд бүртгүүлнэ.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ

Бусад зүйл

20 дугаар зүйл. Гадаадны байгууллага, иргэдийн даатгал

20.1. Монгол Улсын хууль тогтоомжилд өөрөөр заагаагүй бол гадаадны байгууллага, иргэн, иргэдийн ажиллагаагүй хүн тус улсын нутаг дэвсгэр дээр Монгол Улсын хуулийн этгээд, иргэний нэгэн адил нөхцөлөөр даатгуулаж эрхтэй.

21 дүгээр зүйл. Даатгалын олон улсын хамтын ажиллагаа

21.1. Даатгалын компани нь гадаад орны даатгалын байгууллага, иргэдтэй даатгалын гэрээ байгуулах, олон улсын даатгалын байгууллагад нүүнээр элсэх, гадаад оронд өөрийн салбарыг нээж ажиллуулах эрхтэй.

22 дугаар зүйл. Маргаан шийдвэрлэх

22.1. Гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол даатгагч, даатгуулагч нь даатгалын гэрээтэй холбогдон гарсан маргаантай асуудлыг хяналтын албанд тавьж шийдвэрлүүлнэ.

22.2. Хяналтын албаны шийдвэрийг даатгагч олон даатгуулагчийн аль нэг нь эс зөвшөөрвөл шүүхэд гомдол гаргаж болно.

23 дүгээр зүйл. Хууль тогтоомж зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлага

23.1. Даатгалын тухай хууль тогтоомж зөрчсөн нь эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэхээргүй бол даатгалын улсын байцаагч дараахь хариуцлагыг ногдуулна:

23.1.1. зөвшөөрөлгүйгээр даатгалын үйл ажиллагаагаа эрхэлсэн бол хууль бусаар олсон орлогыг буцааж, 200000-250000 төгрөгөөр торгох;

23.1.2. даатгалын тухай хууль тогтоомж хяналтын албанаас гаргасан шийдвэрийг зөрчсөн албан тушаалтныг 10000-50000 хүртэл, компанийг 50000-20000 төгрөгөөр торгох, эсхүл үйл ажиллагааг нь түгээснээр зогсоох;

23.1.3. даатгуулагчийг хууран мэхэлж гэдний эрх ашгийг хохироосон даатгалын компанийг зөвшөөрлийг нь хураах;

23.1.4. торгуулийн орлогыг улсын төсөвт оруулна.

23.2. Энэ хуулийн 23.1-д заасан хариуцлагын үндэслэлгүй ногдуулсан гэж үзвэл захиргааны болон шүүхийн журмаар гомдол гаргаж болно.

24 дүгээр. Хууль хүчин төгөлдөр болох

24.1. Энэ хуулийг 1998 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ДААТГАЛЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙГ ДАГАЖ
МӨРДӨХ ЖУРМЫН ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Даатгалын тухай энэ хууль заасан хэмжээнд дүрмийн сан нь хүрээгүй боловч үйлчилгээний явуулж байгаа даатгалын компанийн дүрмийн сангаа хуульд заасан хэмжээнд хүртэл бүрдүүлэгдэхгүйгээр 1999 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс өгөгдөнө. Энэхүү хугацаанд багтааж дүрмийн сангаа бүрдүүлээгүй компанийг эрх бүхий байгууллага татаж, зөвшөөрлийг нь хурааж авна.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Даатгалын тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р. ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ГЭМТ ХЭРГЭЭС УРЬДЧИЛАН
СЭРГИЙЛЭХ ТУХАЙ

Нэгдүгээр бүлэг

Нийтлэг үндэслэл

1 дүгээр зүйл. Хуулийн зорилт

1.1 Энэ хуулийн зорилт нь гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зорилготой байгуулалт, үндсэн чиглэл, төрөл, арга хэлбэр, энэ хуульгаар төр, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллага, албан тушаалтны

үлдэх үүрэг, хариуцлагыг тодорхойлохтой холбогдсон харилцааны зохицуулахад оршино.

2 дугаар зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль тогтоомж

2.1. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль тогтоомжийг Үндсэн хууль¹, энэ хууль, тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

3 дугаар зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажил

3.1. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажил нь гэмт хэргийн тухай мэдээллийг судалсны үндсэн дээр гэмт хэрэг гарч байгаа шалтгаан нөхцөлийг тогтоох, арилгах, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох талаар авч хэрэгжүүлж байгаа цогцлолбор арга хэмжээ мөн.

4 дүгээр зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын үндсэн зарчим

4.1. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажил нь хууль дээдлэх үүний эрх, эрх чөлөөг хүндэтгэх, олон нийтийн хүчинд түшиглэх үүргэд оршин суугаа нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээнд энэ талаар зохион байгуулж байгаа ажилд оролцох, аж ахуйн нэгж, байгууллагатаа өгөөддөө болон үйл ажиллагааныхаа хүрээнд гэмт хэрэг гарч шалтгаан нөхцөлийг арилгах ажлыг хариуцан зохион байгуулах зарчимд тулгуурлана.

5 дугаар зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын үндсэн чиглэл

5.1. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг дараахь үндсэн чиглэлээр зохион байгуулж хэрэгжүүлнэ.

5.1.1. гэмт хэргийн талаархи мэдээллийг цуглуулж судалгаа, дүн шинжилгээ хийх замаар түүний гарч байгаа шалтгаан нөхцөлийг тогтоох;

5.1.2. гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөлийг арилгах үйл ажиллагааныг зохион байгуулах, эдийн засаг, эрх зүйн арга хэмжээг төлөвлөж хэрэгжүүлэх;

5.1.3. давтан гэмт хэрэг үйлдэхээс сэргийлэх үйл ажиллагааг иргэдэд ойлгооход оруулах, иргэдэд судлагдсан хүнд энэ хуульд заасан журмын дагуу захиргааны хяналт тогтоох;

5.1.4. гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд олон аж ахуйн нэгж, байгууллагыг өмчийн хэлбэр харагдахгүй хэлбэрээр оролцуулах;

5.1.5. гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд оролцогчдын хууль тогтоомжийг иргэдэд мэдээлэх, сурталчлах, сурталчлох зохион байгуулах.

¹Үндсэн хууль "Төрийн мэдээлэл" сэтгүүлийн 1992 оны 1 дугаарт нийтлэгдсэн.

6 дугаар зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын төрөл

6.1. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажил дор дурасан рөлтэй байна:

6.1.1. ерөнхий арга хэмжээ;

6.1.2. тусгай арга хэмжээ;

6.1.3. нэг бүрчилсэн арга хэмжээ.

6.2. Гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөлийг арилгахад чиглэсэн ийн засаг, улс төр, эрх зүй, ёс суртахуун, хүмүүжлийн болон хийн байгуулалтын шинэж чанартай нийтлэг арга хэмжээг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ерөнхий арга хэмжээ гэнэ.

6.3. Тодорхой төрлийн гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөлийг арилгахад чиглэсэн арга хэмжээг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тусгай арга хэмжээ гэнэ.

6.4. Тодорхой этгээд гэмт хэрэг үйлдэхээс болон давтан гэмт хэрэг үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх нэг бүрчилсэн арга хэмжээ гэнэ.

Хоёрдугаар бүлэг

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын зохион байгуулалт, оролцогчдын эрх, үүрэг

7 дугаар зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг төрөөс удирдах, хэрэгжүүлэх

7.1. Засгийн газар гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажил дээр улсын хэмжээнд хэрэгжүүлэх ерөнхий болон тусгай арга хэмжээний хөтөлбөр, төлөвлөгөөг батална.

7.2. Хөтөлбөр, төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний зардалыг Засгийн газраас жил бүрийн улсын төсөвт тусгайлан тусгаж, төсвийн Их Хуралад оруулна.

7.3. Хууль зүйн сайд дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

7.3.1. төрийн захиргааны төв, нутгийн захиргааны байгууллагаас болон шүүх, прокурор, хууль сахиулах бусад байгууллагаас гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар зохиож байгаа ажлыг үнэлж, үнэлүүлэх;

7.3.2. гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрийн биелэлтэд эрх хэмжээний хэрэгсэл хэрэгсэлд хяналт, шалгалт явуулах;

7.3.3. шүүх, прокурорын байгууллагатай зөвшилцөн улсын хэмжээнд гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх талаар зохиож байгаа ажлыг үнэлж, үнэлүүлэх арга хэмжээний хөтөлбөр, төлөвлөгөөний төслийг боловсруулж, төсвийн газарт оруулах;

7.3.4.гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх аргаар зөвлөмж гаргах;

7.3.5.гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх аргаар гадаад улстай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх;

7.3.6.гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөлийг судлах эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлыг зохион байгуулах;

7.4.Хууль зүйн сайд улсын хэмжээнд гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах үүргийг хэрэгжүүлэхэд туслэх ажлыг зохион байгуулах батай байна.

7.5.Яам, агентлаг, төрийн бусад байгууллага, захиргааны албан хаагчдын ажиллагааны талаарх үнэлгээ, хяналтын албад эрхэлсэн асуудлынхаа хүрээнд гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг боловсруулж хэрэгжүүлэх, холбогдох хууль тогтоомжийг мэдээлэх, сурталчлах, сургалт зохион байгуулах үүрэгтэй.

7.6.Нутгийн захиргааны бүх шатны байгууллага дараахь чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг:

7.6.1.харьяа нутаг дэвсгэртээ гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажлыг нэгдсэн төлөвлөгөөтэйгээр зохион байгуулах;

7.6.2.гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний зардлыг өөрийн төсвөөс тусгивлан төлөвлөн ханхуужуулж;

7.6.3.хууль сахиулах байгууллагуудтай хамтран ажиллах, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагаа явуулж байгаа төрийн бус байгууллагыг дэмжин туслэх.

7.7.Бүх шатны иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь тухайн нутаг дэвсгэр дээр гарч байгаа гэмт хэрэг, түүний шалтгаан нөхцөлийг арилгах талаар харьяа нутаг дэвсгэрт оршиж байгаа иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагаас зохиож байгаа ажлыг хэлэлцэн чиглэл өгж, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд зориулан төсвөө ханхуужуулж хөрөнгийн хэмжээг ханган батална.

8 дугаар зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэхэд шүүх, прокурор, цагдаагийн байгууллагын үүрэг

8.1.Шүүх, прокурор, хэрэг бүртгэх байгууллага, мөрдөгч байцаагч нь холбогдох хуульд заасны дагуу бичсэн энгийн магадлал мэдэгдлийнхээ биелэлтэд хяналт тавина.

9 дүгээр зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаархи аж ахуйн нэгж, байгууллагын нийтлэг үүрэг

9.1.Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллага, хуулийн этгээд гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар дараахь нийтлэг үүрэг хүлээнэ:

9.1.1.байгууллагынхаа дотоодод болон үйл ажиллагаанд нэвчлэн ажиллаж байгаа хүрээндээ гэмт хэрэг гарч байгаа шалтгаан нохиол арилгах талаар тодорхой арга хэмжээ авах;

9.1.2.ажитнууддаа гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор холбогдох хууль тогтоомжийг мэдээлэх, сурталчлах.

9.2.Гэмт хэргийн шалтгаан нохиолыг арилгах талаар түүхийн энгийн магадлаал, прокурорын болон бусад эрх бүхий албан тушаалтны мэдэгдэл, зөвлөмжийг хүлээж авсан байгууллага, ахуйн нэгж түүний дагуу тодорхой арга хэмжээ авч, хариуг хугацаа нь өгч байх үүрэгтэй.

10 дугаар зүйл.Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаархи иргэдийн эрх, үүрэг

10.1.Иргэн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар дараах үүрэг хүлээнэ:

10.1.1.бусдын нэр төр, алдар хүнд, эрх, хууль ёсны эрхийг сонирхлыг хохироохгүй, нийгмийн хэв журмыг гажуудуулахад байх;

10.1.2.оршин суугаа нутаг дэвсгэртээ нийгмийн зурхайн журам сахихууль талар нутгийн захиргааны байгууллага, гэрээтэй гэмт хэрэг, хэв журам сахихууль байгууллагаас хэрэгжүүлж байгаа зохивон байгуулалттай арга хэмжээнд оролцох;

10.1.3.гэмт хэргийн талаар олж мэдсэн зүйлс холбогдох байгууллагад мэдээлэх.

10.2.Иргэн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар дараах үүрэг хүлээнэ:

10.2.1.нийгмийн хэв журам сахихууль бусдаас шаардаа

10.2.2.гэмт хэргийн шалтгаан нохиолыг арилгууль талаар холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд шаардлага тааих;

10.2.3.архидан согтуурч, нийгмийн хэв журмыг нохиол гаргаж байгаа этгээдийг эрүүлжүүлэх байргүй газар амь нэвчлэн эрүүл мэндэд нь хохирол учруулахгүйгээр эрүүлжүүлэх, үйлдлийг таслан зогсоох арга хэмжээ авах;

10.2.4.гэмт халдлагаас эд хоронго, өөрийн бусдын амь нэс, эрүүл мэндийг хуулийн хүрээнд хамгаалах.

11 дүгээр зүйл.Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаархи хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэлийн хүлээх үүрэг

11.1.Хэвлэл, мэдээллийн хэрэгсэл нь гэмт хэргийн тухай мэдээлэл хийхдээ гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, түүний шалтгаан нохиол, хор холбогдлыг олон түмэнд таниулахад эрэмжлүүлдэхийг гол зорилго болгоно.

11.2.Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, түүнийг таслан зогсоохтой холбогдсон хойшлуулшгүй мэдээллийг эрх бүхий байгууллагын хүсэлтээр варалтай нийтэлж нэвтрүүлнэ.

11.3.Төрийн өмчийнхөөс бусад хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр яаралтай мэдээлэл нийтэлж нэвтрүүлсний төлборний гүйцэтгэлийн байгууллага төлнө.

11.4.Хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр хүчирхийлэл, аллага, элдэв үйлдэл, садар самуун, гэмт хэрэг үйлдэхийг өвгөшүүлэн сурталчилсан мэдээлэл, гэмт хэрэг үйлдэх аргыг нарийвчлан харуулсан нийтлэл, нэвтрүүлэлтийнхийг хориглоно.

11.5.Шүүхээр гэм буруутай нь нотлогдоогүй байхад хэнийг гэмт хэрэгт буруутай гэж хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлэхийг хориглоно.

Гуравдугаар бүлэг

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын арга хэлбэр

12 дугаар зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг иргэдийг татан оролцуулах

12.1. Нутгийн захиргааны байгууллага харьяа нутаг дэвсгэрийнхээ хэмжээнд гэмт хэрэг, нийгмийн хэв журмын зөрчлөлтөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг зохион байгуулахдаа иргэдийг татан оролцуулах арга хэлбэрээр татан оролцуулна:

12.1.1. иргэдийг нийтийн эргүүлд гаргах;

12.1.2. хэв журмын урамшилтай эргүүл, жижүүр зохион байгуулах;

12.1.3. нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчид ажиллуулах.

12.2. Нутгийн захиргааны байгууллага нь энэ хуулийн 12.1-д заасан үйл ажиллагааг явуулахдаа гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг оролцоо бүхий төрийн бус байгууллагатай хамтран ажиллана.

12.3. Хэв журмын урамшилтай эргүүл, жижүүр боловч нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчид ажиллуулах хүний тоо, урамшууллын хэмжээг иргэдийн Голлоолөгчдийн Хурал жил тутам тогтооно.

12.4. Эргүүл, жижүүр, нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчийг цагдаагийн байгууллага мэргэжлийн удирдлагаар хангана.

12.5. Энэ хуулийн 12.1.1, 12.1.2 -г заасан арга хэмжээг явуулж байхдаа хүрээгүй буюу эрүүл мэндийн хувьд уг ажлын онцлогтой гэнцэхгүй хүмүүсийг оролцуулахгүй.

13 дугаар зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд нэвчтэй оролцсон иргэд, байгууллагыг урамшуулах

13.1. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд нэвчтэй оролцсон иргэнийг дор дурдсан хэлбэрээр урамш, ... ит.

13.1.1. мөнгөн шагнал олгох;

13.1.2. үнэ бүхий зүйл дурсгах;

13.1.3. хүндэт тэмдгээр шагнах;

13.1.4. алдрыг нь мөнхжүүлэх;

13.1.5. төр, засгийн шагналд тодорхойлох.

13.2. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар тодорхой ажил хийж, үр дүнд хүрсэн байгууллага, аж ахуйн нэгжийг нутгийн захиргааны болон цагдаагийн байгууллага дор дурдсан хэлбэрээр урамшуулна:

13.2.1. мөнгөн шагнал олгох;

13.2.2. үнэ бүхий зүйл дурсгах;

13.3. Энэ хуулийн 13.1.1, 13.1.2-г заасан шагналыг Хууль зүйн яам, сум, дүүргийн Засаг дарга, цагдаагийн байгууллагын эрх бүхий алтан олгоно.

13.4. Гэмт хэргтэй тэмцэх, нийгмийн хэв журмыг хангахад нэвчтэй зүтгэл гаргасан буюу гэмт хэргийг нэрүүдэх, таслан зогсооход нэвчтэй үүрэг гүйцэтгэсэн иргэнд хүндэт тэмдэг олгох, алдрыг нь мөнхжүүлэх, төрийн дээд ба Засгийн газрын шагналд тодорхойлох нийдэрийг холбогдох төрийн бус байгууллагын саналыг харгалзан Хууль зүйн сайд, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга гаргана.

14 дүгээр зүйл. Гэмт хэргийн тухай мэдээллийг иргэдээс төлбөртэй авах

14.1. Гэмт хэрг үйлдэхээр бэлтгэж байгаа болон үйлдсэн тухай мэдээллийг цагдаагийн байгууллага иргэдээс төлбөртэй авч болно.

14.2. Иргэдээс авсан мэдээллэ үндэслэлтэй болох нь батлагдаж тохиолдолд цагдаагийн байгууллага төлбөрийг олгоно.

14.3. Мэдээллийн үнэлгээг гэмт хэргийн хүнд, хөнгөнөөс хамааран ялгавартайгаар тогтооно.

14.4. Ойц хүнд ба зохион байгуулалттай гэмт хэргийн тухай мэдээллийн төлбөрийг мэдээлэгчтэй тохиролцон тогтоож болно.

14.5. Цагдаагийн байгууллага мэдээллийн нууцыг чандаргаар хамгаалж, шаардлагатай бол мэдээлэгчийн аюулгүй байдлыг хангахад хэмжээ авах үүрэгтэй.

15 дугаар зүйл. Хорих ял эдгээд суллагдсан хүнд захиргааны хяналт тогтоох

15.1. Эрүүгийн хуулийн¹ 73-75, 86,90, 111-113,123, 125, 127, 239, 254 дүгээр зүйлд заасан гэмт хэрэгт 5-аас дээш жил хорих ял эдэлсэн, эсхүл түүнийг давтан үйлдсэн хүн хорих ял эдэлж суллагдсан бол дахин гэмт хэрэг үйлдэх, нийгмийн хэв журм зөрчихөөс нь урьдчилан сэргийлэх зорилгоор захиргааны хяналт тогтооно.

15.2. Энэ хуулийн 15.1-д заасан этгээд хорих ял эдэлж суллагдаад байнга оршин суух газартаа очсоноос хойш 3 хоногийн дотор цагдаагийн байгууллагад бүртгүүлэх үүрэгтэй.

15.3. Хорих байгууллага хорих ял эдэлж байгаа хүний суллагдахаас 30 хоногийн өмнө байнга оршин суух газрыг цагдаагийн байгууллагад түүний суллагдах тухай мэдэгдлийг зохих тодорхойлолтын хамт хүргүүлнэ.

15.4. Захиргааны хяналтад байгаа хүний үүрэг:

15.4.1. нийгмийн хэв журмыг сахих;

15.4.2. сард 1 удаа цагдаагийн байгууллагад бүртгүүлэх;

15.4.3. цагдаагийн байгууллагаас дуудсан цагт саадгүй ирэх;

15.4.4. байнга оршин суугаа газраа өөрчлөх тохиолдолд захиргааны хяналт тавьж байгаа цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэж шинээр очсон газрынхаа цагдаагийн байгууллагад хоногийн дотор бүртгүүлэх;

15.4.5. байнга оршин суугаа газраасаа 14 хоног илүү хугацаагаар явах, гадаад улсад зорчих бол цагдаагийн байгууллагад мэдэгдэх;

15.4.6. захиргааны хяналт тавьж байгаа цагдаагийн байгууллагын шаардлагыг биелүүлэх.

15.5. Захиргааны хяналтад байгаа хүн байнга оршин суух газраасаа энэ хуулийн 15.4.5-д зааснаар явсан тохиолдолд захиргааны хяналтыг түгээлзүүлж, ирэхэд нь сэргээнэ.

15.6. Захиргааны хяналт нь энэ зүйлд зааснаас өөрчлөх иргэний эрх, эрх чөлөөг хязгаарлахгүй.

15.7. Захиргааны хяналт тавих цагдаагийн байгууллагын эрх:

15.7.1. захиргааны хяналтад байгаа хүний зан төдийл ажиллагааны талаар ажиглаж байгаа болон оршин суугаа газрын нутгийн захиргааны байгууллагаас тодорхойлолт гаргуулж авах;

15.7.2. захиргааны хяналтад байгаа хүн гэмт хэрэг зөрчил үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор болон хууль

¹ Эрүүгийн хууль, "Ардын эрх" сонины 1993 оны 101 дугаарт нийтлэгдсэн.

огтоомжилд заасан бусад үндэслэлээр түүнийг хэлнйд ч дуудагддаггүй ирүүлэх, зөвлөгөө өгөх, шаардлага тавих, анхааруулах;

15.7.3.Захиргааны хяналтаас зайлсхийсэн этгээдийг орон сурвалжлах, албадан ирүүлэх.

15.8.Захиргааны хяналтыг цагдаагийн зохих шатны байгууллагын даргын шийдвэрээр 1-3 жил хүртэл хугацаагаар огтооно.

15.9.Шаардлагатай гэж үзвэл захиргааны хяналтын хугацааг тараас 1 жил хүртэл хугацаагаар сунгаж болох боловч нийт хугацаа нь уг этгээдийг ял шийтгэлгүй болохоор хуульд заасан хугацаанаас этгэрч болохгүй.

15.10.Захиргааны хяналтад байгаа хүн засрал хүмүүжилснөө харуулбал түүний энэ талаар гаргасан өргөдлийг хянан үзж хугацаанаас нь өмнө захиргааны хяналтыг зогсоож болно.

15.11.Захиргааны хяналтад байгаа хүний хяналтын хугацаа дууссан, эсхүл ял шийтгэлгүй болсон бол уг хяналтыг тавьж байгаа цагдаагийн байгууллагын даргын шийдвэрээр захиргааны хяналтыг зогсоож, бүртгэлээс хасна.

16 дугаар зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах хэлбэр

16.1.Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг улсын хэмжээнд Хууль зүйн сайдаар, аймаг, нийслэл, сум, дүүрэгт түүний иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн даргаар дамжж алгойлуулсан орон тооны бус зохицуулах зөвлөл зохицуулна.

16.2.Улсын хэмжээний зохицуулах зөвлөлийн бүрэлдэхүүн гишүүн ажиллах журмыг Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, аймаг, нийслэл, сум, дүүрэгт тухайн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал тогтооно.

16.3.Зохицуулах зөвлөл гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг улсын хэмжээнд дор дурдсан хэлбэрээр уялдуулан зохицуулна.

16.3.1.Лам, агентлаг, аймаг, нийслэлийн Засаг даргаар болон хууль сахиулах төв байгууллагуудын гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар зохиосон ажлын тайланг гаргуулж авах;

16.3.2.Төрийн захиргааны болон хууль сахиулах байгууллагуудын удирдах ажилтны зөвлөлгөөнийг тодорхой хугацаанд зохион байгуулж, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын хөтөлбөр зохиовлогөөний биелэлт, үр дүнг хэлэлцэн, цаашид авах арга хэмжээг амтран төлөвлөх;

16.3.3.гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын хөтөлбөр, төлөвлөгөөний биелэлтэд хяналт тавих, биелэлтийг хангуулах арга хэмжээ зохион байгуулах;

16.3.4.гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар хууль сахиулах байгууллагуудын хамтын ажиллагааг зохицуулах;

16.3.5.гэмт хэргийн байдал, түүний шалтгаан нөхцөлийн талаархи статистик мэдээг солилцох;

16.3.6.гэмт хэргийн байдалд хамтран дүн шинжилгээ хийх, шалтгаан нөхцөлийг арилгах арга хэмжээний чиглэлийг тогтоох;

16.3.7.гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх талаархи төрийн бодлого болон Засгийн газраас авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар санал өгөх.

Дөрөвдүгээр бүлэг

Нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагч

17 дугаар зүйл. Нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчийг томилгох

17.1. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зорилго бүхий төрийн бус байгууллагын болон баг, хорооны Засаг даргын саналыг үндэслэн сум, дүүргийн Засаг дарга харьяа нутаг дэвсгэртээ ажиллах нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчийг томилно.

17.2. Сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал нь хүмүүнлэгийн нягтрал, гэмт хэргийн гаралтаас хамааран харьяа нутаг дэвсгэртээ ажиллах нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчийн тоог тогтооно.

17.3. Нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчийн үйл ажиллагааг цагдаагийн байгууллага мэргэжлийн удирдлагаар хангах бөгөөд иргэд, байгууллага, аж ахуйн нэгж түүнчлэн хуулийн 18 дугаар зүйлд заасан эрх, үүргээ хэрэгжүүлэхэд нь шаардагдах туслалцаа үзүүлэх үүрэгтэй.

18 дугаар зүйл. Нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчийн эрх, үүрэг

18.1. Нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагч дараахь эрх эдэлнэ:

18.1.1. нийгмийн хэв журам хангах зорилгоор Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн¹ 21, 23, 24, 25¹, 32 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 38 дугаар зүйл, 52 дугаар зүйлийн 5 дахь заалтын "Хөг хаягдлаа ил асгах, орчин тойрноо бохирадуулах зөрчил", Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулийн² 6 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 7 дугаар зүйлийн 1, 4,7,8 дахь хэсэг, мөн зүйлийн 2 дахь

¹ Захиргааны хариуцлагын тухай хууль "Ардын эрх" сонинны 1992 оны 186, "Төрийн мэдээлэл" сэтгүүлийн 1992 оны 4-5 дугаарт тус тус нийтлэгдсэн.

² Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хууль "Ардын эрх" сонинны 1994 оны 75, "Төрийн мэдээлэл" сэтгүүлийн 1994 оны 3 дугаарт тус тус нийтлэгдсэн.

сгийн 2.3 дахь хэсгийн 2 дахь заалт, Тамхины хор хөнөөлтэй тэмцэх тухай хуулийн³ 5 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалт дугаар зүйл, 7 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан зөрчлийг таслан зогсоох шаардлага тавьж, биелүүлээгүй тохиолдолд хуульд заасан хууль ногдуулах;

18.1.2. гэмт хэрэг, эрх зүйн зөрчлийн талаар холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд мэдэгдэж, хуульд тогтоомжид заасан бусад арга хэмжээ авахуулах;

18.2. Нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчлах үүрэг хүлээнэ:

18.2.1. хууль тогтоомжийг үйл ажиллагаандаа мөрдлөөр оролгох, иргэдэд тайлбарлан таниулах;

18.2.2. нийгмийн хэв журам сахнулах талаар хуульд зааснаар холбогдох байгууллагуудаас зохиож байгаа ажилд туслалцаа үзүүлэх;

18.2.3. хариуцсан нутаг дэвсгэртээ гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх эргүүл зохион байгуулж, нэгэрсэн гэмт хэрэг, зөрчлийг таслан зогсоох арга хэмжээг энэ хуулийн 18.1-д заасан эрхийн хүрээнд авах, холбогдох байгууллагад мэдэгдэх;

18.2.4. нийгмийн хэв журам хангах талаар иргэд, байгууллагаас зохиож байгаа ажилд оролцох.

19 дүгээр зүйл. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны санхүүжилт

19.1. Тухайн жилд шүүхийн шийдвэр биелүүлэх, замын болгоомжлолын болон хэв журын зөрчлийг арилгах чиглэлээр улсын төсвөгөөс болгосон, торгох ял ногдуулж төсөвт тушаасан мөнгөний 40 хувьтай тэнцэх хэмжээний хөрөнгийг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд зориулан дараагийн жилийн орон нутгийн төсвөөс хүүжүүлнэ.

19.2. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд зориулсан мөнгөнийг аймгаар, нийслэлийн батлагдсан төсөв дээр нь нэмж олгох замаар төвлөрүүлж, сум, дүүргийн Засаг даргад гэмт хэрэг, хэв журын зөрчлийн байдлыг харгалзан хуваарилж зарцуулна.

19.3. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд зориулсан мөнгөнийг дарваах чиглэлээр зарцуулна:

19.3.1. гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар хуульд зааснаар холбогдох байгууллага, төрийн бус байгууллагуудаас иргэд, байгууллагын дунд зохиож байгаа сургалт, сурталчилгааны зардлыг хүүжүүлэх;

19.3.2. энэ хуулийн 12 дугаар зүйлд заасан эргүүл, хүүр, олон нийтийн байцаагчийг урамшуулах;

Тамхины хор хөнөөлтэй тэмцэх тухай хууль "Ардын эрх" сонинны 1994 оны 10 сарын 11-ний "Төрийн мэдээлэл" сэтгүүлийн 1994 оны 3 дугаарт тус тус нийтлэгдсэн.

19.3.3.энэ хуулийн 13 дугаар зүйлд зааснаар гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд идэвхтэй оролцсон иргэд, ажлын гүйцэтгэл, байгууллагыг шагнаж, урамшуулах;

19.3.4.энэ хуулийн 22 дугаар зүйлд заасны дагуу тох тэтгэвэр, тэтгэмжийн зөрүү, зардал, нөхөн толборийг төлөх;

19.4.Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд зориулсан өөрийн хөрөнгийг өөр зориулалтаар зарцуулахыг хориглоно.

19.5.Хөрөнгийг зориулалтын дагуу зарцуулж байгаа эсэхэд хяналт иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал болон Төсвийн тухай хуульд зааснаар тогтоомжид заасан эрх бүхий этгээд хяналт тавина.

Тавдугаар бүлэг

Бусад зүйл

20 дугаар зүйл. Гэмт хэргийн талаархи мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах

20.1. Шүүх, прокурор, цагдаагийн болон хэрэг бүртгэх байр ордон байршах, эрх бүхий бусад байгууллага нь гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөлийг тогтоох зорилгоор гэмт хэргийн мэдээлэл цуглуулах, боловсруулах үйл ажиллагааг дараахь байдлаар эрхэлнэ:

20.1.1. гэмт хэргийн тоо бүртгэл хөтлөх;

20.1.2. гэмт хэргийн мэдээллийг боловсруулж, дүн шинжилгээ хийх.

20.2. Дээр дурдсан байгууллагуудаас гэмт хэргийн талаар иргэд, ажлын гүйцэтгэл, байгууллагаас авчиргах статистикийн мэдээллийн уялдуулсан маягт, журмыг тухайн байгууллагуудтай зөвшилцөн Үндэсний статистикийн газар батална.

21 дүгээр зүйл. Гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөлийг судлах эрдэм шинжилгээний ажил

21.1. Гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөлийг судлах шинжилгээний судалгааны ажлыг эрхлэх эрдэм шинжилгээний байгууллага Хууль ёсны сайдын дэргэд ажиллана.

21.2. Уг эрдэм шинжилгээний байгууллага нь гэмт хэргийн шалтгаан нөхцөлийг судлах шинжилгээ судалгааны ажлыг Хууль ёсны сайдын болон сонирхогч бусад байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэн оролцоо ахиалтаар гүйцэтгэж санхүүжинэ.

22 дугаар зүйл. Иргэдийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх үүргээ биелүүлэх баталгаа

22.1. Иргэд гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар энэ хуулийн 10 дугаар зүйлд заасан эрх үүргээ хэрэгжүүлэх явцад бусдад

чруулсан эд хоронгийн хохирлыг хариуцахгүй, тухайн сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар төлнө.

22.2. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх үүргээ биелүүлснээр гэмт хэргэнд өөрт нь эд хоронгийн хохирол учирсан бол сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар төлж, буруутай этгээдээр нөхөн төлүүлнэ.

22.3. Иргэд гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх үүргээ биелүүлж яваад эрүүл мэндээрээ хохирсон буюу амьт наснаа алдсан тохиолдолд түүнд болон ар гэрт нь дор дурдсан тэтгэвэр, тэтгэмжийг өөрсөдөө эрхээр олгоно.

22.3.1. Хөдөлмөрийн чадвараа түр алдсан бичигтэй иргэдийн чөлөөтэй байсан хугацааны тэтгэмж, авч байсан цалингийн зөрүү;

22.3.2. тахир дутуу болсон тохиолдолд тахир дутуугийн тэтгэвэр, авч байсан цалингийн зөрүү;

22.3.3. амьт наснаа алдсан тохиолдолд ар гэрт нь тэтгэвэр, тэтгэмжээгээ алдсаны тэтгэвэр, хохирогчийн авч байсан цалингийн зөрүү;

22.3.4. хиймэл эрхтэн хийлгэх бол түүний зардал.

22.4. Энэ хуулийн 22.3.2, 22.3.3-т заасан тэтгэвэр тогтоосноор өөрсөдөө хохирогчийн тухайн үед авч байсан цалинд өөрчлөлт орсон бол түүнд тэтгэвэр шинээр тогтоосон хэмжээгээ тооцож олгоно.

22.5. Энэ хуулийн 22.3.2, 22.3.3-т заасан тэтгэвэр, тэтгэмжийн зөрүүг тахир дутуугийн ба тэжээгчээ алдсаны тэтгэвэр, тэтгэмжийг хувиар хугацаанд олгоно.

22.6. Энэ хуулийн 22.3-т заасан иргэн нь тогтмол цалин авдаггүй буюу тодорхой ажил эрхлэхгүйгээс тэтгэвэр, тэтгэмж алдахгүй бол түүнд хөдөлмөрийн хөлсний дотоо хэмжээгээс багагүй хэмжээгээр нөхөн төлбөр төлнө.

22.7. Нөхөн төлбөрийг тухайн иргэнийг хөдөлмөрийн чадвараа алдсан хугацаанд олгоно.

22.8. Энэ хуулийн 22.3, 22.6-д заасан тэтгэвэр, тэтгэмж, цалингийн зөрүү, хиймэл эрхтэн хийлгэх зардал, нөхөн төлбөрийн тухайн иргэнийг гэмт хэргээс тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажил зохицуулах шийдвэр гаргасан Засаг даргын Тамгын газар олгох буруутай этгээдээр зохих журмаар нөхөн төлүүлнэ.

22.9. Энэ зүйлд заасан иргэдийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх үүргээ биелүүлэх баталгаа нь сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газартай нийдвэрээр ажиллаж буй эргүүл, жижүүр, нийгмийн хэв журмын тусламжаар олон нийтийн байцаагчид нэг ажил хамаарна.

23 дугаар зүйл. Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

23.1. Энэ хуулийн 9.1-д заасныг зөрчсөн бол уг ажлыг зохион байгуулсан албан тушаалтанд түүний дээд шатны байгууллагын эрх зүйлийн албан тушаалтан сахилгын шийтгэл ногдуулна.

23.2 Энэ хуулийн 9.2-т заасныг зөрчсөн албан тушаалтны 25000-40000 хүртэл төгрөгөөр торгох шийтгэлийг тухайн зөрчил шалгаж илрүүлсэн байгууллага, албан тушаалтны хүсэлтээр шүүх цагдаагийн байгууллагын эрх бүхий ажилтан ногдуулна.

23.3 Энэ хуулийн 11.3, 11.4-т заасныг зөрчсөн хэвлэмэл мэдээллийн байгууллагыг 100000-150000 төгрөгөөр торгох, гүүгч уг зөрчлийг удаа дараа давтал байгууллагын үйл ажиллагааг зогсоо шийтгэлийг шүүгч ногдуулна.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЦАГДААГИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулийн дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 5 дахь хэсэг нэмсүгэй:

"5. Цагдаагийн байгууллага нь нутгийн захиргааны бол төрний бус байгууллагаас зохион явуулж байгаа гэмт хэргэ урьдчилан сэргийлэх ажлыг мэргэжлийн удирдлагаар хангаж, давт гэмт хэрэг үйлдэхээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор хорих ял эдэ суллагдсан хүнд захиргааны хяналт тогтооно".

2 дугаар зүйл. Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулийн дугаар зүйлийн гарчгийн "Гэмт хэрэгтэй тэмцэх" гэсний дараа урьдчилан сэргийлэх" гэж нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийл тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА**

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
дүрмийн 5-ны өдөр

Улаанбаатар
 хот

**АЖ АХУЙН НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГЫН ОРЛОГЫН
АЛБАН ТАТВАРЫН ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 дэх өсөгт дараахь агуулгатай 6 дахь заалт нэмсүгэй:

"6/даатгалын хураамжийн цэвэр орлогоос тухайн жилд байгуулсан нөөцийн сан болон ажиллагааны зардлыг хассан зөрүүгээр;"

2 дугаар зүйл. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хуулийн 5 дугаар зүйлийн 1 дэх өсгийн 1 дэх заалтын 3 дахь доголмыг дараахь байдлаар өөрчлөн найруулсугай:

"Заввал даатгуулах болон сайн дурм даатгалын хураамжийг албан татвар ногдуулах орлогоос хасна."

3 дугаар зүйл. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын орлогын албан татварын хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4 дэх өсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ТАМХИНЫ ХОР ХӨНӨӨЛТЭЙ ТЭМЦЭХ ТУХАЙ
ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Тамхины хор хөнөөлтэй тэмцэх тухай хуулийн 19 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай 4 дэх хэсэг нэмсүгэй:

"4. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн 4-т заасан торгох шийтгэлийн нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагч ногдуулна."

2 дугаар зүйл. Тамхины хор хөнөөлтэй тэмцэх тухай хуулийн 19 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2 дахь заалтын "30000-50000" гэснийг "5000-50000" гэж өөрчлөсүгэй.

3 дугаар зүйл. Тамхины хор хөнөөлтэй тэмцэх тухай хуулийн 19 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3 дахь заалт, 10 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3 дахь заалтын "3" гэснийг тус тус хассугай.

4 дүгээр зүйл. Энэ хуулийг Гэмт хэргээс урьамлан сэргийлэх тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**АРХИДАН СОГТУУРАХТАЙ ТЭМЦЭХ ТУХАЙ
ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт дор дурдсан агуулгатай 5 дахь заалт нэмсүгэй:

"5/нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагч гэж хуулийн 6 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 7 дугаар зүйлийн 1,4,7,8 дэх хэсэг, 7 дугаар зүйлийн 2; 3 дахь хэсгийн 2-т заасан зөрчил, 1000 хүртэлх төгрөгийн торгууль ногдуулах."

2 дугаар зүйл. Архидан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсгийн 3-т заасан "20000-50000" гэснийг

5000-50000" гэж, 9-д заасан "10000-40000" гэснийг "5000-40000" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗАХИРГААНЫ ХАРИУЦЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 7, 10 дугаар зүйл, 19 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт дор дурасан агуулгатай нэмэлт заалт тус тус нэмсүгэй:

1/7 дугаар зүйлийн 10 дахь заалт:

"10/нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагч"

2/10 дугаар зүйлийн 9 дэх заалт:

"9/нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагч" гэж хуулийн 21, 23, 24 дүгээр зүйл, 25¹ дүгээр зүйл, 32 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, 38 дугаар зүйлд заасан зөрчил болон 52 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсгийн "хог хаягдлаа ил асгах, орчин тойрноо хохирдуулах зөрчил"

3/ 19 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн 3 дахь заалт:

"3/Нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчийн шийтгэл ногдуулсан шийдвэрийг тухайн сум, дүүргийн захирал, дарга"

2 дугаар зүйл. Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт "улсын байцаагч" гэсний дараа "нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагч" гэж нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ЭРҮҮГИЙН ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ
ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Эрүүгийн хуулийн 12 дугаар зүйлийн 1 дэх тэгийг дор дурдсанаар өөрчлөн найруудсугай:

"Аргагүй хамгаалалтын байдалд, өөрөөр хэлбэл улс, нийтийн ашиг, өөрийн болон бусдын амь бие, эрүүл мэнд, эрхийг хамгаалж аюултай халдлагаас хамгаалахын тулд энэ хуулийн тусгай зориулалтын 89, 93 дугаар зүйлд зааснаас бусад үйлдлийг халдагчид гэмт үйлдлийг учруулах замаар хийсэнийг гэмт хэрэгт тооцохгүй."

2 дугаар зүйл. Эрүүгийн хуулийн 220 дугаар зүйлийн гариг, дэх хэсэг, 221 дүгээр зүйлийн "ардын нөхөрлөлийн гишүүнийг" тэгийг "нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагчийг", 222 дугаар зүйлд "ардын нөхөрлөлийн гишүүн" тэгийг "нийгмийн хэв журам хамгаалах олон нийтийн байцаагч" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл. Эрүүгийн хуулийн 97 дугаар зүйлийг хүчингүйд авсанд тооцсугай.

4 дүгээр зүйл. Энэ хуулийг Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 19 ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГААС ОЛГОХ
ТЭТГЭВЭР, ТЭТГЭМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд дор дурдсан агуулгатай хэсэг хэсэг нэмсүгэй:

1/ 5 : дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэг.

"5.Өндөр насны тэтгэвэр авагч хөдөлмөрийн гэрээгээ амьдаж байгаа бол түүний тогтоолгосон тэтгэврийг дор дурасанаар тооцож олгоно.

1/ тухайн сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгал аргаар олгогч нь амьжиргааны доод түвшингийн хэмжээг 2 дахин өсгөлдүүлснээс бага бол 100 хувиар;

2/ тухайн сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгал аргаар олгогч нь амьжиргааны доод түвшингийн хэмжээг 2 дахин өсгөлдүүлснээс их бол 60 хувиар;

3/ тухайн сарын хөдөлмөрийн хөлс, түүнтэй адилтгал аргаар олгогч нь амьжиргааны доод түвшингийн хэмжээг 3 дахин өсгөлдүүлснээс их бол 40 хувиар.

2 дугаар зүйл.Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр тэтгэмжийн тухай хуулийн 4¹ дүгээр зүйлийг дор дурасанаар өөрчлөхтэй оруулсугайт:

"4¹ дүгээр зүйл.Тэтгэвэр тогтоолох эрх хэрэгжих

Хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллагч уг гэрээгээ дуусгавар болгосон нөөцөлд өндөр насны тэтгэвэр тогтоолох эрх нэгдэнэ."

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 19-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛИЙН ЗААЛТ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл.Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хуулийн зүйл, заалт хүчингүй болсон тухай, Хуулиудыг хэрэглэх журмын тухай хуулийн 1 дүгээр зүйлийн 3 дахь заалтыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ ХУЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. 1997 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдөр тусгагдсан "Төрийн нууцлан жагсаалт батлах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай" Монгол Улсын Хуулийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

1997 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

"НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГААС ОЛГОХ ТЭТГЭВЭР, ТЭТГЭМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ, НИЙГМИЙН ХАЛАМЖИЙН САНГААС ОЛГОХ ТЭТГЭВЭР, ТЭТГЭМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ, ХУУЛИЙН ЗҮЙЛ, ЗААЛТ ХУЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ ХУУЛИУДЫГ ХЭРЭГЛЭХ ЖУРМЫН ТУХАЙ ХУУЛЬ"-Д ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. "Нийгмийн даатгалын сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн аламжийн сангаас олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Хуулийн зүйл, заалт хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулиудыг хэрэглэх журмын тухай хууль"-ийн 2 дугаар үйлдлийн "1998 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдөр" гэснийг "1999 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдөр" гэж өөрчилсүгэй.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг 1998 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдөрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ
ХУРЛЫН ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1997 оны 11 дүгээр
сарын 20-ны өдөр

Дугаар 89

Улаанбаатар
хот

Хуулийн төсөл буцаах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын хуралдааны дэгийн хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

Засгийн газраас 1997 оны 9 дүгээр сарын 15-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн "Эрүүгийн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хууль"-ын төсөл нь одоогийн мөрдөж байгаа Эрүүгийн хуулийн зохих дэглэй давхардаж байгаа тул энэхүү нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулах аргаар даагаагүй гэж үзэж төслийг хууль санаачлагчид буцдасугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар
сарын 4-ний өдөр

Дугаар 94

Улаанбаатар
хот

Монгол Улсын 1998 оны төвлөрсөн
төсвийн тухай хуулийг хэрэгжүүлэх
зарим арга хэмжээний тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

1. Монгол Улсын 1998 оны төвлөрсөн төсвийн тухай хуулийг галсантай холбогдуулан дор дурдсан арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газар /М.Энхсайхан/-т даалгасугай:

1/ Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлогыг цаг тухайд нь хураах, өнгөрсөн онуудаас шилжин ирсэн авлагыг буцаах тусгай тусламж дараагаар дорвитой арга хэмжээ авах, нийгмийн даатгалын орлогын бүрдүүлэлтэд санхүү, нийгмийн даатгал, хуульчлалтын байгууллагаас тавих хяналт, ажлын уялдааг сайжруулж, нийгмийн даатгалын тогтолцоог боловсронгуй болгох зорилгоор төсвийн татварын ерөнхий газар, Нийгмийн даатгалын ерөнхий газрын хооронд гэрээ байгуулан, ажил олгогч, ажиллагчид, цалин тэтгэврийн талаар харилцан мэдээлэл солилцож, хяналт тавих журам батлах зэрэг арга хэрэгжүүлж, гүйцэтгэлд нь хяналт тавих;

2/ Монгол Улс, Азийн хөгжлийн банкны хооронд байгуулсан гэрээний дагуу боловсролын салбарт хийж байгаа үүнийг өөрчлөлтийн явц, үр дүнг Улсын Их Хуралд улирал тутамд эзэлж байх, орон нутагт хэмнэгдсэн хөрөнгийн зарцуулалт, ашиглалтыг сайжруулан, түүнийг боловсронгуй болгох механизмыг байгуулах;

3/ эргэж төлөгдөх нөхцөлөөр олгосон хугацаанд өргөсөн тээлийн хөрөнгийг төлүүлэх асуудлыг 1998 онд багтаан хариуцаж шийдвэрлэх;

4/ Засгийн газрын тусгай зориулалтын сангуудын орлого, эх үүсвэрийн бүрдүүлэлт, хөрөнгийн ашиглалт, зарцуулалтын өртгөлөөр хянан үзэж боловсронгуй болгох;

5/ хяналт шалгалтаар тогтоогдсон өмч хөрөнгөтэй холбоотой төлбөр, зөрчлийг тогтоосон хугацаанд барагдуулаагүй, өрчил дутагдлыг арилгаагүй нөхцөлд төсвөөс санхүүжүүлэх хөрөнгийг бууруулах буюу санхүүжилтийг зогсоох хүртэл арга хэмжээ авч, хяналтын хатуу горим тогтоох;

6/ сумдын хөгжлийн сангаас 1997 онд санхүүжүүлж эргэжүүлсэн төслийн үр дүнгээр нэмэлт төсөл санхүүжүүлэх буюу ухайн хөрөнгийг үр ашиггүй зарцуулсан сумдад төсвөөс дахин эзэлж өргөхгүй байх хүртэл арга хэмжээ авах;

7/ төсвөөс хийх хөрөнгө оруулалт, их засварын ажлын гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах журмыг 1998 оны I дүгээр улиралд багтаан баталж, мөрдүүлэх;

8/ төсвийн хөрөнгөөр бараа, материал бэлтгэх болон үйлдвэр хөгжүүлэх, тоног төхөөрөмж худалдан авах хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийг хийхдээ олон нийтэд нэл тэд байх нөхцөлийг бүрдүүлэх;

9/ төв, орон нутгийн харилцааг боловсронгуй болгох үүднээс улсын төсвөөс татаас олгохдоо орлого, зарлагын зөрүүгээс тус зах зээлээс алслагдсан байдал, газар нутгийн хэмжээ, хүн амын өсөлтийг харгалзан шилжүүлгээр хуваарилдаг зарчимд шилжих асуудлыг судлан Улсын Их Хуралд танилцуулах.

2.1997-1998 онд гадаадаас авсан зээл, тусламжийн хөрөнгийг ашиглалт, эх үүсвэрийн төвлөрүүлэлтийн байдалд шалгалт хийж, 1998 оны намрын чуулганд танилцуулахыг Төрийн хянан шалгах хороо Д.Жавзмаа/-нд үүрэг болгосугай.

3.Улсын төвлөрсөн төсвийн орлогын биелэлт, төсвийн хөрөнгийн ашиглалт, зарцуулалт, төсөвт байгууллагуудын өр авлага, хөрөнгийн байдалд тавих хяналтыг сайжруулахыг Төсвийн байнгын хороо А.Ганбаатар/-нд үүрэг болгосугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Дугаар 95

Улаанбаатар
от

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх
тухай хуулийг баталсантай холбогдуулаа
авах зарим арга хэмжээний тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль баталсантай
холбогдуулан дараахь арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхийг Засгийн газар
М.Энхсайханы/-г даалгасугай:

1/ хууль тогтоомж, Засгийн газрын болон холбогдох бусад
байгууллагын шийдвэрийг Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх тухай
хуульд нийцүүлэх;

2/ зохих бэлтгэлийг хангасны үндсэн дээр нийгмийн хэв
сурам хамгаалах олон нийтийн байцаагчийг 1998 оны 1 дүгээр
сарын 1-нээс эхлэн шаардлагатай баг, хороодод ажиллуулах арга
хэмжээ авах;

3/ Хууль зүйн сайдын дэргэд гэмт хэргийн шалтгаан
охиолчийг судлах эрдэм шинжилгээний байгууллагыг бий болгох
арга хэмжээ авах.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар
сарын 5-ны өдөр

Дугаар 96

Улаанбаатар
хот

Зарим гишүүдийг Байнгын хорооны
бүрэлдэхүүнээс чөлөөлж, гишүүнээр
батлах тухай

Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 1 дэх
бүсэг, Улсын Их Хурлын хуралдааны дэгийн хуулийн 12 дугаар
зүйлийн 1 дэх хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас
ТОГТООХ нь:

1. Гишүүдийн өөрсдийнх нь гаргасан хүсэлтийг үндэслэн ИХ Хурлын гишүүн Д.Лүндээжанцан, С.Төмөр нарыг Аюулгүй дал, гадаад бодлогын байнгын хорооны бүрэлдэхүүнээс, Улсын Хурлын гишүүн Ц.Нямдоржийг Төрийн байгууламтын байнгын ооны бүрэлдэхүүнээс тус тус чөлөөлсүгэй.

2. Улсын ИХ Хурлын гишүүн Д.Лүндээжанцан, Ц.Нямдорж, өмөр нарыг Хууль зүйн байнгын хорооны гишүүнээр тус тус алсугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

7 оны 12 дугаар
ын 19-ний өдөр

Дугаар 97

Улаанбаатар
хот

Тогтоолын төсөл буцаах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын дэгийн хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас
ТГТООХ нь:

Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөрт өөрчлөлт оруулах ардлагатай гэж үзсэн тул Засгийн газраас 1997 оны 9 дүгээр сарын 1-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн "Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөрт өөрчлөлт оруулах тухай" Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг нэмлэгчид нь буцаасугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

1997 оны 12 дугаар
сарын 19-ний өдөр

Дугаар 98

Улаанбаатар
хот

Бүтл Найрамдах Уругвай Улстай
дипломат харилцаа тогтоох тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:
Бүтл Найрамдах Уругвай Улстай дипломат харилцаа
тогтоосугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

1997 оны 12 дугаар
сарын 19-ний өдөр

Дугаар 99

Улаанбаатар
хот

Лихтенштайний Вант Улстай
дипломат харилцаа тогтоох тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:
Лихтенштайний Вант Улстай дипломат харилцаа тогтоосугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

**МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ**

1997 оны 12 дугаар
сарын 19-ний өдөр

Дугаар 100

Улаанбаатар
хот

Ерөнхийлөгчийн хоригийн тухай

Монгол Улсын Их Хурлын хуралдааны дэгийн хуулийн
дугаар зүйлийн 3 дахь хэсгийг үндэслэн Монгол Улсын Их
Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчөөс "Төрийн нууцны жагсаалт
глах тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай" хуульд бүхэлд нь
ньсан хоригийг хүдлэн зовшоорсүгэй.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ

97 оны 12 дугаар
рын 25-ны өдөр

Дугаар 101

Улаанбаатар
хот

Бүгд Найрамдах Ливан Улстай
дипломат харилцаа тогтоох тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

Бүгд Найрамдах Ливан Улстай дипломат харилцаа
тогтоосугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ТОГТООЛ

97 оны 12 дугаар
рын 25-ны өдөр

Дугаар 102

Улаанбаатар
хот

Катар Улстай дипломат харилцаа
тогтоох тухай

Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь:

Катар Улстай дипломат харилцаа тогтоосугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар
сарын 25-ны өдөр

Дугаар 103

Улаанбаатар
хот

Хүний эрхийн дэд хорооны бүрэлдэхүүний тухай

Байнгын хорооны бүрэлдэхүүн өөрчлөгдсөнтэй холбогду Улаанбаатар хотын Иргэдийн Хурлын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн үндсэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь.

Хууль зүйн байнгын хороонд харьяалагдах Хүний эрхийн дэд хороог дараахь бүрэлдэхүүнтэйгээр шинэчлэн байгуулсугай.

1.Соёлсүрэнгийн Билэгсайхан	-Улсын Их Хурлын гишүүн
2.Батсүрагийн Дэлгэрмаа	-Улсын Их Хурлын гишүүн
3.Мэндийн Зэгзэг	-Улсын Их Хурлын гишүүн
4.Данзангийн Лундээжанпан	-Улсын Их Хурлын гишүүн
5.Цэндийн Нямдорж	-Улсын Их Хурлын гишүүн
6.Чиндгийн Сайханбилэг	-Улсын Их Хурлын гишүүн
7.Соросжаргалын Төмөр	-Улсын Их Хурлын гишүүн
8.Долгорын Хувьсгалдор	-Улсын Их Хурлын гишүүн
9.Ойдовын Энхтүяа	-Улсын Их Хурлын гишүүн
10.Дамдинсүрэнгийн Энхбаттар	-Улсын Их Хурлын гишүүн
11.Төмөр-Очирын Эрдэнэбилэг	-Улсын Их Хурлын гишүүн

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Дугаар 104

Улаанбаатар
хот

Хуулийн төсөл буцаах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын хуралдааны дэгийн хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндсэн Монгол Улсын Их Хурлаас ТОГТООХ нь.

Улсын Их Хурлын гишүүн С.Батчулуун, С.Болдхэт, Дэлгэрмаа нараас 1997 оны 11 дүгээр сарын 7-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн Эрүүгийн хууль, Захиргааны хариуцлагын тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслүүд нь гэрээний талуудын тэгш хийн зарчим, Эрүүгийн хууль, Захиргааны хариуцлагын тухай хуулийн агуулгад тохирохгүй байна гэсэн үндэслэлээр эдгээр хуулийн төслийг хууль санаачлагчид нь буцаасугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Дугаар 105

Улаанбаатар
хот

Тогтоолын төсөл буцаах тухай

Монгол Улсын Их Хурлын хуралдааны дэгийн хуулийн 40 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Их Хурлаас **ТОГТООХ** нь:

Ажил, амралтын өдрийг Хөдөлмөрийн хуулиар зохицуулсан Монгол Улсын Их Хурлын гишүүн Р.Нарангэрэлээс 1997 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн "Ажлын өдөр шилжүүлэх тухай" Монгол Улсын Их Хурлын тогтоолын төслийг хуралдаанд оролцсон гишүүдийн олонхийн саналээр хэлэлцэх шаардалаагүй гэж үзэж санаачлагчид нь буцаасугай.

ДАРГА

Р.ГОНЧИГДОРЖ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1997 оны 12 дугаар
сарын 11-ний өдөр

Дугаар 80

Улаанбаатар
хот

Ч.Туулз Монгол Улсын гавьяат
жүжигчин цол хүртээх тухай

Мэргэжлийн урлагийн байгууллагад удаан жил үр бүтээлтэй ажиллаж дэлхийн сонгодог бүтээл, монгол ардын болон зохиолчдын олон арван дууг голлон дууля, дууны урлагийг хөгжүүлэх үйлсэд оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үгэлж бүх цэргийн дуу, бүжгийн дуулгын голлол дуучин Чадраабалын Туулз Монгол Улсын гавьяат жүжигчин цол хүртээжгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАЦИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1997 оны 12 дугаар
сарын 17-ны өдөр

Дугаар 83

Улаанбаатар
хот

Чойсүрэнгийн Баатарыг элчин сайдын үүрэгт
ажлаас чөлөөлөх тухай

Өөр ажилд томилсонтой нь холбогдуулан Чойсүрэнгийн Баатарыг Монгол Улсаас Шведийн Вант Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт элчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАЦИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1997 оны 12 дугаар
арын 17-ны өдөр

Дугаар 84

Улаанбаатар
хот

Цэдэнжавын Сүхбаатарыг элчин
сайдаар томилох тухай

Монгол Улсаас Шведийн Вант Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн эрхт
элчин сайдаар Цэдэнжавын Сүхбаатарыг тохоон томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1997 оны 12 дугаар
арын 17-ны өдөр

Дугаар 85

Улаанбаатар
хот

Чойсүрэнгийн Баатарыг элчин сайдын үүрэгт
ажлаас чөлөөлөх тухай

Өөр ажилд томилсонтой нь холбогдуулан Чойсүрэнгийн Баатарыг
Монгол Улсаас Норвегийн Вант Улсад суугаа Онц бөгөөд Бүрэн эрхт
элчин сайдын үүрэгт ажлаас чөлөөлсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1997 оны 12 дугаар
арын 17-ны өдөр

Дугаар 86

Улаанбаатар
хот

Цэдэнжавын Сүхбаатарыг элчин
сайдаар томилгох тухай

Монгол Улсаас Норвегийн Вант Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн
рхт элчин сайдаар Цэдэнжавын Сүхбаатарыг тохоон томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1997 оны 12 дугаар
арын 18-ны өдөр

Дугаар 87

Улаанбаатар
хот

С.Мялхаад Монгол Улсын хөдөлмөрийн
баатар цол хүртээх тухай

Эрчим хүчний салбарт олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж, эрчим
үчний барилга угсралтын үйлдвэрлэлийн баазыг өргөтгөн, аж ахуй,
анхүү, зохион байгуулалтыг нь бэхжүүлж, төвийн болон баруун
үсний эрчим хүчний сүлжээг барьж байгуулах ажлыг удирдаж,
зохион байгуулж, улс орныг шахнагаанжуулах үйлст оруулж байгаа
арамгай хувь нэмрийг нь үнэлж Ховд аймаг дахь эрчим хүчний
барилга угсралтын "Алтай" трестийн дарга Самдангийн Мялхаад
Монгол Улсын хөдөлмөрийн баатар цол хүртээж, Сүхбаатарын олон,
Алтан соёмбо" тэмдгээр шагнасугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

17 оны 12 дугаар
ан 18-ны өдөр

Дугаар 88

Улаанбаатар
хот

**С.Банзрагчид Монгол Улсын гавьяат
урхайчин цол хүртээх тухай**

Уул уурхайн салбарт удаан жил үр бүтээлтэй ажиллаж, Налайхал хэдэн уурхайг шинээр гаргах, нүүрс олборлох шинэ техник, юологи нэвтрүүлэн үйлдвэрлэлийн хүч чадал, нүүрс олборлолтыг гэгдүүлэх, уурхайчдын хөдөлмөр зохион байгуулалтыг боловсрон-болгож, хөдөлмөрийн бүтээмжийг дээшлүүлэн олон удаа дээд оялт тогтоож, Улаанбаатар хот, бусад төв суурин газрын нүүрсний эгцээг хангах үйлст оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж ислэлийн Налайх дүүрэг дэх "Налгар уул" ХХК-ийн захирал абуугийн Банзрагчид Монгол Улсын гавьяат уурхайчин цол тээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

17 оны 12 дугаар
ан 18-ны өдөр

Дугаар 89

Улаанбаатар
хот

**Д.Дондовт Монгол Улсын аж үйлдвэрийн
гавьяат ажилтан цол хүртээх тухай**

Уул уурхайн салбарт олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж, Шарын т, Багануурын нүүрсний уурхайд шинэ техник, технологи нтрүүлэх, эдийн засгийн үр ашгийг дээшлүүлэн төслийн хүч длыг эзэмших, уурхайчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэн хамт ныг төлөвшүүлэх үйлст оруулсан хувь нэмрийг нь үнэлж нүүрсний фрын ахлах мэргэжилтэн Доржийн Дондовт Монгол Улсын аж лдвэрийн гавьяат ажилтан цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1997 оны 12 дугаар
сарын 18-ны өдөр

Дугаар 90

Улаанбаатар
хот

Д.Борхүүд Монгол Улсын аж үйлдвэрийн
гавьяат ажилтан цол хүртээх тухай

Цахилгаан станцад засварчнаар удаан жил үр бүтээлтэй ажилла олон шинэ бүтээл, оновчтой санал гаргаж үйлдвэрлэлд нэвтрүү, хөдөлмөр хөнгөвлөх, техник технологийг боловсронгуй болг станцын найтавартай ажиллагаа, тоноглолын бэлэн байдлыг хан үйлст оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж Улаанбаатарын гурав гаар цахилгаан станцын өндөр даралтын зуухны засварчин Дамб Борхүүд Монгол Улсын аж үйлдвэрийн гавьяат ажилтан 1 хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ

1997 оны 12 дугаар
сарын 18-ны өдөр

Дугаар 91

Улаанбаатар
хот

С.Гэрэлд Монгол Улсын аж үйлдвэрийн
гавьяат ажилтан цол хүртээх тухай

Цахилгаан станцын засварчнаар үр бүтээлтэй ажиллаж, тог төхөөрмжийн гэмтлийг богино хугацаанд засварлан, олон ш бүтээл, оновчтой санал гарган үйлдвэрлэлд нэвтрүүлж, ажилчдыг сургаж дадлагажуулах үйлст оруулж байгаа хувь нэмр нь үнэлж Улаанбаатарын 4 дүгээр цахилгаан станцын зуух засварчин Сүрэнгийн Гэрэлд Монгол Улсын аж үйлдвэрийн гавья ажилтан цол хүртээсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

оны 12 дугаар
т 24-ний өдөр

Дугаар 93

Улаанбаатар
хот

Л.Баяртыг элчин сайдаар томилох тухай

Монгол Улсаас Тайландын Вант Улсад суух Онц бөгөөд Бүрэн
Элчин сайдаар Лувсандоржийн Баяртыг тохоон томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

оны 12 дугаар
н 25-ны өдөр

Дугаар 94

Улаанбаатар
хот

**Ч.Очирсүх, Ц.Хэнмэдэх нарт Монгол
Улсын үйлчилгээний гавьяат ажилтан
цол хүртээх тухай**

давад худалдаа, аялал жуулчлалын салбар, үйлчилгээний
судлагад олон жил үр бүтээлтэй ажиллаж, шинэ сэдэл, санаачил-
рган нийтлэг үйлчилгээний соёл, чанарыг сайжруулан хөгжүүлэх
ад оруулж байгаа хувь нэмрийг нь үнэлж дор дурдсан хүмүүст
гол Улсын үйлчилгээний гавьяат ажилтан цол хүртээсүгэй.

Чойжинжавын Очирсүх	- "Улаанбаатар зочид буудал" ХК-ийн ерөнхий болон гүйцэтгэх захирал
Цагааны Хэнмэдэх	- "Баянгол зочид буудал" ХК-ийн дэд захирал

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1997 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Дугаар 99

Улаанбаатар
хот

**Зарим шүүхийн шүүгч, Ерөнхий шүүгчийг
албан тушаалаас чөлөөлөх тухай**

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн саналыг үндэслэн Жаламбал Наранцаралыг Говь-Алтай аймгийн шүүхийн шүүгчийн, Бадарчин Байгалийг Орхон аймгийн шүүхийн шүүгчийн, Доржжолов Ганбатыг Дорнод аймаг дахь сум дундын шүүхийн шүүгч, Ерөнхий шүүгчийн, Дондовдоржийн Бат-Өлзийг Орхон аймаг дахь сум дундын шүүхийн шүүгч, Ерөнхий шүүгчийн, Инцдоржийн Чимэдбадмыг Завхан аймаг дахь сум дундын 1 дүгээр шүүхийн шүүгчийн, Шагжаагийн Дарьсүрэнг Сүхбаатар аймаг дахь сум дундын шүүхийн шүүгчийн, Капитаны Майраг Ховд аймаг дахь сум дундын 1 дүгээр шүүхийн шүүгчийн, Шилээгийн Мухайг мөн аймаг дахь сум дундын 2 дугаар шүүхийн шүүгчийн албан тушаалаас тус тус чөлөөлсүгэй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧИЙН
ЗАРЛИГ**

1997 оны 12 дугаар
сарын 26-ны өдөр

Дугаар 100

Улаанбаатар
хот

**Зарим шүүхийн шүүгчийг томилж
томилох тухай**

Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн санал болгосноор Чойжилт Алтанцоожийг Говь-Алтай аймгийн шүүхийн шүүгчээр, Дашдоржийн Золзаяаг Ховд аймаг дахь сум дундын 1 шүүхийн шүүгчээр тус тус томилсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙЛӨГЧ

Н.БАГАБАНДИ

ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар
сарын 17-ны өдөр

Дугаар 03

Улаанбаатар
хот

Импортын барааны гаалийн татварын тухай Монгол Улсын Их Хурлын 1997 оны 24 дүгээр тогтоол, түүний анхны хэлэлцүүлгийн санал хураалт Монгол Улсын Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх тухай маргааныг эцэслэн шийдвэрлэсэн тухай

Үндсэн хуулийн Цэцийн бүрэн бүрэлдэхүүнтэй /их суудлын/ чадлааныг Цэцийн дарга Г.Совд даргад, гишүүдэд Л.Баасан итгэгч/, Н.Жанцан, Ж.Бямбаа, С.Жанцан, Д.Чилхаажав, Бямбажав, Ч.Энхбаатар, нарийн бичгийн даргаар Б.Цэндэхүүг элцуулан хийв.

Цэцийн хуралдаанд өргөдөл гаргагч иргэн С.Зориг, Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч Ч.Сайханбилэг, Б.Энэбиш нар олоц.

Хуралдаанаар нийслэлийн Сүхбаатар дүүрэг, 1 дүгээр хорооны эрх зөрчсөн Санжаасүрэнгийн Зоригийн гомдлоор үүссэн Импортын барааны гаалийн татварын тухай Улсын Их Хурлын 24 дүгээр тогтоол, түүний анхны хэлэлцүүлгийн санал хураалт Монгол Улсын Үндсэн хууль зөрчсөн эсэх тухай маргааныг эцэслэн хэлэлцэв.

I. Иргэн С.Зориг Үндсэн хуулийн цэцэд хандаж гаргасан гомдолдөө: "Импортын барааны гаалийн татварын тухай Улсын Их Хурлын 1997 оны 4 дүгээр сарын 18-ны өдрийн 24 тоот тогтоолын г зөв хэлэлцүүлгийн санал хураалтын 1997 оны 4 дүгээр сарын 11-ий 16 цаг 48 минутад явуулсан байдал нь Үндсэн хуулийн 27 дугаар дэглэмийн 6 дахь хэсгийн "Үндсэн хууль, бусад хуульд өөрөөр илгээгүй бол Улсын Их Хурлын нийт гишүүдийн дийлэнх олонхи нь эрхэлсэн ирснээр чуулганыг хүчингэйд үзэж, чуулганд оролцсон нийт гишүүдийн олонхийн саналаар асуудлыг шийдвэрлэнэ" гэсэн зүйлийг зөрчиж байна. Учир нь энэ үед явуулсан санал хураалтад оролцсон гишүүдийн нэрсийн жагсаалтыг цахим тоолуураас авч эхэд АНУ-д томилолтоор явж байсан гишүүн Д.Дашпүрэв санал хураалтад оролцсоноор гарчээ. Үндсэн хууль зөрчиж гаргасан тогтоолыг хүчингүй болгож, шинээр хэлэлцүүлэг явуулан батлуулах, аандаа Улсын Их Хурлын хуралдааныг зөвхөн хуулийн хүрээнд явуулж байх нь хуулийг дээдлэх ажлыг төр өөрөөсөө эхлэн нийт иргэдэдээ үлгэр дуурвал болох юм гэжээ.

2. Улсын Их Хурлын итгэмжтэгдсэн төлөөлөгч Б.Энэби Ч.Сайханбилэг нар Үндсэн хуулийн цэцийн хуралдаанад /д суудлын/ оролцож тайлбарлахдаа: Импортын барааны галз татварын асуудлыг хэлэлцсэн УИХ-ын 1997 оны 4 дүгээр сарын ний 16 цаг 48 минутын хуралдаанад 53 гишүүн оролцож, хурал хуу заасан ирцтэй байсан сацуу хоёрхон минутын дараа 53 гишүүн ор цож дээрх тогтоолыг баталжээ. Санал хураалтын компьютер системийн гарууд бүгд согогтой бөгөөд түүнд үндэслэн 54 хураалтыг буруу явагджээ гэж үзэхэд хүндрэлтэй, энэ талаархи римтыг гаргасан өгсөн болно. Гишүүд өөр гишүүний буюу ха талын гишүүнийхээ товчлуурыг дарах тохиолдол хянаа бий. Улс Их Хурал 51 гишүүний оролцоогүйгээр асуудал шийдвэрлэх ёсг Ийм байдалд хүрвэл хуралдааны дэг сахуулагч даргалагчид мэдэгт зохицуулах ёстой гэжээ.

3. Үндсэн хуулийн Цэц иргэн С.Зоригийн гомдол маргааныг 1997 оны 6 дугаар сарын 21-ний өдрийн хуралдаанаа авч хэлэлцээд:

1. Улсын Их Хурлын 1997 оны 4 дүгээр сарын 11-р өдрийн 16 цаг 48 минутын санал хураалтын ажлалагаа нь Мон Улсын Үндсэн хуулийн 27 дугаар зүйлийн 6, 29 дүгээр зүйлийн дугаар зүйлүүдийг тус тус зөрчжээ.

2. Улсын Их Хурлын 1997 оны 4 дүгээр сарын 18-ны дүгээр тогтоол нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийг зөрчсөн үндэслэл тогтоогдохгүй байна гэсэн 04 тоот дүгнэлтийг гаргажээ.

4. Үндсэн хуулийн Цэцийн энэхүү дүгнэлтийг Улсын Хурал 1997 оны 10 дугаар сарын 9-ний өдрийн хуралдаанаа хэлэлцэн:

1. Үндсэн хуулийн Цэцийн 1997 оны 6 дугаар сарын ний өдрийн 04 тоот дүгнэлтийн 1 дэх хэсгийг хүлээн зөвшөөр боломжгүй гэж үзсүгэй.

2. Улсын Их Хурлын 1997 оны 4 дүгээр сарын 12- өдрийн 24 дүгээр тогтоол нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийг зөрч гэх үндэслэл тогтоогдохгүй байна гэсэн Үндсэн хуулийн Цэцн 1997 оны 04 тоот дүгнэлтийн 2 дахь хэсгийг хүлээн зөвшөөрсүг гэсэн 76 дугаар тогтоол гаргажээ.

5. Иргэн С.Зориг Үндсэн хуулийн Цэцийн бүг бүрэлдэхүүнтэй хуралдаанад оролцож тайлбарлахдаа: Би өмн өргөдөл, тайлбарав дэмжиж байгаа тул дахин бичгээр тайлбар гар шаардлагагүй гэж үздээ. Нэгэн зүйл нэмж тайлбарлахад Улсын Хурал хууль хэлэлцэж байхдаа эхний хэлэлцүүлгээрээ хууль зөрчсө Энэ зөрчлөө хэзээ яаж арилах вэ? гэдгийг анхаармаар байна. Хуу батлах процесс зөрчигдөхөд хууль хүчинтэй байж болох уу, үгүй в гэдгийг иж бүрнээр авч үзэх шаардлагатай байна гэв.

6. Улсын Их Хурлын итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч Ч.Сайханбилэг, эбиш нар Үндсэн хуулийн Цэцийн хуралдаанд оролцсон болон т бичгээр ирүүлсэн тайлбартаа: Үндсэн хуулийн Цэцийн 1997 оны 04 тоот дүгнэлтийн 1 дэх хэсгийг хүлээн зөвшөөрөх боломжгүй гэдгийг дараахь зүйлээр тайлбарлав.

1. Үндсэн хуулийн Цэц Үндсэн хуульд тодорхойлон заасан цаар дүгнэлт гаргах учиртай. Үндсэн хуулийн 66 дугаар зүйлийн а хэсэгт зааснаар “Хууль, зарлиг, Улсын Их Хурал, Ерөнхийлөгч бусад шийдвэр нь Үндсэн хуульд нийцэж байгаа эсэх” асуудлыг дүгнэлт гаргадаг. Улсын Их Хурлын тогтоол нь Үндсэн хуульд гэж байхад дүгнэлтийнхээ нөгөө хэсэгт Улсын Их Хурлын хуралын санал хураалтын үйл ажиллагаа /процессийн ажиллагаа/ нь эн хууль зөрчсөн гэж дүгнэлт гаргасан нь ойлгомж муутай байом. Өөрөөр хэлбэл Үндсэн хуулийн Цэц өөрийнхөө дүгнэлт гаргуйлд хамарагдахгүй асуудлаар дүгнэлт гаргажээ гэж үзэж байна.

2. Улсын Их Хурлын 1997 оны 4 дүгээр сарын 11-ний хуралдааны ирц хүчин төгөлдөр байсан бөгөөд санал өгсөн гүд өөрсдийн нотолгоогоо гаргаж өгсөн. Иймд Улсын Их Хурлын оны 4 дүгээр сарын 11-ний оройн 16 цаг 48 минутын дааны санал хураалтын ажиллагаа нь Үндсэн хууль зөрчсөн гэж үндэслэлгүй гэж үзэж байна гэжээ.

ХЯНАВАЛ:

1. Импортын барааны гаалийн татварын тухай Улсын Их хурлын 1997 оны 24 дүгээр тогтоолын төслийг Улсын Их Хурлын даанаар хэлэлцсэн анхны хэлэлцүүлэг Монгол Улсын Үндсэн ийн 27 дугаар зүйлийн 6, 29 дүгээр зүйлийн 2 дахь заалтуудыг тус зөрчсөн, энэ талаар гарсан Үндсэн хуулийн Цэцийн 1997 оны 6 дугаар сарын 21-ний өдрийн 04 тоот дүгнэлтийн нэг дэх заалт элэлтэй байх тул Улсын Их Хурлын 1997 оны 10 дугаар сарын 11 өдрийн 76 дугаар тогтоолын нэг дэх заалтыг хүчингүй болгох үйтэй байна.

2. Үндсэн хуулийн Цэцийн 1997 оны 04 тоот дүгнэлтийн хоёр заалтыг Улсын Их Хурал хүлээн зөвшөөрсөн байх тул энэ архи маргааныг Үндсэн хуулийн Цэц дахин хянан хэлэлцэж оол гаргах үндэслэлгүй байх тул Монгол Улсын Үндсэн хуулийн тугаар зүйл, Үндсэн хуулийн Цэцэд маргаан хянан шийдвэрлэх лагааны тухай Монгол Улсын хуулийн 31 дүгээр зүйлийг ралага болгон ТОГТООХ нь:

1. Үндсэн хуулийн Цэцийн 1997 оны 04 тоот дүгнэлтийн тухай ын Их Хурлын 1997 оны 10 дугаар сарын 9-ний өдрийн 76 ар тогтоолын нэг дэх заалтыг хүчингүй болгосугай.

2. Цэцийн энгэхүү тогтоол нь гармалц хүчинтэй болохы
касугай.

ДАРГА

Г.СОВД

ГИШҮҮД

Л.БААСАН

Н.ЖАНЦАН

Ж.БЯМБАА

С.ЖАНЦАН

Д.ЧИЛХААЖАВ

Ч.ЭНХБААТАР

Ж.БЯМБАЖАВ

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ**

1997 оны 12 дугаар
сарын 15-ны өдөр

Дугаар 240

Улаанбаата
хот

Дүрэм, журам батлах тухай

Монгол Улсын Боловсролын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Дээд боловсролын магадлан итгэмжлэх байгууллагын дүрэм"-ийг 1 дүгээр хавсралтын ёсоор "Дээд боловсролын магадлан итгэмжлэх байгууллагын шинжээчийг сонгон шалгаруулах журам"-ыг 2 дугаар хавсралтын ёсоор тус тус баталсугай.

2. Дээд боловсролын магадлан итгэмжлэх үндэсний зөвлөлийг байгуулж, түүнийг ажиллах нөхцөл бололцоогоор хангах, дээд боловсролын байгууллагуудын магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагааг 1997 оны 12 дугаар сараас эхлэх арга хэмжээ авахыг Гэгээрлийн сайн 4. Лхагважавт даалгасугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Гэгээрлийн сайд

Ч.ЛХАГВАЖАВ

Засгийн газрын 1997 оны 240 дүгээр
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

**"ДЭЭД БОЛОВСРОЛЫН МАГАДЛАН ИТГЭМЖЛЭХ
БАЙГУУЛЛАГЫН ДҮРЭМ**

Нэг. Нийтлэг зүйл

1. Монгол Улсын дээд боловсролын магадлан итгэмжлэх байгууллага үйл ажиллагаандаа энэхүү дүрмийг баримтална.

2. Дээд боловсролын сургалтын байгууллагыг магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагааны чиг үүргийг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага шийдвэрээр байгуулагдсан төр, олон нийтийн төлөөлөл бүхий дээд боловсролын магадлан итгэмжлэх үндэсний зөвлөлийн төлөөлөлөөр хийнэ.

- влөл /цаавид "үндэсний зөвлөл" гэх/ хариуцан
 йцэтгэнэ.
3. Магадлан итгэмжлэх байгууллага нь Монгол Улсын
 улъ тогтоомж, энэхүү дүрмийн хүрээнд үйл ажиллагаа
 уулж, үйл ажиллагааныхаа орлогоор бүрэн санхүүжж,
 иваа байгууллага, иргэнээс хараат "2 бие даан
 иллана.
4. Магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагаа нь сургалтын
 йгууллагын бие даасан байдлыг хүндэтгэх, сургалтын
 йгууллагуудад жигд бие шаардлага болон стандарт
 ргэлэх, бусдын нөлөөнд автахгүй, сударга шийдвэр
 ргаж байх зарчимд тулгуурлана.
5. Магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагаа нь нээлттэй,
 тод байна. Магадлан итгэмжлэлийн дүнг нийтэд
 авал мэдэгдэж байна.
6. Магадлан итгэмжлэл хийлгэх хүсэлт гаргасан
 йгууллага нь магадлан итгэмжлэх байгууллагад
 лчилгээний хөлс төлнө. Үйлчилгээнд гарах зардлыг
 одох хянгийг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн
 хиргаан төв байгууллага тогтооно.
7. Магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагааг сайн дурын
 лсэн дээр явуулна. Шаардлагатай гэх үзвэл
 оловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргаан төв
 йгууллага магадлан итгэмжлэл хийлгэх санаачилга
 ргаж болно.
8. Магадлан итгэмжилсэн шийдвэр хүчинтэй байх ху-
 цаа болон дахин магадлан итгэмжлүүлэх хугацааг
 дэсний зөвлөл тогтооно.
9. Магадлан итгэмжилснийг гэрчлэх баримт бичиг нь
 хайн дээд боловсролын сургалтын байгууллага төрөөс
 ихүүгийн дэмжлэг авах, магадлан итгэмжлэгдсэн
 глэдээр суралцагчид төрөөс үзүүлэх хөнгөлөлт,
 амсуулан, зээлд хамрагдах эрх эдлэх, төрийн
 хиргаан эрх бүхий байгууллагаас зохих шийдвэр,
 гнэлт гаргах үндэс болно.
10. Боловсролын байгууллага өөрчлөн зохион байгуу-
 гдсан тохиолдолд тухайн сургалтын байгууллагыг
 гадлан итгэмжилснийг гэрчлэх баримт бичиг хүчингүй
 лно.
11. Үл итгэмжилсэн тухай Үндэсний зөвлөлийн
 йдвэр гарсан тохиолдолд тухайн сургалтын
 йгууллага уг шийдвэр гарснаас хойш 12 сарин дараа
 гадлан итгэмжлүүлэх хүсэлтээ дахин тавьж болно.

Хоёр. Үндэсний зөвлөлийн зорилго

12. Үндэсний зөвлөлийн зорилго нь дээд боловсролын сургалтын үр ашиг, чанарт тавих төр-олон нийтийн аналтын механизмыг бүрдүүлэх, дээд боловсролын сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааны үр ашгийг нэгтгэн нэгтгэн нь дээдлүүлэх, тэдний сургалт, эрдэм шинжилгээний ажилд магадлан шинжилгээ хийх, сургалтын эрхлэх шаардлага хангах буй эсэх талаар дүгнэлт гаргах магадлан итгэмжлэхэд оршино.

Гурав. Үндэсний зөвлөлийн бүтэц

13. Үндэсний зөвлөл нь дарга, орлогч дарга гишүүдээс бүрдэнэ. Уг зөвлөл нь төрийн захиргааны төл байгууллага, монголын их, дээд сургууль, коллеж эрдэм шинжилгээний байгууллагуудын төлөөлөл бүхий 1 хүнтэй байна. Үндэсний зөвлөлийн бүрэлдэхүүний тэргээрлийн сайд батална.

14. Үндэсний зөвлөл нь ажлын албатай байна.

Дөрөв. Үндэсний зөвлөлийн эрх, үүрэг

15. Үндэсний зөвлөл нь дор дурдсан эрх эдэлнэ:

а/ Боловсролын тухай хууль, дээд боловсролын тухай хууль болон энэхүү дүрэмд нийцүүлэн өөрийн үйл ажиллагааны дотоод журмыг баталж мөрдөх;

б/ сургалтын байгууллагаас ирүүлсэн өөрийн үнэлгээний материалд үнэлгээ хийх шинжээчдийн хэсгийг сонгох;

в/ тухайн сургалтын байгууллага, түүний сургалтын чиглэлийг магадлан итгэмжилснийг гэрчлэн баримт бичиг олгох;

г/ эсхих үндэслэлийг гаргах магадлан итгэмжлүүлэхээр ирүүлсэн материалыг буцаах;

д/ боловсролын стандарт зөрчсөн сургалтын байгууллагын сургалтын ажил эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгох санал гаргах;

е/ магадлан итгэмжилснийг гэрчилсэн баримт бичгийн үзүүлэлтийг зөрчсөн, түүнчлэн магадлан итгэмжлүүлэхдээ хуурамч материал бүрдүүлсэн материал нотлогдсон тохиолдолд магадлан итгэмжилсэн шийдвэр хүчингүй болгох, баримт бичгийг буцааж авах;

ж/ ижил төрлийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг гадаад орны болон олон улсын байгууллагатай хамтран ажиллах;

з/ сургалтын байгууллагын тодорхой нэгж буюу сургалтын чиглэлийг захиалгын дагуу үнэлэх.

16. Үндэсний зөвлөл нь дор дурдсан үүрэгтэй:

а/ магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагааг арга зүйн удирдлагаар хангах;

б/ магадлан итгэмжлэл хийлгэхэд бүрдүүлэх материал, магадлан итгэмжлэх стандарт, шалгуур, шаардлагуудыг тодорхойлох;

в/ шинжээчдийн хэсгийн үнэлгээг хэлэлцэж шийтгэлт гаргах;

г/ магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагааны талаар итгэлтэд мэдээлэл өгөх;

д/ магадлан итгэмжлэгдсэн байгууллагын үйлдвэрлэл хөтөлж нийтэд мэдээлэх;

е/ хууль тогтоомжийг сахих, сургалтын байгууллагын нууцыг хадгалах, сургалтын байгууллагын үйл ажиллагааны талаар үнэн зөв дүгнэлт гаргах.

Тав. Магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагаа

17. Магадлан итгэмжлэх үйл ажиллагаа нь дараахь үе шаттай байна. Үүнд:

а/ Үндэсний зөвлөл сургалтын байгууллагуудтай хамтарч магадлан итгэмжлэхэд харгалзах стандарт, шаардлуудыг тогтооно;

б/ магадлан итгэмжлүүлэх хүсэлт гаргасан байгууллага нь Үндэсний зөвлөлөөс тогтоосон стандарт, шаардлуудыг удирдлага болгон үйл ажиллагаандаа хэрэглэн үнэлгээ хийж, түүн дээр үндэслэн бүрэн үнэлгээний тайлан бэлтгэнэ. Өөрийн үнэлгээний материал болон тайлангаа Үндэсний зөвлөлд ирүүлнэ;

в/ Үндэсний зөвлөлөөс томилсон шинжээчдийн хэсэг тухайн сургалтын байгууллага дээр очих шаардлагын байгууллагын үйл ажиллагааны байдалтай танилцан энэ дүрмийн 20-д заасан өөрийн үнэлгээний шаардлууд бүрээр үнэлгээ өгнө. Шинжээчдийн хэсгийн үнэлгээнд бүх гишүүд гарын үсэг зурж тухайн сургалтын байгууллагад танилцуулна;

г/ Үндэсний зөвлөл нь шинжээчдийн үнэлгээг хэлэлцээд зохих стандарт, шалгуур, шаардлагуудыг гаргасан гэж үзсэн тохиолдолд магадлан итгэмжилсэн байгууллагад дүгнэлт гаргах, тухайн сургалтын байгууллагад шаардлагын итгэмжилснийг гэрчлэх баримт бичиг олгож энэ үйл ажиллагааг албан ёсоор хэвлэлээр нийтэд мэдээлнэ.

18. Үүсгэн байгуулах баримт бичигт заасан шаардлагын байгууллагын ангилал нь уг ангилалд хамаардаг шаардлагыг хангаагүй байвал магадлан итгэмжлэхээс татгалзана.

19. Шинжээчдийн хэсгийн бүрэлдэхүүнийг тогтоох шаардлагыг үндэсний зөвлөл батална. Шинжээчдийн хэсгийн бүрэлдэхүүнд тухайн сургалтын байгууллагад өөрөө буюу

төрөл садан нь ямар нэг хэлбэрээр ажиллаж цалин, хө
авдаг хүнийг оруулахгүй.

20. Сургалтын байгууллага нь доорхи чиглэлээр
өөрийн үйл ажиллагаанд үнэлгээ хийнэ:

а/ дээд боловсролын сургуулийн зорилт;
зорилт;

б/ сургалтын байгууллагын барилга байгуулам
материаллаг нөхцөл;

в/ санхүү, эдийн засаг;

г/ сургалтын агуулга;

д/ багш;

е/ суралцагч;

ж/ номын сан, ном, мэдээллийн хангамж;

з/ удирдлага, зохион байгуулалт;

и/ эрдэм судлалын ажил.

21. Энэхүү дүрмийн 20-д заасан чиглэлээр өөри
үнэлгээ хийхэд болон шинжээчдийн хэсэг үнэлг
гаргахад харгалзах хүчин зүйлсийг Үндэсний зөвлөл
санал болгосноор Гэгээрлийн яам батална.

22. Сургалтын байгууллагын харьяа байгуулла
үндсэн байгууллагатай нь хамт магадлан итгэмжилнэ.

23. Сургалтын байгууллагын өөрийн үнэлгээ
тайлан болон шинжээчдийн хэсгийн дүгнэлт бич
нэгдсэн загварыг Үндэсний зөвлөл батална.

Засгийн газрын 1997 оны 240 дүгээр
тогтоолын 2 дугаар хавсралт

**ДЭЭД БОЛОВСРОЛЫН МАГАДЛАН ИТГЭМЖЛЭХ
БАЙГУУЛЛАГЫН ШИНЖЭЭЧИЙГ СОНГОН
ШАЛГАРУУЛАХ ЖУРАМ**

1. Дээд боловсролын магадлан итгэмжлэх байгууллага
/цаашид "магадлан итгэмжлэх байгууллага" гэх/-
шинжээчдийг сонгон шалгаруулж, тэдэнд магадлан
итгэмжлэл хийх эрх олгоход энэхүү журмыг баримтална.

2. Магадлан итгэмжлэх байгууллагын шинжээч
боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны
байгууллага сонгон шалгаруулж шинжээчийн эрх олгос
гэрчилсэн үнэмлэх олгоно.

3. Магадлан итгэмжлэх байгууллагын шинжээч магад
итгэмжлэх ажилд оролцох боломжгүй болсон тохиолд
хүсэлт гарган шинжээчийн эрхээс гүдгэлзэж үнэмлэх
хураалгах болно.

4. Шинжээч нь мэргэжлээрээ 5-аас доошгүй жил ажилласан, дадлага туршлагатай, мэргэжсэн хүн байна. Энэхүү шаардлага хангасан хүмүүсийг боловсрол, мэргэжлийн төрийн бус болон төрийн захиргааны төв, орон нутгийн байгууллагаас нэр дэвшүүлэх бөгөөд энэ хайр санал болон тэдний мэргэжлийн бичиг баримт, туршлагыг тодорхойлсон товч танилцуулгыг боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад үүлдэг.

5. Боловсролын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага холбогдох материалыг хүлээн авснаас хойш 21 хоногийн дотор шинжээчийн эрх олгох эсэх асуудлыг шийдвэрлэнэ.

6. Шинжээчийн эрхийг 3 жилийн хугацаатай олгоно.

7. Шинжээч нь магадлан итгэмжлэлийн талаар дүгнэлт гаргахад шударга бус хандсан нь нотлогдвол шинжээчийн эрхийг хугацаанаас өмнө цуцална.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1977 оны 12 дугаар
сарын 15-ны өдөр

Дугаар 241

Улаанбаатар
хот

Хархорум хотын туурийн хамгаалалтын бүс тогтоох тухай

Түүх, соёлын дурсгалт зүйлийг хамгаалах тухай 1977 оны 16 дугаар зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Монгол Улсын эртний нийслэл Хархорум хотын туурийг хадгалан хамгаалах нь" төслийн судалгааны үр дүнд үндэслэн Өвөрхангай аймгийн Хархорин сумын захад оршиж буй Монголын эртний нийслэл Хархорум хотын туурийн хамгаалалтын бүсийг энэхүү тогтоолд зааснаар байр зүйн зургийн дагуу 9,69 ам дөрвөлжин талбайтай байхаар тогтоосугай.

2. Хархорум хотын туурийн хамгаалалтын бүсийн зах, тэмдэг тавих, хашаа барих, хамгаалах талаар шаардлагатай арга хэмжээ авахыг Гэгээрлийн сайд

Лхагважав, Дэд бүтцийн хөгжлийн сайд Г.Нямдаваа,
 Сангийн сайд П.Цагаан нарт даалгасугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд	М.ЭНХСАЙХАН
Гэгээрлийн сайд	Ч.ЛХАГВАЖАВ
Сангийн сайд	П.ЦАГААН
Дэд бүтцийн хөгжлийн сайд	Г.НЯМДАВАА

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
 ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар		Улаанбаатар
арын 17-ны өдөр	Дугаар 245	хот

Курам, жагсаалт батлах тухай

Монгол Улсын Ашигт малтмалын тухай
 уулийн 37 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасныг
 ндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

"Үнэт металлын сорьц тогтоох, эрдэнийн чулуун
 анар тодорхойлох, тэдгээрийг бүртгэх журам"-ыг
 дүгээр хавсралтын ёсоор, "Үнэт металл, эрдэнийн
 улууны ангилал"-ыг 2 дугаар хавсралтын ёсоор тус тус
 баталсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд	М.ЭНХСАЙХАН
---------------------------	-------------

Гадаад харилцааны сайд бөгөөд Сангийн сайдын үүрэг гүйцэтгэгч	Ш.АЛТАНГЭРЭЛ
--	--------------

Засгийн газрын 1997 оны 245 дугаар
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

ҮНЭТ МЕТАЛЛЫН СОРЬЦ ТОГТООХ, ЭРДЭНИЙН
ЧУЛУУНЫ ЧАНАР ТОДОРХОЙЛОХ, ТЭДГЭЭРИЙГ
БҮРТГЭХ ЖУРАМ

Нэг. Нийтлэг зүйл

1. Үнэт металл, эрдэнийн чулуу олборлох, үнэт металл, сорьц тогтоох, эрдэнийн чулуунд чанар тодорхойлох, тэдгээрийг бүртгэхэд энэхүү журмыг өрдөнө.

2. Үнэт металлын сорьцын шинжилгээ, эрдэнийн чулуунд чанарын тодорхойлолтыг Сангийн яамны Сорьцны улсын хяналтын алба хийж гүйцэтгэнэ.

3. Сорьцын улсын хяналтын албанаас тогтоосон үнэт металлын сорьцын баталгаа, эрдэнийн чулуунд чанарын тодорхойлолт нь тэдгээрийг дотоод, гадаадын зах зээл дээр худалдан борлуулах үнийн үндэслэл болно.

4. Үнэт металл, эрдэнийн чулууг Стандартчилал, шинжил зүйн үндэсний төзөөс баталгаажуулсан 0,001 грамын нарийвчлалтай хингээр хянална.

Хоёр. Үнэт металл бүртгэх, сорьц тогтоох

5. Үнэт металл олборлох лиценз авсан аж ахуйн эгжүүд өдөр тутмын металл олборлолтын мэдээг "Үнэт металл олборлолтын журнал" /журмын 1 дүгээр хавсралт/-д бүртгэнэ.

6. Үнэт металл олборлолтын журналыг тухайн үрхэйн Үнэт металл хүлээн авах комисс хөтөлбөр энэхүү журмын 2 дугаар хавсралтаар баталсан маягтын дагуу үнэт металл олборлолтын жилийн тайланг гаргавчлан нхан шатны бүртгэлийн хамт Сорьцын улсын хяналтын албанд ирүүлж хянуулна.

7. Монгол Банк, Сангийн яамнаас тусгай өвчөөрөл олгосон эрх бүхий байгууллагуудад үнэт металлыг хайлж гулдмайлах бөгөөд нэг гулдмайн жин 6 зургаа/ кг-аас ихгүй байна.

8. Үнэт металлыг хайлж гулдмайлахдаа энэхүү журмын 3 дугаар хавсралтаар баталсан маягтын дагуу "Үнэт металл хайлсан тухай акт"-ыг бичиж гулдмай тус

р дээр тухайн уурхайн хайлсан хэд дэх гулдмай болох гаарыг тавина.

9. Үнэт металлын сорьцны шинжилгээг Сорьцны сөн хяналтын албаны Үнэт металлын чанар шалгах бораторид хийж, тогтоогдсон сорьцны баталгааны мдгийг гулдмай тус бүр дээр тавина.

10. Үнэт металлаас сорьцны шинжилгээнд дээж ах, шинжилгээ хийх, сорьцны баталгааны тэмдэг тавих омыг Сангийн яамнаас баталж мөрдүүлнэ.

Гурав. Эрдэнийн чулууны чанар тодорхойлох

11. "Үнэт металл, эрдэнийн чулууны ангилал"-д аагдсан эрдэнийн чулуу олборлогч, боловсруулагч аж уйн нэгж нь Сорьцны улсын хяналтын албаар чулууны нарыг шалгуулна.

12. Сорьцны улсын хяналтын алба нь эрдэнийн лууны шинж чанарыг тодорхойлсны үндсэн дээр чулууны нарын тодорхойлолт /сертификат/-ыг өгнө.

13. Эрдэнийн чулууны чанарыг тодорхойлсон тухай ртификатын загварыг Сангийн яам батална.

14. Эрдэнийн чулууны сертификатыг тухайн үед орхойлуулахаар ирүүлсэн чулуу тус бүрт нь бичиж гоно.

15. Сорьцны улсын хяналтын алба нь байгууллага, гэдийн хүсэлтээр эрдэнийн чулууны үнэлгээтэй олбогдсон мэдээлэл өгч болно.

Дөрөв. Вусад зүйл

16. Энэхүү журмын заалтыг зөрчсөн байгууллага, бан тушаалтан, иргэдэд холбогдох хууль тогтоомжийн агуу хариуцлага хүлээлгэнэ.

Түүт металлын борлуулах, борлуулах, борлуулах зориулалттай борлуулах, борлуулах, борлуулах бүртгэх мэдээллийг тус тусад нь бүтээх.

ҮНЭТ МЕТАЛЛ ДУЛАГААНЫ ЖИЛИЙН ТАЙЛАН

Ажлаагүй ажлаар хийх

Батламтын №.....

..... аймгийн ..... сумын ..... дүүрэг

Өдөржингөө бүтээх ажлаар хийх бүтээгээс үйлдвэр
Тусгай дараа болж болзошгүй үйлдвэр болж өргөжин

№	Сэлб ажлаар					Холбооны ажлаар							Үйлдвэр					
	Холбооны ажлаар					Сэлб ажлаар							Тусгай дараа					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	Сэлб ажлаар хийх	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа
	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа
	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Урьдчилан захиалга	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа	Хувийн захиргаа

Тайлан гаргасан

Тайланг ажлаар хийсэн байна

Байгууллагын дарга А. Аюуш
Тусгай дараа Борлуулах
Үйлдвэр хийж байгаа ажлаар хийж байна
Урьдчилан захиалга

Борлуулах ажлаар хийж байна
Урьдчилан захиалга

Тамга

Тамга

"Үнэт металлын сорьц тогтоох,
эрдэнийн чулуун чанар тодор-
ойлох, тэдгээрийг бүртгэх
журам"-ын 3 дугаар хавсралт

АКТ №. . .

айгууллагын нэр/

онм..сармн..ны өдөр

Үнэт металл хайлсан тухай

Үнэт металлын нэр	Хайлал- тын өмнөх жин	Хайлал- тын да- раахь жин	Хайлал- таас эр- гүүлж эвсэн наар /апах/- ын жин	Хайлал- тын хо- рогдол	Тайл- бар
2	3	4	5	6	7

Тайлбар: Гулдмай тус бүр дээр хайлалтын дугаар тавина.
Үнэт металл хайлах хэсгийн /цех/ дарга-----

хайлагч-----

Үнэт металл хайлахад байлцсан уурхайн
комиссын гишүүд-----

Засгийн газрын 1997 оны 245 дугаар
тогтоолын 2 дугаар хавсралт

ҮНЭТ МЕТАЛЛ, ЭРДЭНИЙН ЧУЛУУНЫ ЖАГСААЛТ-АНГИЛА

I. Үнэт металл

- .Алт
- .Мөнгө
- .Платина /Платины бүлгийн металлууд: Палладий, иридий,
родий, рутений, осмий/

II. Эрдэнийн чулуу

Нэг. Үнэт чулуу

- .Дорпалам
- .Маргад
- .Бадмаараг
- .Индраанил
- .Сувад

Хоёр. Хагас үнэт чулуу

- .Хувилгаан эрдэнэ
- .Улбар шар, ногоон, нил ягаан сапфир
- .Эрдэнийн гэрэлт чимид
- .Эрдэнийн хадеит
- .Демантоид
- .Шпинель
- .Эрдэнийн опал
- .Усан биндэрьяа
- .Молор
- 0. Родолит
- 1. Галтмар
- 2. Хризолит /Перидот/
- 3. Циркон
- 4. Биндэрьяа
- 5. Кунцит
- 6. Оюу
- 7. Нил эрдэнэ
- 8. Пироп /анар/
- 9. Альмандин /анар/
- 10. Саран чулуу

- . Хризопраз
- . Шаргал болор
- . Ягаан болор

Гурав. Гоёл чимэглэлийн чулуу

- Номин
- Жадэит
- Хая
- Богоолин
- Хув
- Эур
- Усан болор
- Утаат болор
- Чароит
- . Мана, гартаам, чүнчигноров
- . Амазонит
- . Үүрийн туяа
- . Гематит
- . Обсидан
- . Ундрам

Дөрөв. Өнгөлгөөний чулуу

- Кас
- Зоржин
- Нүлуужсан мод
- Гантиг
- Иственит
- Галт уулын шил
- Коне
- Заргилт

Тайлбар: Энэ жагсаалт-ангилалд нэр
 мэдэгдээгүй чулууг ижил төрлийн чулуунд адиллаар
 шинэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар
сарын 24-ний өдөр

Дугаар 246

Улаанбаатар
хот

Тогтоолд нэмэлт оруулах тухай

Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

"Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газрын бүтцийг
шинэчлэн тогтоох тухай" Засгийн газрын 1996 оны 1
дугаар сарын 24-ний өдрийн 263 дугаар тогтоолын
дугаар зүйлд "д/Гадаад харилцааны хэлтэс" гэж
нэмсүгэй.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

Н.ЭНХСАЙХАН

Хууль зүйн сайд

Ж.АМАРСАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар
сарын 24-ний өдөр

Дугаар 250

Улаанбаатар
хот

Зарим байрны төрийн тусгай
хамгаалалтад авах тухай

Төрийн тусгай хамгаалалтын тухай хуулийн
дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол
Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1.Гадаад харилцааны яам байрладаг Засгийн
газрын YI байр, Нийслэлийн Засаг даргын Тамгын
газрын I байрыг 1998 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдөр
рөөс эхлэн төрийн тусгай хамгаалалтад авахыг Улсын
ажуулгүй байдлыг хангах газрын дарга Ж.Энхнасан
даалгасугай.

2.Төрийн тусгай хамгаалалтад шилжсэнтэй
холбогдуулан дээрх байруудыг хамгаалж байгаа
цагдаагийн алба хаагч нарын холбогдох төсөв, ор

оог Улсын аюулгүй байдлыг хангах газрын мэдэлд илжүүлэхийг Сангийн сайд П.Цагаан, Цагдаагийн Ерөнхий газрын дарга Ч.Амарболд нарт даалгасугай.

3.Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан Засгийн газрын 1993 он 5 дугаар сарын 14-ний өдрийн 82 дугаар тогтоолоор баталсан "Цагдаа, дотоодын цэргийн амгаалалтад байх объектын жагсаалт"-ын "Турав"-ын -ыг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Сангийн сайд

П.ЦАГААН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 он 12 дугаар сарын 24-ний өдөр

Дугаар 251

Улаанбаатар хот

Сум, дүүргийн мал эмнэлэг, үржлийн алба /УУГ/-ны үлгэрчилсэн дүрэм батлах тухай

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай уулийн 9 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасныг мэдэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

"Сум, дүүргийн мал эмнэлэг, үржлийн алба Улсын үйлдвэрийн газар/-ны үлгэрчилсэн дүрэм"-ийг авсралтын ёсоор баталсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн сайд

П.НЯМСАМБУУ

Засгийн газрын 1997 оны 251 дүгээр
тогтоолын хавсралт

**СУМ, ДҮҮРГИЙН МАЛ ЭМНЭЛЭГ, ҮРЖЛИЙН
АЛБА /ҮҮГ/-НЫ ҮЛГЭРЧИЛСЭН ДҮРЭМ**

НЭГ. Нийтлэг үндэслэл

1. Сум, дүүргийн мал эмнэлэг, үржлийн алба нь цаашид Мал эмнэлэг, үржлийн алба гэх/ мал, амьтны рүүл мэнд, удмын санг хамгаалах, мал аж ахуйн аралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүний мал эмнэлэг, ариун эвэр, аюулгүй байдлыг хангуулах талаар төр, засгийн одлого, орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагын нийдвэрийг тухайн нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд эрэгжүүлэх үүрэг бүхий аж ахуйн тооцоотой төрийн мчит үйлдвэрийн газар мөн.

2. Мал эмнэлэг, үржлийн алба нь үйлжиллагаандаа Малын удмын сан, эрүүл мэндийг амгаалах тухай хууль, Төрийн болон орон нутгийн мчийн тухай хууль, бусад хууль тогтоомж болон энэхүү үрмийг удирдлага болгоно.

3. Мал эмнэлэг, үржлийн албаны өдөр тутмын үйлжиллагааг Захирал удирдана. Захирлыг сум, дүүргийн засаг даргын саналыг харгалзан Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн яамтай зөвшилцөн Төрийн өмчийн хороо солих буюу өөрчилнө.

Мал эмнэлэг, үржлийн албаны захирал нь төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 19 дүгээр үйлд заасан гэрээ байгуулахын зэрэгцээ сум, дүүргийн засаг даргатай үр дүнгийн гэрээ байгуулаж жиллана. Гэрээнд үйлдвэрлэл, үйлчилгээний тоо хэмжээ, санхүүгийн үр дүнгийн үзүүлэлтүүдийг тусгасан байна.

4. Мал эмнэлэг, үржлийн алба нь аж ахуйн нэгжийн гэрчилгээ, харилцах данстай, албаны болов ариун цэврийн үзлэг, шинжилгээний тэмдэг, албан бичгийн хэвлэмэл хуудас, мал эмнэлэг, ариун цэврийн баталгаажуулалт /сертификат/ хэрэглэх эрх эдэлнэ. Үл алба нь иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад сөлбөртэйгээр үйлчлэн, өөрийгөө санхүүжүүлэх журмаар ажиллана.

ХОЁР. Мал эмнэлэг, үржлийн албаны үүрэг

5. Мал эмнэлэг, үржлийн алба нь дор дурдсан үүрэгтэй байна:

1/хууль тогтоомж, стандарт, дүрэм, авриг мөрдөн ажиллах, малын эрүүл мэндийг мгаалах, урьдчилан сэргийлэх, эрүүлжүүлэх, үүндэр саа, ашиг нимийн гарц, чанарыг сайжруулах талаар сөн захиалгыг биелүүлэх, эрдэн шинжилгээн-ий ажлын дүнг нэвтрүүлэх;

2/мал, амьтны өвчлөл, хорогдлын тггааныг илрүүлэх, оношлох, өвчний гаралт, халтыг судлах;

3/халдварт, паразиттах өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх болон мал хээлтүүлэгчид зориулсан эм нэмэл, үр, үр хөврөлийг оновчтой, үр ашигтай цууулах;

4/мал, амьтны шилжилт хөдөлгөөн хийх, цэвэрийн гаралтай түүхий эл, бүтээгдэхүүн, малын хээл бэлтгэх, хадгалах, борлуулах, тээвэрлэхэд мал нэлэг, ариун цэврийн шаардлага хангуулж тэрчилгээ гох;

5/жинигт тэнцээгүй болон баталгаажгаагүй, шиг нимийн өөр чиглэлийн хээлтүүлэгчийг цөм, торгон рэг ашиглан мал, амьтны удам, угшил, хэвшлийг цагдуулсан болон мал, амьтны халдварт өвчин илэрсэн ноолдолд холбогдох байгууллагуудтай хамтран зохио га хэмжээ авах;

6/эрүүл мэндийн байгууллагатай хамтран лаас хүнд халдварладаг өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, мцэх, мал сүргийг эрүүлжүүлэх арга хэмжээг сум, үргийн хэмжээнд төрийн захиргааны төв байгууллагын хналгаар хэрэгжүүлэх;

7/мал, амьтны өвчний гаралт, тархалт, нын өвчлөл, хорогдол, цэвэр, эрлийз болон омог, шшлийн малын ашиг нимийн нэдээг зааврын дагуу үнэн в гаргаж тогтоосон хугацаанд аймаг, нийслэлийн мал нэлэг, үржлийн албанд хүргүүлэх;

8/мал үржүүлэгчдийн үйл ажиллагаа, рөнгө хүчийг хорших, шилмэл хээлтүүлэгч бойжуулах, м, торгон сүргийг бүрдүүлэх, үээсгэнэн худалдаа кинон байгуулах;

9/үржлийн хээлтүүлэгч малыг ашиг ним, йн чанараар шалгаруулах, жиггийн шаардлагад цүүлэн баталгаажуулах;

10/мал эмнэлэг, үржлийн ажилд тэргүүний га технологи, шинжлэх ухааны ололтыг ардын ижлалт аргатай хослуулан нэвтрүүлэх;

11/үйлчилгээнд зөвшөөрөгдсөн багаж эрэгсэл, тоног төхөөрөмж, эм бэлдмэл, биотарилга, эмийн бодис, урвалж, үр, материал ашиглах;

12/мал эмнэлэг, үржлийн ажил, үйлчилгээний ач холбогдол, өвчний халдвар, тархалт, ам, хор хохирлын талаар нийтэд мэдээлж, сурталчлах үндэнийг мал эмнэлэг, үржлийн ажлын анхан шатны мэдэгдэхүүнтэй болоход туслах;

13/ажил, үйлчилгээний гүйцэтгэлийн үнгийн тайлан, санхүүгийн тайлан тэнцлийг холбогдох ууль тогтоомжийн дагуу зохих шатны байгууллагад огтоосон хугацаанд гаргах мэдээлж байх.

ГУРАВ.Мал эмнэлэг, үржлийн албаны эрх

6.Мал эмнэлэг, үржлийн алба нь дор дурдсан эрх дэлнэ:

1/өвчтэй мал, амьтныг хяналтад авч усгаарлах, эмчлэх, шаардлагатай бол зохих журмын дагуу нядруулах, устгуулах, бог малын хээлтүүлэгчийг үйлүүлгийн бус улиралд эх сүргээс тусгаарлаж тусгуулах;

2/мал эмнэлгийн хорно цээрийн болон цөм оргон сүргийг сайжруулах арга хэмжээг холбогдох ууль тогтоомж, зааврын дагуу хэрэгжүүлэх;

3/мал эмнэлэг, үржлийн ажил, үйлчилгээний ажилчид, мал бүхий иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагад төлбөртэй явуулах;

4/мал эмнэлэг, үржлийн алба нь өөрт олгогдсон үл хөдлөх хөрөнгийг үйл ажиллагааныхаа зорилгод нийцүүлэн эзэмших, ашиглах, хуульд заасан эрх хэмжээний дотор захиран зарцуулах, үндсэн зорилгод оо үл харгалах туслах чанарын үйлдвэрлэлт үйлчилгээ эрхлэх, үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнээ бие даан борлуулах;

5/мал эмнэлэг, үржлийн ажлын чиглэлээс гадархой санал, хөтөлбөр, төсөл боловсруулан сум цүүргийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг дарга, уламжлан шийдвэрлүүлж хэрэгжүүлэх.

ДӨРӨВ.Мал эмнэлэг, үржлийн албаны эд хөрөнгө

7.Мал эмнэлэг, үржлийн албаны эд хөрөнгө нь дараахь зүйлээс бүрдэнэ:

1/албаны үндсэн ба эргэлтийн хөрөнгө;

2/өөрийн үйл ажиллагааны орлого;

3/гадаад, дотоодын байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдээс өгсөн хандив, зээл, тусламж.

8. Мал эмнэлэг, үржлийн алба нь үндсэн рөнгийг зөвхөн Төрийн өмчийн хороонд шавьруулж, данснаас хасч, борлуулж, устгана.

ТАВ. Мал эмнэлэг, үржлийн албаны орон тоо

9. Мал эмнэлэг, үржлийн албаны орон тоог Төрийн өмчийн хорооноос тогтоосон нормативыг баримтлан тооцооно.

ЗУРГАА. Хүлээх хариуцлага

10. Мал эмнэлэг, үржлийн ажил, үйлчилгээг үзүүлэх явцад мэргэжлийн алдаа гаргасны улмаас мал, ямаа, хонь, хохирол гарсан, эсвэл цаг тухайд нь үйлчилгээ үзүүлээгүйгээс учирсан хохирлыг холбогдох хууль, тогтоомжийн дагуу буруутай этгээдээр төлүүлнэ.

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ**

1997 оны 12 дугаар
сарын 24-ний өдөр

Дугаар 252

Улаанбаатар
хот

Шагналын журам батлах тухай

Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, төслийн тамир, спортыг хөгжүүлэх үндсэн чиглэлийг гүйцэтгэх, олимп, тив дэлхийн наадамд оролцох ажилчдын бэлтгэлийг эрчимжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ** нь:

1. Олимп, тивийн наадам, дэлхийн цом, дэлхий, тивийн аварга шалгаруулах тэмцээнд өндөр амжилт гаргасан тамирчинд Засгийн газраас олгох мөнгөн шагналын хэмжээг 1 дүгээр, мөнгөн шагнал олгох журмыг дугаар хавсралтын ёсоор тус тус баталсугай.

2. Биеийн тамир, спортын уралдаан тэмцээнийг гүйцэтгэх журмыг шинэчлэн боловсруулж 1998 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс эхлэн мөрдүүлэхийг үүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд Л.Зориг, Сангийн сайд Н.Цагаан нарт даалгасугай.

3. Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "Шагналын журам" Засгийн газрын 1995 оны 3 дугаар сарын

ний өдрийн 33 дугаар тогтоолыг хүчингүй болсонд оцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Эрүүл мэнд, нийгмийн
хамгааллын сайд

П.ЗОРИГ

Сангийн сайд

П.ЦАГААН

Засгийн газрын 1997 оны 252 дугаар
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

**ЗАСГИЙН ГАЗРААС ОЛГОХ МӨНГӨН ШАГНАЛЫН
ХЭМЖЭЭ**

1.Олимпын наадамд оролцдог спортын төрлөөр
дальт байранд шалгарсан тамирчинд олгох мөнгөн
шаргалын хэмжээ

/сая төгрөгөөр/

Тэмцээний нэр	Медаль	Мөнгөн шагналын хэмжээ
Олимпын наадам	алт	80,0
	мөнгө	50,0
	хүрэл	40,0
Дэлхийн аварга	алт	45,0
	мөнгө	35,0
	хүрэл	25,0
Тивийн наадам	алт	10,0
	мөнгө	8,0
	хүрэл	5,0
Тивийн аварга	алт	7,0
	мөнгө	5,0
	хүрэл	3,0

II. Олимпын наадамд оролцдоггүй спортын төрлөөр медальт байранд шалгарсан тамирчинд олгох мөнгөн шагналын хэмжээ

/сая төгрөгөөр/

Тэмцээний нэр	Медаль	Мөнгөн шагналын хэмжээ
Дэлхийн аварга	алт	4,0
	мөнгө	3,0
	хүрэл	2,0
Тивийн наадам	алт	3,0
	мөнгө	2,5
	хүрэл	1,5

III. Дэлхийн залуучуудын аварга шалгаруулах тэмцээнд медальт байранд шалгарсан тамирчинд олгох мөнгөн шагналын хэмжээ

/сая төгрөгөөр/

Тэмцээний нэр	Медаль	Мөнгөн шагналын хэмжээ
Дэлхийн аварга	алт	4,0
	мөнгө	3,0
	хүрэл	2,0

IV. Дэлхийн өсвөр үеийн аварга шалгаруулах тэмцээнд медальт байранд шалгарсан тамирчинд олгох мөнгөн шагналын хэмжээ

/сая төгрөгөөр/

Тэмцээний нэр	Медаль	Мөнгөн шагналын хэмжээ
Дэлхийн аварга	алт	3,0
	мөнгө	2,0
	хүрэл	1,0

Тайлбар:

1. Пара-Олимп, Дэлхийн дүлий иргэдийн спортын тоглолт, өвөл, зуны "Оюутны Универсиад", Оюутны тивийн аварга шалгаруулах тэмцээнийг Дэлхийн залуучуудын аварга шалгаруулах тэмцээнтэй адилтган үзнэ.

2. Дэлхийн цомын аварга шалгаруулах тэмцээнийг тивийн ангиллын тивийн тоглолттой адилтган үзнэ.

Засгийн газрын 1997 оны 252 дугаар
тогтоолын 2 дугаар хавсралт

МӨНГӨН ШАГНАЛ ОЛГОХ ЖУРАМ

1. Засгийн газраас олгох мөнгөн шагналыг зориулго нь спортод өндөр амжилт гаргах эдийн засгийн сонирхлыг өрнүүлж, Олимп, тивийн наадам, дэлхийн цом, дэлхий, тивийн аварга шалгаруулах тэмцээнд өндөр амжилт гаргасан тамирчдын амжилтын үнэлгээг дээшлүүлж, тэдний нийгмийн асуудлыг сайжруулахад оршино.

2. Олимп, тивийн наадам, дэлхийн цом, дэлхий, тивийн аварга шалгаруулах тэмцээнд медальт байран шалгарсан тамирчныг шагнахад энэ журмыг баримтална.

3. Засгийн газраас олгох мөнгөн шагналыг зөвхө сонирхогчдын тэмцээнд олгоно.

4. Олимп, тивийн наадам, дэлхийн цом, дэлхий, тивийн аварга шалгаруулах тэмцээнд медальт байран шалгарсан тамирчинд мөнгөн шагнал олгох тухай асуудлыг тэмцээний албан ёсны протоколыг үндэслэн Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайдын тушаалаар шийдвэрлэнэ.

5. Олимп, тивийн наадам, дэлхийн цом, дэлхий, тивийн аварга шалгаруулах тэмцээнд медальт байран шалгарсан тамирчинд олгох мөнгөн шагналд зориулах хөрөнгийг улсын төсвөөс санхүүжүүлнэ.

6. Олимп, тивийн наадам, дэлхийн цом, дэлхий, тивийн аварга шалгаруулах тэмцээнд багийн тоглолтос медальт байр эзэлбэл багийн гишүүн тус бүрт мөнгөн шагналын 50 хувьтай тэнцэх шагналыг олгоно.

7. Олимп, тивийн наадам, дэлхийн цом, дэлхий, тивийн аварга шалгаруулах тэмцээнд амжилттай оролцс бэлтгэлийг хангахын тулд тамирчинд дасгалжуулагчидтайгаа, тамирчинд, дасгалжуулагч нар спорт клуб тэйгээ эсхүл ивээн тэтгэгчтэйгээ хамтран ажиллаж гэрээ байгуулж нотариатаар баталгаажуулсан байх бөгөөд энэ журамд заасан шагналыг хуваарилах талаар уг гэрээнд тусгасан байна.

8. Тивийн наадам, дэлхийн цом, дэлхий, тивийн аварга шалгаруулах тэмцээнд тамирчин оролцохтоо холбогдон гарах хоол, байр, унааны зардлыг улсын төсвөөс хариуцахгүй.

9.Тивийн наадам, дэлхийн цом, дэлхий, тивийг аварга салгаруулах тэмцээнд 10-аас доош орны тамирчин оролцсон тохиолдолд тэмцээний албан ёсны протоколм үндэслэн тамирчдад олгох шагналын хэмжээг 50 хүртэ хувиар багасгаж болно.

10.Тэмцээн зохион байгуулагчдаас зардлыг даас буй тохиолдолд мөнгөн шагналыг олгохгүй бөгөөд тухай тэмцээнээс мөнгөн шагнал олгосон тохиолдолд шагналыг авхардуулан олгохгүй, харин зөрүүг нь нөхөж олгоно.

---oOo---

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ**

1997 оны 12 дугаар
сарын 24-ний өдөр

Дугаар 253

Улаанбаатар
хот

Журам батлах тухай

Төрийн албаны тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үндэслэн Монгол Улсын Засгийн газраас **ТОГТООХ** нь:

“Төрийн захиргааны албан хаагчийг сэлгэж ажиллуулах журам”-ыг хавсралтын ёсоор баталсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

Н.ЭНХСАЙХАН

Хууль зүйн сайд

Ж.АМАРСАНАА

Засгийн газрын 1997 оны 253 дугаар
тогтоолын хавсралт

**ТӨРИЙН ЗАХИРГААНЫ АЛБАН ХААГЧИЙГ
СЭЛГЭН АЖИЛЛУУЛАХ ЖУРАМ**

1.Нутгийн захиргааны байгууллагад өндөр мэргэшлийн зөвлөлгөө өгөх, төрийн удирдлагын орчин үеийн арга барил эзэмшүүлэх, байгууллагын үй

ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх, орц-нутгийн амьдралаас суралцах, төрийн захиргааны төлөв байгууллагад ажлын арга барилаас харилцан суралцахад дадлага эзэмшихэд уг арга хэмжээний зорилго оршино.

2.Төрийн захиргааны албан тушаалын дээд түвшнээс эрхэлсэн түшмэлийн ангилалд ажиллаж буй төрийн захиргааны жинхэнэ албан хаагчийг сэлгээ ажиллуулна.

3.Сэлгэн ажиллуулах хугацаа нь Төрийн албан тухай хуульд заасан хугацааны дотор байх ба талуудын хооронд хийгдэх гэрээнд хугацааг тохирно. Сэлгээ ажиллуулах доод хугацаа 7 хоногоос багагүй байна.

4.Төрийн захиргааны албан хаагчийг сэлгээ ажиллуулахдаа Төрийн албаны тухай хуулийн 22 дугаар зүйлийн 2-т заасны дагуу өөрийнх нь зөвшөөрлийг үндсэн дээр шийдвэрлэнэ.

5.Сэлгэн ажиллаж буй албан хаагч нь зэрэгцээ ажиллаж зөвлөх, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийх, шууд орлон ажиллах зэрэг хэлбэрээр ажиллах ба энэ асуудлыг талуудын хооронд хийгдэх гэрээнд тодорхой тусгана.

6.Сэлгэн ажиллах албан хаагчийн ажиллаж буй үндсэн болон хүлээн авагч (очих ажиллаж байгууллага, тэдгээр байгууллагууд тухайн албан хаагчийн хүлээх үүрэг, эрх, хариуцлагын талаар гэрээ байгуулан ажиллана. Гэрээнд тухайн албан хаагчийн ажиллах хугацаа, ажлын арга хэлбэр, гүйцэтгэх ажлын зорилго, чиглэл, ажиллах хугацааны цалин, томилолт байрм зардлыг хаанаас гаргах, тухайн хугацаанд гаргах болох хариуцлагын асуудлыг яаж шийдвэрлэх, ажлын эцсийн үр дүнг хэрхэн үнэлж дүгнэх зэрэг асуудлыг тодорхой тусгах бөгөөд гэрээнд талууд болон төрийн захиргааны албан хаагч гарми үсэг зүүх баталгаажуулна.

7.Сэлгэн ажиллаж буй албан хаагч нь ажлын зайлшгүй шаардлагаар албан тушаалыг шууд орлон ажиллах тохиолдолд боловсон хүчнийг өөрийн санаачилгаар томилох, чөлөөлөх болон өмч, хөрөнгө захиран зарцуулахгүй. Зайлшгүй тохиолдолд зөвхөн тухайн байгууллагын удирдлага (хуулиар эрх үүрэг тодорхойлогдсон удирдлага)-ын шийдвэрийн үндсэн дээр гүйцэтгэнэ.

8.Аймаг, нийслэлээс сум, дүүрэгт, аймгийн хооронд төрийн захиргааны албан хаагчийг сэлгээ ажиллуулахад энэ журмыг баримтална.Тодорхой ажлын гүйцэтгэх болон асуудлыг шийдвэрлэж буй арга барил

длах зорилгоор аймаг, нийслэлийн хооронд заавал лгэн ажиллуулахгүйгээр судлах, харилцан танилцах ргээр ажиллаж болно.

9. Яамдын ижил төрлийн чиг үүр. Гүйцэтгэдэг өрийн нууцад хамаарах асуудал эрхэлдгээс бусад) бан хаагчдыг яам хооронд сэлгэн ажиллуулахад энэ рмыг баримтлах ба хоёр талын саналын үндсэн дээр йдвэрлэнэ.

10. Энэхүү журмыг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон рсан маргаанг Төрийн албаны тухай хуулийн дагуу йдвэрлэнэ.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

97 оны 12 дугаар
рмын 24-ний өдөр

Дугаар 254

Улаанбаатар
хот

1998 оныг "Залуучуудын жил" болгох тухай

Улс орны хөгжил, нийгмийн амьдралд залуучуудын олцох оролцоог идэвхжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын сгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. Монгол Улс даяар 1998 оныг "Залуучуудын жил" лгэн зарласугай.
2. "Залуучуудын жил"-ийн ажлыг зохион байгуулах дэсний хорооны бүрэлдэхүүнийг 1 дүгээр хавсралтын оор баталж, 2 дугаар хавсралтад дурдсан алуучуудын жил"-д зохион байгуулах ажлын чиглэлийг йшаасугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.Энхсайхан

Эрүүл мэнд, нийгмийн
хамгааллын сайд

Л.Зориг

Засгийн газрын 1997 оны 254 дүгээр
тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

**"Залуучуудын жил"-ийн ажлыг зохион
байгуулах үндэсний хорооны бүрэлдэхүүн**

- Дарга -Монгол Улсын Ерөнхий сайд М.ЭНХСАЙХАН
- Эрхлэгч дарга -Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын
сайд Н.ЗОРИГ
- Гүйцэтгэлчид:
- Гэгээрлийн сайд Ч.ЛХАГВАХАВ;
  - Сангийн сайд П.ЦАГААН;
  - Монгол Улсын Ерөнхий сайдын зөвлөх
Я.САНЖИЯТАВ;
  - Нийслэлийн Засаг дарга бөгөөд Улаан-
баатар хотын захирагч Ж.НАРАНЦАЦРАЛТ;
  - Радио, телевизийн хэрэг эрхлэх газрын
дарга Ц.МӨНХТӨР;
  - Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яамны
Стратегийн удирдлага, төлөвлөлтийн
газрын дарга Д.БЯМБАА;
  - Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яамны
Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газ-
рын дарга Ц.ЭНХБАТ;
  - Батлан хамгаалахын сайдын соёл,
сурталчилгааны асуудал хариуцсан ах-
лах туслах Б.БАТСАЙХАН.
- Нарийн
Бичгийн
дарга -Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яамны
харьяа Залуучууд,гэр бүл, эмэгтэйчүү-
дийн газрын дарга Я.ТӨМӨРБААТАР.

Засгийн газрын 1997 оны 254 дүгээр
тогтоолын 2 дугаар хэвсрэлт

**"ЗАЛУУЧУУДЫН ЖИЛ"-Д ЗОХИОН БАЙГУУЛАХ
АЖЛЫН ЧИГЛЭЛ**

Үндсэн эс- рилт	Хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа	Хугацаа	Хариуцах эзэн
эг.Төрөөс алуучуудын алаар ба- имтгах бод- огыг хэрэг- үүлэх эрх үйн үндсийг бий болгоно	1.Залуучуудын тухай хууль, Залуучуудын үндэсний хөтөл- бөрийн төсөл бо- ловсруулан Засгийн газрын хуралдаанд оруулах	I улиралд	Н.Зориг
	2.Залуучуудын асуу- дал эрхэлсэн бай- гууллагын бүтэц, тогтолцоог боловс- ронгуй болгох асуудлаар санал бэлтгэж Засгийн газрын хуралдаанд оруулах	I улиралд	Н.Зориг
	3.Иийгэмийн ажилт- нуудыг залуучуудтай ажиллах чиглэлээр сургах бэлтгэх ту- хай санал боловс- руулж шийдвэрлүүлэх	Жилдээ	Ц.Энхбат Я.Төмөрбаата
	4.Залуучуудын нэ- дээлэл, сургалт,су- далгааны ажлыг эр- чимжүүлж, тухайн ажлын хүрээнд "Мон- голын залуучуудын өлөөгийн дүр төрх, тулгамдсан асууд- лууд" сэдвээр су- далгаа явуулж, дүг- нэлт гаргах	Жилдээ	Ц.Энхбат Я.Төмөрбаата
	5."Залуучуудын жил"-ийн ажлыг зо- хион байгуулах удирдамж гаргах бүх матем Засаг дарга	Жилдээ	Ц.Энхбат Я.Төмөрбаата

	болон холбогдох төрийн бус байгууллагуудад хүргүүлж тэдгээрийн үйл ажиллагааг уялдуулан зохицуулах		
Эйр. Залуучуудын сурч эловсрох, киллаж мэдрах, ийгнийн цэвхийг эзэлүүднэ	1.Залуу хүн бүрийн чин эрмэлзэл болгон эрхэмлэх явах Чингисийн сургаалийн түүврийг хэвлэн, нийтийн хүртээл болгох	II улиралд	Л.Зориг
	2.Залуучуудыг нийгэм, улс төрийн амьдралд оролдох оролцоог идэвхжүүлэх, тэдний санал санаачилгыг төрийн бодлогод тусгаж хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн "Залуучуудын мини парламент" зохион байгуулж, Улсын Их Хурлын хуралдааны танхимд залуучуудын тухай Монгол Улсын хуулийн анхны хэлэлцүүлгийг хийх	II улиралд	Я.Санжмятав
	3."Залуучуудын мини Засгийн газар" зохион байгуулж нэг өдөр ажиллуулах	II улиралд	Я.Санжмятав
	4.Монгол Улсын шилдэг тэргүүний залуучуудыг жил бүр шалгаруулж шагнадаг Ерөнхий сайдын нэрэмжит шагналыг бий болгох	I-II улиралд	Л.Зориг Я.Санжмятав
	5."Залуучуудын жил"-ийн ажлын хүрээнд хөдөлмөр бүтээлийн онцгой амжилт гаргасан хү-	Жилдээ	Я.Санжмятав Я.Төмөрбаат

	нийг сар тутмын "Содон хүн"-ээр шалгаруулж алдаршуулах		
	6.Залуучуудад мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, гадаад хэл сурах чиглэлээр эцнээ болон зайны сургалтыг радио, телевизээр үе шаттайгаар бэлтгэн явуулах	Жилдээ	Ц.Мөнхтөр
	7.Улирлын чанартай, хөдөлмөр зарцуулалт ихтэй, нийтийг хамарсан ажилд хөдөлмөр эрхлээгүй залуучуудыг түр хугацаагаар болон хамт олон, хэсэг бүлгээр нь зохион байгуулан ажиллуулах	Жилдээ	Я.Төмөрбаатар Нийслэл, аймгийн Засаг дарга нар
	8.Үндэсний их баяр наадам, "Монголын залуучуудын өдөр"-өөр дэлхийд алдар нэр нь түгсэн, залуучуудын шүтэн биширдэг, тэдгээрийн үлгэр дуурнал болсон нэрт хүмүүсээс Монгол Улсад урих ажлыг зохион байгуулах	II улиралд	Я.Санжмятам Ц.Энхбат
урав.Залуу гэр бүлийг дэмжих, залуучуудын эрүүл мэндийг айжруулна		Жилдээ	П.Цагаан Я.Зориг Ж.Наранцацралт
өрөө.Залуучуудын дунд охинох соёл, лон түмний ажлыг үргээхтэй олгож, тэднийг нийг-	1.Нийслэл, дүүргүүд, аймгийн төвүүдэд хүүхэд, залуучуудын соёл, хүмүүжлийн ажлын зохиолалтаар барьж байгуулагдсан барилга байгуулам-	II улиралд	П.Зориг Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нар

<p>ин сөрөг эгдлээс ьдчилан ргийнэх лыг эр- жүүлнэ</p>	<p>жуудыг түшиглэн "Хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн төв" болгож өөрчлөн зохион байгуулж ажиллуулах</p>		
	<p>2. Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлт, эрүүл мэнд, гоо зүй, соёл боловсрол, хүмүүжил, ёс суртахууны чиглэлээр төвийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр тусгай хөтөлбөрийн дагуу цуврал нийтлэл нэвтрүүлэг бэлтгэн явуулах</p>	<p>Жилдээ</p>	<p>Ц.Мөнхтөр</p>
	<p>3. "Залуучууд-чөлөөт цаг" хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, залуучуудын чөлөөт цагаар зохиох ажлын үлгэрчилсэн зөвлөмж, чиглэл гарган хэрэгжүүлж эхлэх</p>	<p>Жилдээ</p>	<p>Ч.Лхагважав Я.Төмөрбаат</p>
	<p>4. Залуучуудын чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх, бие бялдрын хөгжлийг хангах, тэдний дунд спортын шинэ төрөл хөгжүүлэх зорилгоор нийслэлд "Ролл, скейтийн талбай"-г шинээр барьж байгуулах</p>	<p>I-II улиралд</p>	<p>Х.Наранцаиралт</p>
	<p>5. "Монголын залуучуудын үндэсний чуулган" урлаг, спортын наадам зохион байгуулах</p>	<p>III улиралд</p>	<p>Ч.Лхагважав Н.Зориг Б.Батсайхан</p>

	6.Залуучуудыг архидалт,мансууруулах бодис хэрэглэх, биеэ үнэлэх, ДОХ болон нийгмийн халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг өргөнөөр зохион байгуулах	II-IV улиралд	Я.Төмөрбаата
в.Хөдөө-ийн залуучуудын нийгмийн амьдралд оролцох болцоог эрхлүүлнэ	1.Малчин, тариаланч болон жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгч залуучуудын зөвлөлтөөнийг зохион байгуулах	II улиралд	Ц.Энхбат Я.Төмөрбаата
	2.Монголын "Залуучуудын өдөр" угтах "Бүтээлч ахуйн аян"-ыг орон даяар зохион байгуулан явуулах	II-III улиралд	II.Зориг Я.Төмөрбаата Бүх хотын Засаг дарга нар
	3.Орон нутагт өрхийн болон явуудын багшийг ажиллуулах замаар бичиг үсэг үл мэдэгч залуучуудыг бичиг үсэгт сургах ажлыг зохион байгуулах	Хилдээ	Ч.Яхагъяахав аймгийн Засаг дарга нар
	4.Дорноговь, Говь-алтай,Өвөрхангай, Орхон аймгуудад залуучуудын бүсийн чуулга уулзалт, нэгдсэн семинар зохион байгуулах	II-III улиралд	Я.Санжмятав
	5.Хөдөөгийн залуучуудын нийгэм,эхүйн соёлыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг хэрэгжүүлж эхлэх	Хилдээ	Бүх хотын Засаг дарга нар

<p>Зургаа. Залуучуудын дунд эх орон, байгаль дэлхийгээ хайрлан хамгаалах, оршин суугаа газар нутгаа охижуулах бүтээлч үйлсийн хөдөлгөөн өрнүүлнэ</p>	<p>1. Залуучуудын дунд хүрээлэн буй байгаль орчноо хамгаалах, эрчлэн тордох, унаган төрхийг нь сэргээх, хот суурин газруудыг моджуулах, айн гэр, албан газраа цэцэгжүүлэх зэрэг бүтээлч үүсгэл санаачилгыг өрнүүлэх ажлыг зохион байгуулах</p>	<p>Жилдээ</p>	<p>Бүх шатны 10 цаг дарга</p>
	<p>2. Залуучуудын дунд дотоодын аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, эх орно үзэсгэлэнт газруудаар аялах хөдөлгөөн өрнүүлэн ажиллах</p>	<p>II-III улиралд</p>	<p>Я. Төмөрбаат</p>
	<p>3. Сүхбаатарын талбайд Монгол Улсын газрын зургийг бүтээх ажлыг залуучуудын хүчээр зохион байгуулах</p>	<p>I-III улиралд</p>	<p>Ж. Наранцацралт Я. Санжмита</p>
	<p>4. Нийслэлийн "Залуучуудын өргөн чөлөө"-г тохижуулах зураг төсөв зохиож хэрэгжүүлэх ажлыг залуучуудын хүчээр хийж гүйцэтгэх</p>	<p>II-III улиралд</p>	<p>Ж. Наранцацралт</p>
	<p>5. Нийслэлийн Гудамж, барилга байгууламжуудын нэр, хайгийг хот төлөвлөлтийн орчин үеийн шаардлагад нийцүүлэн нэгдсэн журмаар шинэчлэх</p>	<p>I-III улиралд</p>	<p>Ж. Наранцацралт</p>
	<p>6. "Хариу нэхээгүй тус" сэдэвт ажлыг</p>		

	зохион явуулх цаашид жил бүр уламжлан болгох	I-III улиралд	Я.Санжмятав Я.Төмөрбаата
Олоо.Залуу- чуудын га- зад харил- ца хамтын килллагааг эгжүүлнэ	1.Залуучуудын эр- хийг хамгаалах талаар гарсан олон улсын гэрээг судалж нэгдэн орох талаар санал боловсруулах	III-IV улиралд	П.Зориг
	2.Португали Улсын нийслэл Лиссабон хотноо зохиогдох дэлхийн залуучууд, өвүтн их наадамд Монголын залуу- чуудын төлөөлөгч- дийг оролцуулах	II улиралд	Л.Зориг

**МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ**

1997 оны 12 дугаар
арин 24-ний өдөр

Дугаар 255

Улаанбаатар
хот

Хөтөлбөр батлах тухай

Монгол Улсын төрөөс экологийн талаар баримтлах
одлого болон Байгаль орчны тухай хуулийн 36 дугаар
үйлийн нэгдүгээр заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор
Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1."Бүх нийтийн экологийн боловсрол" үндэсний
хөтөлбөрийг 1 дүгээр, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга
хэмжээний төлөвлөгөөг 2 дугаар, хөтөлбөрийн
эрэгжилтийг зохицуулах Үндэсний зөвлөлийн
үрэлдэхүүнийг 3 дугаар хавсралтын ёсоор тус тус
аталсугай.

2.Хөтөлбөрийн ач холбогдлыг олон нийтэд
урталчлан таниулах, хэрэгжүүлэх арга хэмжээг шуурхай
зохион байгуулахыг Гэгээрлийн сайд Ч.Лхагважав,
Байгаль орчны сайд Ц.Адьяасүрэн, Эрүүл мэнд, нийгмийн

хамгааллын сайд Л.Зориг, аймаг, нийслэл, сум цүүргийн Засаг дарга нарт тус тус дээлгасугай.

3. Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж, явц, үр дүнг Үндэсний зөвлөлтөд тайлагнаж байхыг холбогдох сайд, аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн талаар хэлэлцэж бүрийн 4 дүгээр улиралд багтаа. Засгийн газраас мэдээлж байхыг Үндэсний зөвлөлийн дарга Ч.Лхагважав тус тус үүрэг болгосугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд	М.ЭНХСАЙХАН
Гэгээрлийн сайд	Ч.ЛХАГВАЖАВ
Байгаль орчин сайд	Ц.АДЪЯАСҮРЭ

Засгийн газрын 1997 оны 255 дугаар тогтоолын 1 дүгээр хавсралт

“БҮХ НИЙТИЙН ЭКОЛОГИЙН БОЛОВСРОЛ” ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Хөтөлбөрийн үндэслэл

XXI зууны дэлхийн тогтвортой хөгжлийн түгээмэл үзэл хандлагад нийцүүлэн байгаль орчин нийгмийн хөгжлийн тэнцвэрийг эрэмбэ дараатай ханг замаар эдийн засгаа экологийн баримжаатай хөгжүүл стратегийг үндэсний хэмжээнд боловсруулж, энэ талаар төрөөс баримтлах бодлогоор дамжуулан нийгмийн амьдралын бүх хүрээнд хэрэгжүүлэх зорилт дэвшигдэж гарч байна.

1. Дэлхий нийтээрээ хүн төвтэй хөгжлийн бодлоо баримтлан улс орны хөгжлийн үндсийг боловсрол хэмээх үзэх болсон өнөө үед дээрх зорилтыг хэрэгжүүлэх бүх нийтийн экологийн боловсрол ач холбогдолтой Монгол Улсын Засгийн газраас боловсролын салбарт 1997-2005 онд хийх өөрчлөлтийн үндсэн чиглэлд харгалтай амьдрахыг эрмэлзэж, түүндээ хүрэх шударга арга замыг өөрөө сонгохын зэрэгцээ үүнийхээ төл хариуцлага хүлээдэг чөлөөт нийгэмд иргэн бүрийн өөрийн амьжиргаа, сонирхол, хэрэгцээнд тохируулан Бүтэц даан амьдрах чадвараа нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн мэдлэг

ювсрол, соёл эзэмжих орчин бүрдүүлэхэд ювсролын эрхэм зорилго оршино гэж тодорхойлсон.

2. Төрөөс экологийн талаар баримтлах бодлогод тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх илгоор төрийн яамд эрхэлсэн салбарын хүрээнд логийн талаар явуулах бодлого, чиглэлээ орхойлон түүний хэрэгжилтийг зохицуулах чиг эгтэйгээр ажиллах, гаргасан шийдвэр, эцсийн үр гийн төлөө хамтын харуцлага хүлээдэг байх голцоог бүрдүүлэх зорилтыг дэвшүүлсэн юм. Монгол мн нийгэм, эдийн засгийг байгаль орчин даац, авхид нийцүүлэн тогтвортой хөгжүүлэх, иргэний үл, акулгүй орчинд амьдрах эрхийг баталгаажуулах, галийн унаган төрхийг хадгалан хамгаалах, эрх зүй, йн засгийн үндсийг бүрдүүлэх ажлыг эрчимжүүлэх илгоор байгалиа нандигман хайрлах ирсэн мжлалыг сэргээн өвлүүлэх, бүх нийтэд экологийн овсрол эзэмжүүлэх зорилт тулгарч байна.

3. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийн 36 аар зүйлийн 1-д иргэдэд экологийн боловсрол олгох гийн газрын хөтөлбөрийг батлан хэрэгжүүлэхээр сан юм. Иймд бүх нийтийн экологийн боловсролын удалд хөгжлийн тухай шинэ хандлага, үзэл имтлал, өөрчлөлт шинэчлэлийн зорилго, зорилтын нээс хандах, бүх нийтийн экологийн боловсролын шин, чанарыг дээшлүүлэхийн тулд төр, олон нийт, эдийн хамтын хүчин чармайлтаар техник, эдийн аг, хүний нөөцийн харьцангуй хязгаарлагдмал цийг бүрэн дүүрэн, үр ашигтай ашиглах нөхцөлийг дүүлэх зорилгоор үндэсний хөтөлбөр боловсруулан гах хэрэгжүүлэх шаардлага тулгарч байна.

Хоёр. Хөтөлбөрийн зорилго

4. Эрхэм зорилго

Хүн ам байгальтайгаа зүй зохистой харьцах он амьдрах орчноо тэтгэн сайжруулах эрүүл саруул драх арга ухаанд суралцах, байгалийн нөөц лгийн үр өгөөжийг зүй зохистой, хэмнэлттэй ашиглах л эзэмжих, тэдэнд байгаль орчин гоо сайхныг шаах мэдрэмж, хүн байгальтайгаа зохицон амьдрах гэлгээ төлөвших таатай орчин бүрдүүлэхэд оршино.

5. Гол зорилго

Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн стратегийн уу нийгмийн шинэ харилцаанд нийцүүлэн боловсролын толцоог бүхэлд нь хамарсан шинэчлэлийг бүрэн улгаар нь хэрэгжүүлэх зорилтын хүрээнд албан ба

албан бус боловсролын арга, хэлбэрээр бүх нийтийн экологийн боловсролыг дээшлүүлэх үйл ажиллагааны шинэ механизм бүрдүүлэхэд оршино.

6. Үйл ажиллагааны зорилго

Төрөөс экологийн болон боловсролын талаар баримтлах бодлогын үзэл санаа, хүн амын сонирхлыг эрэлт хэрэгцээнд тулгуурлан бүх нийтэд экологийн боловсрол эзэмшүүлэх сургалтын агуулга, хэлбэр, аргыг шинэчлэн боловсруулж, энэ төрлийн боловсролыг эрэлт, хэрэгцээг хангах бүтэц, удирдлага зохион байгуулалтыг бий болгож, үйлчилгээний хүрээ, чанарыг ажгийг дээшлүүлэхэд чиглэнэ.

Гурав. Хөтөлбөр хэрэгжүүлэх хугацаа

7. Боловсрол, экологи, эрүүл мэндийн асуудлыг нийгэм, эдийн засгийг хөгжүүлэх стратегийн бодлогыг тодорхойлсон баримт бичгүүд, үндсэн чиглэл, үйл ажиллагааны бусад хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх хугацаат нягт уялдуулан Үндэсний хөтөлбөрийг тодорхой шаттайгаар хэрэгжүүлнэ. Эхний үе нь 1998-2005 он хамаарна.

Дөрөв. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх зарчим

8. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхдээ дараахь зарчмыг баримтална:

- Монгол Улсын боловсрол, байгаль орчны талаар гарсан стратегийн бодлогыг тодорхойлсон баримт бичгүүд, хууль эрхийн акт, Засгийн газрын болон орон улсын хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаат нягт уялдуулах;

- Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхдээ Монголын төрийн үүрэг, төсвийн байгууллагын шинэчлэлийн бодлого, үйл ажиллагааны шинэ зарчмыг баримтлах;

- Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг хүн амын боловсролын түвшин, хэрэгцээ, сонирхол, бололцоог тулгуурлан зохион байгуулах;

- Хүн амд экологийн боловсрол эзэмшүүлэхдээ тусгай зээлийн харилцаан дахь экологийн боловсролыг хэрэгцээг нэмэгдүүлэх, эрэлтийн түвшинг дээшлүүлэх түүний гүйцэтгэлийг хангах зарчмыг баримтлах зэрэг болно.

Тав. Хөтөлбөрийн санхүүжүүлэлт, хамтын ажиллагаа

9. Санхүүжилт

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах нөхөрлөг нь дараахь эх үүсвэрээс бүрдэнэ:

1/бүх нийтийн экологийн боловсролд нулан гэгээрэл, байгаль орчин, эрүүл мэндийн барин төвлөрсөн болон орон нутгийн төсвөөс жил бүр ох хөрөнгө;

2/байгалийн баялгийг аигласан бөрийн орлогын тодорхой хэсэг;

3/боловсрол, байгаль орчин, эрүүл дийн талаар гарсан үндэсний хөтөлбөрүүдийн логийн боловсролд зарцуулах төсвийн хөрөнгө;

4/"Бүх нийтийн экологийн боловсрол" өлбөрийг дэмжих зориулалтаар гадаад улс, олон ми байгууллага, төр, олон нийт, аж ахуйн нэгж, гууллага, иргэдээс өгч буй тусламж, дэмжлэг, диван хөрөнгө ;

5/байгууллага, аж ахуйн нэгжээс малчид, ллагчид, суралцагчдынхаа экологийн боловсролыг шлүүлэх, байгалиа хамгаалах, зүй зохистой глах, эрүүл аж төрөх зан үйлийг төлөвшүүлэн зүүлэхэд зарцуулах өөрийн хөрөнгө;

6/экологийн боловсролын талаар идэвх, аачиллага, үр дүнтэй ажиллаж байгаа төрийн ба ийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдийг төр, н нийтээс дэмжих урамшуулал зэрэг болно.

10.Хамтын ажиллагаа

Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд дотоодын нөөц олцоог дайчлан үр ашигтай ашиглахын зэрэгцээ хоёр ми болон олон улсын мэргэжлийн ба бусад төрөлжсөн гууллагаудтай хамтран ажиллах, тэднээс үзүүлэх ламж, дэмжлэгийг монголын боловсролын болон галь орчны салбарын шинэчлэлд үзүүлж буй лалцааны нэг бүрэлдэхүүн хэсэг болгон зохион гуулна.

Зургаа. Хөтөлбөрийн зорилтууд, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа

11.Хөтөлбөрийн зорилгыг хэрэгжүүлэхийн тулд аахь зорилтуудыг дэвшүүлж байна:

1/экологийн боловсролын эрэлт, хэрэгцээг гах бүтэц, удирдлага зохион байгуулалтын шинэ толцоог бүрдүүлж, чадварлаг боловсон хүчнээр ган , материаллаг нөхцөлийг сайжруулах ;

2/бүх нийтэд экологийн боловсрол мжүүлэх сургалтын агуулга, хэлбэр, арга зүйг шинэ эгцээ шаардлагыг хангахуйц түвшинд шинэчлэн овсруулж сургалтад нэвтрүүлэх;

3/экологийн боловсрол эзэмшүүлж үйлчилгээний хүрээг өргөжүүлж, чанарыг дээшлүүлэх;

4/хүн амд экологийн боловсрол эзэмшүүлж үйл ажиллагаанд төр, олон нийт, ах ахуй, хэвлэмэдээллийн байгууллагууд, иргэдийн оролцоо, хамт ажиллагааг идэвхжүүлэн тэдгээрийн гүйцэтгэх үүрэг хүлээх хариуцлагын шинэ тогтолцоог бүрдүүлж төлөвшүүлэх;

5/үндэсний хийгээд олон улсын хамт ажиллагааны хүрээнд хэрэгжүүлж буй экологийн бол эрүүл мэндийн боловсролтой холбоотой мэдээлэл сургалт, сурталчилгааны хөтөлбөр, төслүүдийг уялдуулан зохицуулж, үр ашгийг нь дээшлүүлэх.

12.Экологийн боловсролын эрэлт, хэрэгцээ хангах бүтэц, удирдлага зохион байгуулалтын шинэ тогтолцоог бүрдүүлж, чадварлаг боловсон хүчнийг ханган, материаллаг нөхцөлийг сайжруулах талаар:

а/хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг улсын хэмжээнд стратегийн удирдлага төлөвлөлтөөр хангаж хэрэгжилтэд нь хяналт тавих үүрэгтэй Үндэсний зөвлөл ажиллана. Үндэсний зөвлөлийг боловсролын асуудлыг эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн удирдана. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг улсын хэмжээнд зохион байгуулах зохицуулах үүргийг Гэгээрлийн яамны харьяа "Байгалийн эрх" төв, арга зүйн удирдлагаар хангах үүргийг Гэгээрлийн яамны харьяа "Албан бус боловсрол"-ын тус тус эрхлэн гүйцэтгэнэ;

б/орон нутагт хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж ажлыг стратегийн удирдлага, төлөвлөлтөөр хангаж хяналт тавих үүрэгтэй аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн салбар зөвлөл ажиллана. Салбар зөвлөлийг тухайн орон нутгийн Засаг дарга удирдана;

в/аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж зохицуулах, мэргэжлийн болон арга зүйн удирдлагаар хангах үүргийг аймаг, нийслэлийн Засаг даргын Тамгын газар, Боловсрол, соёлын тусгай сургалт сурталчилгаа явуулах үүргийг нэцэрлэг, тусгай нутгийн сургууль, томоохон суурин газруудад шинэ байгуулагдах Гэгээрлийн төвүүд тус тус эрхлэн гүйцэтгэнэ. Экологийн боловсролын талаар мэдээлэл сурталчилгаа, сургалт явуулж буй байгууллагуудыг иргэдийг дэмжинэ;

г/хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг улсын орон нутгийн аль ч түвшинд төрийн болон төсвийн

йгууллагын үүрэг хариуцлагын шинэ тогтолцооны үйл иллагааны зарчмаар зохион байгуулна;

д/хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг мэргэжлийн ирдлагаар хангах, хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хяналт-жилгээ хийж үнэлгээ өгөх үүргийг боловсролын лон байгаль орчин, эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын уудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагууд рсдийн харьяа хэрэгжүүлэгч, тохируулагч ентлагуудын оролцоотойгоор гүйцэтгэнэ;

е/хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх чиг үүрэгтэй эр дурдсан байгууллагуудыг мэргэжлийн боловсон чнээр хангах, мэргэжлийг нь дээшлүүлэх, тэдэнд үүлэх экологийн мэдээллийн хангамжийн үйлчилгээг йжруулна;

ж/бүх нийтэд экологийн боловсрол эмшүүлэх сургалт, сурталчилгааны ажил эрхлэх бүх тин сургалтын байгууллагууд, Байгаль эх төв, Албан с боловсролин төв, Гэгээрлийн төвүүдийн ном хиол, сурах бичиг, сургалтын бусад хэрэглэгдэхүүн, хник хэрэгслийн хангамжийг дээшлүүлэн сургалтын териаллаг нөхцөлийг сайжруулна.

13.Бүх нийтэд экологийн боловсрол эзэмшүүлэх ргалтын агуулга, хэлбэр, арга зүйг шинэ хэрэгцээ ирдлагыг хангахуйц түвшинд шинэчлэн боловсруулж ргалтад нэвтрүүлэх талаар:

а/хүн амин экологийн боловсролын өөгийн байдал болон эрэлт хэрэгцээ, сонирхлыг дний насим ялгаа, ажил мэргэжил, байршил зэргийг ргалзан судлах үндсэн дээр сургалтын технологийг иэчлэх зорилтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд хэрэглэгчдийн лэг бүрт тохирсон сургалтын хөтөлбөр, агуулга, арга йг боловсруулна;

б/экологийн албан ба албан бус сургалт уулах багш нарыг бэлтгэх, давтан бэлтгэх, ргэжлийг нь дээшлүүлэх, сурах бичиг, сургалтын рэглэгдэхүүнээр хангах ажлыг шийдвэрлэнэ;

в/бүх нийтийн экологийн боловсролыг шлүүлэх сургалтад албан ёсны сургалтаас гадна рийн болон түр сургалт, бүлгэм, дугуйлан, орой, нээ, зайнх сургалт зэрэг албан бус сургалтын лбөрийг өргөн ашиглана.

14.Экологийн боловсрол эзэмшүүлэх үйлчилгээний рээг өргөжүүлж чанарыг дээшлүүлэх талаар:

а/уламжлалт албан сургалтын болон шинээр рэлдэж буй албан бус сургалтын сүлжээг ашиглан нийт

хүн амыг хамрах замаар үйлчилгээний хүрээг өргөтгөх бүх нийтийн экологийн боловсролыг дээшлүүлнэ;

б/хувь хүн, гэр бүл болон тухайн байгууллага, хамт олон үйл ажиллагаанд тулгуурт тэдний эрхлэх буй ажил, үйлчилгээ, амьдарч ажиллаж буй орчин нөхцөлтэй нь нягт холбож, экологи, эрүүл мэндийн талаар тулгамдсан асуудлаа шийдвэрлэхэд шаардлагатай мэдлэг, чадвар эзэмшүүлэх замаар экологийн боловсролын чанарыг сайжруулна.

15. Хүн амд экологийн боловсрол эзэмшүүлэх үйл ажиллагаанд төр, олон нийт, аж ахуй, хэв маяг мэдээллийн байгууллагууд, иргэдийн оролцоо, хамт ажиллагааг идэвхжүүлэн тэдгээрийн гүйцэтгэх үүрэг хүлээх хариуцлагын шинэ тогтолцоог бүрдүүлж төлөвшүүлэх талаар:

1/хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд төр, төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд дараахь үүрэг хариуцлага хүлээж оролцоно:

а/Засгийн газар, төрийн захиргааны төв болон орон нутгийн байгууллагуудын оролцоо:

-хөтөлбөр хэрэгжүүлэхэд шаардлага зардлыг улс орны болон орон нутгийн нийгэм эдийн засгийн хөгжлийн үндсэн чиглэл, төвлөрсөн болон орон нутгийн төсөвт тусгах;

-эрхэлсэн салбарынхаа хүрээнд төрийн нийтийн экологийн боловсролын талаар стратеги удирдлага, төлөвлөлтөөр хангах, экологийн талаар төрөөс баримтлах бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах бодлогын хэрэгжилтэд хяналт-шинжилгээ хийж үнэлж өгөх;

-хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх асуудлаар орон улсын байгууллага, хандивлагч орнуудтай хамт ажиллахад дэмжлэг үзүүлэх;

-хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэд санаачилга, оролцоог дэмжих, идэвхжүүлэх;

б/хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудын оролцоо
-үндэсний болон орон нутгийн хэвлэл нийтлэл, радио, телевизийн нэвтрүүлгийн бодлого чиглэл, төлөвлөгөө, хөтөлбөрт экологийн сэдэв нийтлэл, нэвтрүүлгийн тоог нэмэгдүүлэх, чанарыг дээшлүүлж, арга хэлбэрийг боловсронгуй болгох;

-экологийн боловсролд зориулсан албан ёсоор сургалтын зайны сургалтын хөтөлбөр боловсрол, байгаль орчин, эрүүл мэнд

асуудал эрхэлсэн байгууллагуудтай хамтран боловсруулж хэрэгжүүлэх;

в/төрийн бус байгууллагуудын оролцоо:

-экологийн боловсролын асуудлаар цорхой төсөл, бусад арга хэмжээг дангаараа болон улсын хийгээд Засгийн газрын бус бусад агууллагатай хамтран хэрэгжүүлэх, хөрөнгө хүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, хяналт тавих, олон нийг өргөн оролцуулах;

-өөрийн байгууллагын гишүүд болон ажилчдийнхээ экологийн боловсрол, эрүүл аж төрөх нь төлөвшилтөнд дүгнэлт хийх, түүнийг сайжруулах агаар хилийн болон хэтийн төлөвлөгөөндөө тусгаж ахлах;

г/аж ахуйн нэгж, байгууллагын оролцоо:

-байгаль орчныг хамгаалах, байгалийн нөхцлийг зүй зохистой ашиглах, хүрээлэн байгаа орчинд түүг үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, сургалт, сурталчилгаа, салгаа шинжилгээ явуулах талаар төр, засгаас өгөсөн бодлого, хууль тогтоомжийг судлуулах, гээрийг биелүүлэх ажлыг байгууллагын хэмжээнд нон байгуулж үр дүнг тооцох;

-малчид, ажиллагчид, суралцагчдынхаа экологийн боловсролыг дээшлүүлэх, эрүүл мэндийг өндөг орчин бүрдүүлэх талаар зохих шийдвэр гарган төл боловсруулж хэрэгжүүлэх, хамт олны болон бусад агууллагын идэвх санаачилгыг дэмжих, хөрөнгө хүүгийн дэмжлэг үзүүлэх;

д/гэр бүл, иргэдийн оролцоо:

-эцэг эх нь үр хүүхэд, гэр бүлийнхээ үүдэд экологийн боловсрол эзэмшүүлж, зөв хүмүүжил өвчлүүлэхэд нь санаачлага, хүчин чармайлт гаргаж дагч үүрэгтэйгээр оролцох, тэдэнд сайн үлгэр риал үзүүлэх;

-иргэд нь байгаль хамгааллын чиглэлээр өрсөн төр, засгийн хууль тогтоомжийг чанд биелүүлж, гээрийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцох.

16. Үндэсний болон олон улсын хамтын ажиллагааны хүрээнд хэрэгжүүлж буй экологийн болон үр мэндийн боловсролтой холбоотой мэдээлэл, сургалт, сурталчилгааны хөтөлбөр, төслүүдийг явуулан зохицуулж, үр ашгийг нь дээшлүүлэх талаар:

а/боловсрол, экологи, эрүүл мэнд, иргэдийн хамгааллын чиглэлээр Засгийн газраас

хэрэгжүүлж буй хөтөлбөр, төслүүдтэй нягт уялдуулж тэдгээрийг хэрэгжүүлж буй бүтэц, зохион байгуулан боловсон хүчин, материаллаг нөхцөлийг оновчтой хөрөмөж хамтран ажиллах замаар бүх нийтийн экологийн боловсролыг дээшлүүлэхэд шаардагдах зардлын авгийг дээшлүүлнэ:

б/ хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх Үндэс зөвлөлөөс бүх нийтийн экологийн боловсрол дээшлүүлэхэд чиглэсэн гадаадын ба олон улс төрөлжсөн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлж буй хөтөлбөр төслүүдийг уялдуулан зохицуулж тэдгээрээ үзүүлж буй тусламж дэмжлэгийг үр ашигтай ашиглана.

Долоо. Хөтөлбөрийн хяналт, үнэлгээний салгуур

17. Хяналт

Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явцад хяналт тавих дүгнэх ажлыг Үндэсний болон орон нутгийн салбар зөвлөл гүйцэтгэнэ. Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн явцад талаар орон нутгийн салбар зөвлөлүүд нь жил бүрийн дүгээр сард Үндэсний зөвлөлд, Үндэсний зөвлөл нь жил бүрийн 11 дүгээр сард багтаан Засгийн газрын таллаагаар, нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийн явцад уялдуулан нэмэлт тодотгол оруулж байна.

18. Үнэлгээний салгуур

Хөтөлбөрийн эрхэм зорилго, гол зорилго, ажиглагааны зорилгын биелэлтийг үнэлэхэд дараах салгуур үзүүлэлтийг үндэслэн болгоно:

а/экологийн боловсрол эзэмшүүлэх үйлчилгээний чанарын өөрчлөлт:

-сургалтын агуулга, арга зүйн шинэчлэлийн түвшин;

-экологийн сургалт явуулах багц ажил зүйч, сайн дурмixin хангамж, хүрэлцээ;

-сурах бичиг, сургалтын хэрэглэгдэхүйц тоног төхөөрөмжийн хангамж, чанар;

б/бүх нийтэд экологийн боловсрол эзэмшүүлж бүтэц, зохион байгуулалтын шинэ тогтолцоо бий болгох байх;

в/экологийн боловсрол эзэмшүүлэх ажиглагааны хариуцлага, эрхийн хуваарилалт оновчтой байх;

г/экологийн боловсрол нь хэрэглэгчдийн ашиг, хэрэгцээ сонирхолд нийцсэн хүртээмжтэй байх;

д/хөрөнгө санхүүгийн эх үүсвэр нь тогтвортой найдвартай байх;

е/ хөрөнгө, хүний нөөцийг хэмнэлттэй, үр
тай зарцуулах нөхцөл бүрдсэн байх;

ж/ экологийн боловсролын хэрэгцээ өсөж,
нийг хөгжүүлэхэд төр, төрийн бус байгууллага, аж
ин нэгж, байгууллага, иргэдийн дэмжлэг, хамтран
нах санаачилга, сонирхол өссөн байх;

з/хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа нь
амьн хөгжлийн нөхцөлийг хангасан, хөтөлбөрийн
нь зорилгод чиглэсэн байх.

Найм. Гаргах үр дүн

19. Дэлхийн тогтвортой хөгжлийн түгээмэл үзэл
лага хийгээд монголын нийгэм, эдийн засгийн
харилцаанд нийцсэн боловсрол, байгаль орчин,
ул мэндийн шинэ тогтолцоо бүрэлдэн төлөвших
энд хүн амын экологийн боловсролын түвшин
илнэ.

Засгийн газрын 1997 оны 255 дугаар
тогтоолын 2 дугаар хэвсрэлт

“Бүх нийтийн экологийн боловсрол” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх арга хэмжээний чиглэл

Арга хэмжээ	Хуга- цаа	Хариуцах байгууллага
“Бүх нийтийн экологийн боловсрол” үндэсний хөтөлбөр болон түүний явц, үр дүнг сурталчлах	1998 оноос	Гэгээрлийн яам, Радио, телеви- зийн хэрэг эрх- лэх газар
Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн дэд хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлэх	1998 он	Засаг дарга нар, чиглэлийн яамд
Албан бус боловсролын тогтолцоонд бүх нийтэд экологийн боловсрол эзэмшүүлэх асуудлыг тусгах	1998 он	Гэгээрлийн яам- ны харьяа Албан бус боловсролын төв
Хөтөлбөрийн хүрээнд үндэсний, орон нутгийн, төрийн ба төрийн бус	1998- 2005 он	Гэгээрлийн яам, Байгаль орчин яам, аймаг,

	байгууллагын түвшинд төслүүд боловсруулж хэрэгжүүлэх		нийслэлийн Боловсрол, соёл, төвүүд, Монголын байгаль орчныг хамгаалах холбоо
5	Гадаад улсын болон олон улсын төрөлжсөн байгууллагуудаас хэрэгжүүлж буй хөтөлбөр, төслийг уялдуулан зохицуулах	1998-2005 он	Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх үндэсний зөвлөл
6.	Албан ба албан бус сургалтын хүрээнд иргэдийн нас, мэргэжил, боловсрол, хэрэгцээ сонирхолд нийцүүлэн экологийн боловсролын сургалтын агуулга, арга зүйг боловсронгуй болгож, багш нарын мэргэжил дээшлүүлэх ажлыг зохион байгуулах	1998-2000 он	УВИС-ийн харьяа Боловсролын хөгжлийн сургууль, Гэгээрлийн яаман харьяа Байгаль эх төв, Албан бус боловсрол төв, Боловсролын хүрээлэн
7	Ерөнхий боловсролын сургуульд үзэх "Экологи" сонгон суралцах хичээлийн агуулгыг боловсруулан баталж, сурах бичиг зохиолгон хэвлүүлэх	1998 он	Гэгээрлийн яаман Байгаль орчмын мэдээлэл, судалгаа талчилгаа төсөл
8	Ерөнхий боловсролын сургуулийн бүх мэргэжлийн багш нарт зориулан зааж буй хичээлээрээ сурагчдад экологийн зохих мэдлэг, чадвар эзэмшүүлэхдээ ашиглах зөвлөмжүүдийг боловсруулан гаргах	1997-2000 он	Гэгээрлийн яаман УВИС-ийн харьяа Боловсролын хөгжлийн сургууль, Байгаль орчмын мэдээлэл судалгаа төсөл
9	"Эрүүл мэндийг дэмжигч сургууль" хөдөлгөөний	1998-2005	Гэгээрлийн яаман Эрүүл мэндийн

хүрээнд сургуулийн экологийн орчинг сайжруулах	он	нийгмийн хамгааллын яам
"Ногоон хувьсгал" хөтөлбөрийн хүрээнд иргэдэд экологийн сургалт зохион байгуулах	1998-2000 он	Түүгээс эхлэн яам, Хөдөө аж ахуй, үйлдвэрийн яам
Их, дээд сургуулийн бүх мэргэжлийн ангид ерөнхий экологи, байгаль хамгааллын үндсийг ерөнхий, суурь боловсрол олгох бүлэг хичээлийн бүрэлдэхүүнд оруулах, инженер, багш, эмч, хууль, эдийн засаг, хөдөө аж ахуй, худалдааны салбараар бэлтгэгдэж байгаа мэргэжилтнүүдэд эрхлэх ажилтай нь холбоо бүхий экологи-орчин хамгааллын мэргэжих курсийг мэргэжил олгох бүлэг хичээлийн бүрэлдэхүүнд оруулж, сургалтад шаардагдах нөхцөлийг хангах ажлыг зохион байгуулах	1998-1999 он	Гэгээрлийн яамны харъяа Боловсролын хүрээлэн, их, дээд сургуулиуд
Бүх нийтийн экологийн боловсролыг дээшлүүлэхийн тулд хэрэглэгчдийн бүлэг бүрийн хэрэгцээнд нийцсэн сургалтын хэрэглэгдэхүүн, ном зохиол, гарын авлага, зөвлөмжийн чанар, хүрэлцээ хангамжийг сайжруулах	1998-2005 он	Гэгээрлийн яам, Байгаль орчин яам, Монголын байгаль орчинг хамгаалах холбоо
Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хангах, бүх түвшний удирдах ажилтнуудын экологийн боловсролыг	1998-2005 он	Гэгээрлийн яам, Байгаль орчин яам, Эрүүл мэнд, нийгмийн

	дээшлүүлэх, энэ чиглэлээр мэргэшүүлэх, тэдний нөөцийг үр ашигтай ашиглах арга хэмжээ авах		хамгааллын яам
14	Байгаль хамгаалагч, байгаль орчим хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийдэг боловсон хүчний мэдлэг боловсрол, ур чадварыг дээшлүүлэх	1998-2005 он	Байгаль орчмын яам
15	Байгаль орчим талаар гарсан хууль тогтоомжийг сурталчлах, түүнийг биеилүүлэх шаардлагыг сургалттай хослуулан гүйцэтгэх ажлыг зохион байгуулах	1998-2005 он	Байгаль орчмын яам
16	Эрүүл аж төрөхөд ажиллах, сурч, амьдарч буй орчим нөлөө, хөдөлмөр хамгааллын нөхцөлийн ач холбогдлын талаар сургалт, мэдээлэл сурталчилгаа явуулах ажлыг зохион байгуулах	1998-2005 он	Эрүүл мэндийн нийгмийн хамгааллын яам
17	Арми, батлан хамгаалахын бие бүрэлдэхүүний экологийн боловсролыг дээшлүүлэх ажлыг зохион байгуулах	1998-2005 он	Батлан хамгаалах яам, Гэтгээрлийн яам
18	Экологийн талаар танин мэдэхүй, сургалт, мэдээлэл, сурталчилгааны олон төрлийн нийтлэл, нэвтрүүлгийг тогтмол явуулах	1998-2005 он	Радио, телевизийн хэрэгсэл эрхлэх газар
19	Бүх нийтийн экологийн боловсролыг дээшлүүлэх үйл ажиллагаанд төрийн бус байгууллага, аж ахуйн нэгж, иргэдийн	1998-2005 он	Монголын Байгаль орчмын хамгаалах холбоо

оролцоог өргөжүүлэх		
Хүүхэд багачуудад экологийн боловсрол эзэмших үйл ажиллагааг дэмжсэн урлаг, соёл, биеийн тамир, спортын төрөл бүрийн арга хэмжээ зохион байгуулах	1998-2005 он	Хүүхдийн төлөө үндэсний төв

Засгийн газрын 1997 оны 255 дугаар тогтоолын 3 дугаар хавсралт

“БҮХ НИЙТИЙН ЭКОЛОГИЙН БОЛОВСРОЛ” ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙГ ЗОХИЦУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ЗӨВЛӨЛИЙН БҮРЭЛДЭХҮҮН

арга	Гэгээрлийн сайд
логч дарга	Байгаль орчны яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга
#үүд:	Гэгээрлийн яамны Мэдээлэл, хяналт-шижилгээ, үнэлгээний газрын дарга;
	Байгаль орчны яамны Мэдээлэл, хяналт-шижилгээ, үнэлгээний газрын дарга;
	Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яамны Бодлогын хэрэгжилтийг зохицуулах газрын дарга;
	Гэгээрлийн яамны харьяа Албан бус боловсролын төвийн захирал;
	Гэгээрлийн яамны харьяа Байгаль эх төвийн захирал;

Сангийн яамны Төсвийн бодлогын газр
зарлага, санхүүжилтийн хэлтсийн дарга;

Радио, телевизийн хэрэг эрхлэх газр
дарга;

Монголын байгаль орчныг хамгаалах
холбоонм ерөнхийлөгч;

Улсын багшийн их сургуулийн харьяа
боловсролын хөгжлийн сургуулийн
захирал.

Нарийн бичгийн
дарга

Гэгээрлийн яамны Бодлогын хэрэгжил-
тийг зохицуулах газрын дарга.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ТОГТООЛ

1997 оны 12 дугаар
сарын 24-ний өдөр

Дугаар 257

Улаанбаатар
хот

Хөтөлбөр батлах тухай

1997 онд хийсэн хөдөлмөрийн ажуулгүй ажиллагааг эрүүл ахуйн түвшин тогтоох улсын үзлэгийн дүгнэлт тулгуурлан, Монголын үйлдвэрчний эвлэлүүдийн холбооноос эздийн болон төрийн бус байгууллагуудтай зөвшилцсөн үндсэн дээр Монгол Улсын Засгийн газраас ТОГТООХ нь:

1. "Хөдөлмөрийн ажуулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулах Үндэсний хөтөлбөр"-ийг хавсралтын ёсоор баталсугай.

2. Үндэсний хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх удирдлагыг зохион байгуулалтын тодорхой арга хэмжээ ажиллахыг Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын салбарын Л.Зоригт даалгасугай.

3. Үндэсний хөтөлбөрт тусгагдсан арга хэмжээг салбар, орон нутгийн хэмжээнд хэрэгжүүлж, биелэлтийг жил бүрийн 12 дугаар сард багтаан Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яаманд ирүүлж байхыг яамдын сайдын аймаг, нийслэлийн Засаг дарга нарт, дүнг нэгтгэн

Засгийн газарт танилцуулж байхыг Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд Н.Зоригт даалгасугай.

4. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн заархи эрх зүйн харилцааг боловсруулж болгох зорилгоор холбогдох хууль тогтоомжид нэмэлт, эөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл боловсруулж 1998 оны II улиралд Засгийн газарт танилцуулахыг Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын сайд Н.Зориг, Хууль зүйн сайд Ж.Амарсанаа-оо-оо-оо даалгасугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд

М.ЭНХСАЙХАН

Эрүүл мэнд, нийгмийн
хамгааллын сайд

Н.ЗОРИГ

Засгийн газрын 1997 оны 257 дугаар
тогтоолын хавсралт

ХӨДӨЛМӨРИЙН АЮУЛГҮЙ АЖИЛЛАГАА, ЭРҮҮЛ АХУЙН НӨХЦӨЛИЙГ САЙЖРУУЛАХ ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Хөтөлбөрийн үндэслэл, тулгамдсан асуудлууд

Монгол Улс дэлхий нийтийн хөгжлийн түгээмэл хандлагын дагуу н хэвшил бүхий эдийн засгийг бий болгох зорилтыг хэрэгжүүлж байна. Өнөөгийн байдлаар материаллаг баялгийг бүтээх хүрээнд 30-ий мянган аж ахуйн нэгж, байгууллага үйл ажиллагаа явуулж эхэлснээрт 769,6 мянган хүн ажиллаж байна. Өмч хувьчлал тодорхой элбөрийн дагуу явагдаж, аж ахуй эрхлэх үйл ажиллагаа дахь үйлдвэрийн үүрэг, оролцоо хэлбэр өөрчлөгдөө. Хувийн бизнес эрхлэгчид болж эдийн засагт бие даасан хүч болон төлөвшиж байна. 1997-ийн үндсэн үзэлг шалгалтаар аж ахуйн нэгж, байгууллагын дөнгөж 2 хувь нь хамтын гэрээтэй, 75,0 хувь нь хөдөлмөрийн дотоод амтай, 57,1 хувь нь ажилчидтайгаа хөдөлмөрийн гэрээтэй ажиллаж байна. Үүнээс үзэхэд аж ахуйн нэгж, байгууллагууд зах зээлийн шинэ нөхцөлд хөдөлмөрийн харилцааны талаар тавигдаж байгаа шаардлагыг хангалтгүй биелүүлд байна. Үйлдвэрлэлд шинэ техник, технологи нэвтэрч урьд өмнө ашиггүй шинэ нэр төрлийн материал, түүхий эд, химийн бодисыг ашигд орноос оргоноор авч ашиглах хэрэгцээ, шаардлага өргөжлөө-ийн үзэлтг хамрагдсан үйлдвэр, аж ахуйн нэгжид давхарсан

гоогоор 10270 нэр төрлийн химийн бодис хэрэглэгдэж байгаа бөгөөд бодис хэрэглэдэг ажлын байрны 39,5 хувьд химийн бодисын ууршилт эрүүл ахуйн стандартаас их байна. Химийн бодисыг импортлох, гээвэрлэх, хадгалах, хэрэглэх, устгах ажлыг зохицуулах дүрэм, журм байхгүй, түүний хэрэглээ зарцуулалт, устгалд тавих бүртгэл тооцог хяналт аж ахуйн нэгж, байгууллага бүрт жигдэрч чадаагүй байгаа. Галын аюултай, гэсэрч дэлбэрэх бодис бүлгий ажлын байрны 34 хувь нь уг бодисыг хадгалах зориулалттай байргүй, 22,4 хувь ашиглалтын заавар, дүрэмгүй байгаа нь үзлэгээр илэрлээ.

Үйлдвэртэл, хөдөлмөрийн удирдлага, зохион байгуулалт, хяналт тогтоолцоо задарч шинэ харилцааны эрх зүйн үндэс бий болоогүй хөдөлмөрийн хууль тогтоомж, хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн дүрэм, журам, стандарт зөрчигдөх явдал газар ахуйн амь нас, эрүүл мэндийг хохироосон зөрчил, осол, мэргэжлээ шалтгаалсан өвчин нэмэгдэх хандлагатай байна. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн үйл ажиллагааг удирдан зохион байгуулах, хянан шалгах мэргэжлийн боловсон хүчин дутагдалтай хяналтын байцаагч нарт ажлын байранд хэмжилт хийх багц хэрэгсэл хүрэлцээгүй, шинжилгээ, судалгааны лабораторийн төв тохөөрөмж, багаж хэрэгсэл хэт хуучирснаас зохих хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж чадахгүй байна. Иймд хөдөлмөрийн нөхцөлд байдалд хяналт тавьдаг байгууллагуудын лабораторийн материал баазыг бэхжүүлж хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй сэдвээр өргөн хүрээнд судалгаа, шинжилгээний ажил явуулж мэдээллийн сүлжээг бий болгох нь тулгамдсан зорилт болж байна.

Засгийн газар хөдөлмөрчдийн болон эздийн байгууллаг, төлөөлөгчдийн гурван талт хэлэлцээрийг 1990 оноос эхлэн байгуул хөдөлмөрийн харилцаа, түүний дотор хөдөлмөр хамгаалал тулгамдсан асуудлыг шинэ нөхцөл байдалд шийдвэрлэх механизм бий болголоо.

Сүүлийн жилүүдэд төв, орон нутгийн хөдөлмөрийн хамгаалал албыг татан буулгаж орон тоог цомхотгох явдал газар ахуй ажиллагааг хангуулах, ажлын байрны эрүүл, аюулгүй нөхцөлд сайжруулах асуудлыг харьцдаг алба, ажилтангүй болсноос хөдөлмөр хамгааллын ажил доголдох явдал түгээмэл шинэж чанартай болж байна.

1997 онд явуулсан улсын үзлэгээр нийт ажиллагчдын 18,7 хувьд хөдөлмөрийн хэвийн бус нөхцөлтэй ажлын байранд ажиллаж байгаагаас эрчим хүчний салбарт 58,8 хувь, уул уурхайд 47,1 хувь, барилгад 22,6 хувь, зам тээвэрт 19,1 хувь нь тус тус хэвийн нөхцөлд ажиллаж байгаа нь тогтоогдлоо. Ажиллагчдын ахуй хэмжээний байрны хүрэлцээ, тохижилт туйлын хангалтгүй байна.

Аж ахуйн нэгж, байгууллагад ашиглагдаж буй тооцоо тохөөрөмжийн 65,6 хувь нь 10-аас дээш жил болж технологийн

длага хангахгүй байгаа ба бүрэн бус мэдээгээр сүүлийн турван (аж ахуйн нэгжийн 8,4 хувь буюу 417 аж ахуйн нэгжид 832 удаа нэрлэлийн осол гарч, түүнд 866 хамрагдсанаас 56 хүн нас барж, гүн тахир дутуу болж, 810 хүн хөдөлмөрийн чадвараа түр танаар алджээ. Үйлдвэрлэлд гарсан ослын 71,9 хувь нь уул нй, хөнгөн хүнс, эрчим хүч, барилга, зам тээврийн салбарт а. 1996 онд гарсан ослыг 1994 онтой харьцуулахад үйлдвэрлэ- осолд өртсөн хүний тоо 1,3 дахин, түүнээс нас барсан хүний 2 дахин өссөн байна. Үйлдвэрлэлийн ослын шалтгаан, нөхцөл, гэс учирсан хохирлын хэмжээг бүрэн тогтоох, гэм буруутай үстэй хариуцлага тогтоох, шалтга гарч болзошгүй ослоос илан сэргийлэх арга хэмжээ хангалтгүй байна. Улсын хэмжээнд нэрлэлийн осол, хурц хорлогыг судлан бүртгэх талаар шинэ ыг тогтоох шаардлагатай байна.

жигчдын эрүүл мэндийг хамгаалах, өвчлөлөөс урьдчилан йлэх ажил шаардлагын түвшинд хүрэхгүй байна. Үзлэгт гдсан бүх аж ахуйн нэгж, байгууллагын дөнгөж 5,6 хувь нь цех, йн эмчтэй, 8,7 хувь нь эрүүл мэндийн ямар нэг байгууллагатай гтэй ажиллаж, 36,7 хувь нь ажилчдыг анх ажилд авахдаа гийн үзлэгт хамруулжээ. 1994 онд гарч байсан мэргэжлээс гаалсан өвчлөлийг 1996 онтой харьцуулахад 16,5 хувиар өсчээ. жлээс шалтгаалах өвчнийг шалтгаанаар авч үзнэл тоосжилтоос н туурсан хөдлийн архаг үрэвсэл бүх өвчлөлийн 57,4 хувь, г тоосжих өвчин /пневмококкиноз/ 18,7 хувь, мэдрэлийн өвчин увь, химийн бодисын хордлогууд 8,2 хувийг тус тус эзэлж байна. мөрийн нөхцөлийг сайжруулах талаар авч байгаа арга эний үр дүнг үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан йийг бууруулах зорилттой нягт холбон авч үзэн шийдвэртэж нь зүйтэй байна.

аж ахуйн нэгж, байгууллагад ажиллагчдын 14,0 орчим хувьд нь н тусгай хувцас, бие хамгаалах хэрэгсэл олгогдоогүй, зарим н хувцас, бие хамгаалах хэрэгслийн чанар шаардлага хангахгүй агаас өмсөж, хэрэглэхгүй байна. Улсын хэмжээнд, бие хам- х хэрэгслийн стандартыг мөрдөх явдал туйлын дутгадалтай, н хувцас, бие хамгаалах хэрэгслийн жагсаалтыг хөдөлмөрийн энийг харгалзан баталж, мөрдөх явдал шаардлагаас хойрогдож т. Ажлын хувцасны үйлдвэр, цехийг боломжтой аж ахуйн үүд дангаараа буюу хөрөнгөө хоршиж байгуулах, угааж цэвэрлэх, г засаж сэлбэж ашиглах цех ажиллуулах замаар хангамжийг зуулах асуудлыг шийдвэртлэх хэрэгтэй байна.

Хоёр. Хөтөлбөрийн зорилго, үйл ажиллагааны чиглэл

Хөтөлбөрийн зорилго нь: Иргэний эрүүл, аюулгүй орчинд зах, хөдөлмөрийн аятай нөхцөлөөр хангуулах эрхийг

хэрэгжүүлэх, хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн болло үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлох, ажлын байр хөдөлмөрийн хэвийн нөхцөлийг хангуулах, үйлдвэрлэлийн ос мэргэжлээс шалтгаалсан өвчлөлийг бууруулахад оршино.

II. Хөтөлбөрийн зорилт:

1. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн эрх үндсийг бүрдүүлэн, холбогдох хууль тогтоомжийг боловсронгуй болгох.

2. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн удирдлыг зохион байгуулалт, хяналтын тогтолцоог боловсронгуй болгож, орон нутгийн хяналтын албаны ажилтны мэргэжил мэдлэг дээшлүүлэх, ажлын байрны хөдөлмөрийн нөхцөлд судалгаа шинжлэх гээ хийх лабораторийн материаллаг баазыг бэхжүүлж, хөдөлмөрийн нөхцөлийг тодорхойлох шинжлэх ухааны үндэслэлийг сайжруулах.

3. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуйг сайжруулах ажилд Үйлдвэрчний эвлэл, Эдийн байгууллагууд оролцоог дээшлүүлэх.

4. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн мэдээлэл сүлжээг бий болгож, мэдээллийн санг өргөжүүлэн хяналт, сургалт судалгаа шинжилгээний ажлыг мэдээллийн бодитой эх үүсвэр тулгуурлан гүйцэтгэх.

5. Тоног төхөөрөжлийн найдвартай ажиллагааг хангах, аюул ажиллагаа, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан тоног төхөөрөмж үйлдвэрлэл эрхлэх зарчмыг баримтлах.

6. Ажлын байранд хөдөлмөрийн эрүүл ахуйн таатай нөхцөл бүрдүүлэх замаар үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлого, мэргэжл шалтгаалах өвчлөлийг бууруулах.

7. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн удирдлага, ажиллагчид болон нийт иргэдэд мэдлэг олгох сургалт тогтолцоог боловсронгуй болгох.

8. Хөдөлмөрийн нөхцөлийн сөрөг хүчин зүйлийн нөлөөлд хамгаалж чадах стандартын шаардлага хангасан ажлын тусгай хувцас хамгаалах хэрэгслээр хангах.

9. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн арга хэмжээ шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг баталгаажуулж, снхүүжүүлэх төв, орон нутгийн удирдлага, аж ахуйн нэгж, байгууллагын үүхариуцлагыг өндөржүүлэх.

Гурав. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулах арга хэмжээ

I. Засгийн газраас авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн асуудлыг төрийн бодлого боловсруулах, хэрэгжүүлэх үүрэг бүхий Үндэс гурван талт хороо /орон тооны бус/, түүний салбарын зөвлөл үйл ажиллагаанд оролцох оролцоог идэвхжүүлнэ.

2. Хөдөлмөрийн улсын хяналтын дүрэм, үйлдвэрлэлийн осол, н хорлоогыг судлан бүртгэх дүрмийг тус тус шинэчлэн батална.

3. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн талаар гаргасан нь, тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангуулна.

4. Хөтөлбөрийг сурталчлах, аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн эзэлдээр хүн амыг хангахад төр, засгийн хөвсгөл, мэдээллийн эгслийг өргөн оролцуулна.

Төрийн захиргааны төв байгууллага, агентлагуудаас ивч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын яам

Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын дор дурасан үнцийг судалж, нэгдэж орох асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.

Аж үйлдвэр, худалдаан дахь хөдөлмөрийн хяналтын тухай 1947-81 дүгээр конвенц

Хөдөлмөрийн удирдлагын тухай 1978 оны 150 дугаар конвенц

Ажлын байранд хиймийн бодис хэрэглэх үед аюулгүй байдлыг хангах тухай 1990 оны 170 дугаар конвенц

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй, үйлдвэрлэлийн осол тухай 1981 оны 155 дугаар конвенцийг хэрэгжүүлэх ажлыг олон байгуулна.

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн талаархи эрх харилцааг боловсронгуй болгож шаардлагатай хууль тогтоомжийг баталж, өөрчлөлт оруулна.

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн асуудлаархи м. журам, занар, аргачлалыг шинэчлэн боловсруулна.

Хөдөлмөрийн асуудал харилцсан байгууллага болон түүний удирдлага, хяналтын тогтолцоог нутаг дэвсгэрийн түвшинд шийтгэж тогтоож үйл ажиллагааных нь эрх зүйн зохицуулалтыг өөрчлөхөд боловсронгуй болгоно.

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн тулгамдсан асуудал улсын хэмжээний болон бүс нутгийн, салбарын семинар, алгоон, үзүүтэх сургууль болон олон улсын симпозиум, эрдэмтэн зохиолчийн бага хурал зохион байгуулна.

Мэргэжлээс шалтгаалах өвчнийг эрт оношлох, орчин үеийн баганаг төхөөрөмжөөр хангах арга хэмжээг дэс дараатай хэрэгжүүлнэ.

Үйлдвэрлэлийн осолын улмаас хөдөлмөрийн чадвараа түрээсдээ олгох нөхөн төлбөрийн тухай журмыг шинэчлэн батална.

Хөдөлмөрийн хяналтын албыг боловсон хүчин, материаллаг зар бэхжүүлнэ.

3. Гадаад орон, олон улсын байгууллагатай хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулах, материаллаг баазыг бэхжүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллана.

11. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн шаардлагуудыг стандартын үзүүлэлтийг хангаж, олон жил дараалан үйлдвэрлэлийн осол, хурц хордлого, мэргэжлээс шалтгаалах өвчин гаргаж ажилдасан аж ахуйн нэгж, байгууллага, хамт олныг урамшуулж, механизмыг бий болгоно.

Сангийн нам:

1. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн тухай халбогдол бүхий дараахь арга хэмжээнд улс, орон нутгийн төсөвт хөрөнгө, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлнэ. Үүнд:

- хөдөлмөрийн нөхцөлийн хүчин зүйлд хэмжилт, шинжилгээний зориулалт бүхий лабораторийг өргөтгөх.

- хөдөлмөрийн болон хөдөлмөрийн эрүүл ахуйн байцаагч нар хэмжилтийн багаж хэрэгслээр хангах.

- Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн Үндэсний дээдний төвийг өргөтгөн гадаад, дотоодын мэдээллийн сүлжээ халбох.

- хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн чиглэл боловсон хүчин бэлтгэх, мэргэжлийг дээшлүүлэх сургалт, семинар зохион байгуулах, гарын авлага, давлах материал хэвлүүлэх.

2. Төсөвт байгууллагуудын хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн зардыг тухайн жилийн төсөвт оруулж төлөвлөж, тухай хууль эрхийн акт гаргаж мөрдүүлнэ.

Гэгээрлийн нам:

1. Хөдөлмөрийн болон хөдөлмөрийн эрүүл ахуйн хяналт байцаагчдыг дипломын дараахь сургалтад хамруулан бэлтгэнэ.

2. Үйлдвэртээ, техникийн болон анагаах ухааны чиглэлд мэргэжилтэн бэлтгэдэг их, дээд сургуулийн хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн сургалтын хөтөлбөрт өөрчлөлт оруулах кабинет, лабораторийг шинэчлэн тоноглох, хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуй, эмнэлгийн анхан шатны сургалтад шаардлагатай орчин үеийн тоног төхөөрөмж, материаллаг баазтай болгох зэрэг хэмжээг авна. Энэ чиглэлээр эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлыг хийнэ.

3. АУИС-ын сургалтын хөтөлбөрт мэргэжлээс шалтгаалах өвчин эрт илрүүлэх, оношлох, эмчлэх асуудлаар злэх хичээлийн цаг нэмэгдүүлж, энэ чиглэлээр эмч нарт нарийн мэргэжил эзэмшүүлнэ.

4. Ерөнхий боловсролын сургууль, илгэрлэгийн сургалтын хөтөлбөрт осол эмгэгдлээс сэрэмжлэх, аюулгүй ажиллагааны арга бэлтгэх, анхан шатны мэдлэг олгох асуудлыг халбогдох мэргэжлийн байгууллагатай хамтарч боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

д бүтцийн хөгжлийн нам болон Хөлөө аж ахуй үйлдвэрийн

Үйлдвэр үйлчилгээний зориулалттай барилда байгууламжийн төсөл боловсруулах, тэдгээрийг ашиглалтад оруулах журмыг жилийн байгууллагатай зөвшилцон боловсруулна.

Салбарын ажлын онцлогийг тусгасан хөдөлмөрийн аюулгүй тагаа, эрүүл ахуйн сургалт, семинарыг зохион байгуулна.

Салбарын хэмжээнд мөрдөгддөг дүрэм, журам, зааврыг шинэчлөвсруулна.

Өргөх, зөөх, тээвэртэх механизм, даралтат сав, шугам хоолойн гаажуулалтыг бүрэн хийнэ.

Салбарын хэмжээний үйлдвэртэлийн осол, мэргэжлээс шалтс өвчний судалгааг мэргэжлийн байгууллагатай хамтран гаргаж ирийг бууруулах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Цахилгаан тоног төхөөрөмжийн ашиглалт, аюулгүй ажиллагааг техник, зохион байгуулалтын арга хэмжээ авна. Игаль орчны нам.

Химийн хорт бодисоос хамгаалах тухай хууль холбогдох гт, өөрчлөлт оруулж боловсронгуй болгоно.

Дээрх хуулийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаатай холбогдох дүрэм, г, заавар, журмыг боловсруулж гаргана.

гандартчилал, хэмжил зүйн үндэсний төв.

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн чиглэлээр аж буй бүх стандартуудад холбогдох газруудтай хамтран үзлэг, г хийж цаашид авах арга хэмжээг төлөвлөн хэрэгжүүлнэ.

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн хэмжилтийн хэрэгслийг баталгаажуулдаг журам тогтооно.

Төрийн захиргааны хяналтын байгууллагуудын дүгээс жүүлэх арга хэмжээ.

Дараахь дүрэм, журмыг шинэчлэн боловсруулна:

аж ахуйн нэгж, байгууллагад хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, ахуйн ажлыг зохион байгуулах дүрэм

үйлдвэртэлийн осол, хурц хордлого, мэргэжлээс шалтгаалах лийг бүртгэн судлах, мэдээлэх журам

ажиллагчдын эрүүл мэндийн цаг үеийн болон урьдчилсан тин журам

хөдөлмөрийн тааламжгүй нөхцөлд ажиллагчдад хийжүүлсэн , бусад орлох бүтээгдэхүүнийг олгох журам

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн шаардлага ханга- үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, байгууллагад энэ тухай гэрчилгээ

3. Ажлын байрны хөдөлмөрийн стандартуудыг аж ахуйн нэгж байгууллагад мөрдүүлэн, зориулалтын бус байранд үйлдвэрт үйлчилгээ эрхлэх, стандартын зөрчил гаргах явдлыг бууруулах тал дэс дараалалтай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

4. Аймаг, бүс нутгийн түвшинд хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа эрүүл ахуйн асуудал хариуцсан ажилтан, байцаагчдын сургалт семинар зохион байгуулж мэдлэг мэргэжлийн нь дээшлүүлэх ажлыг зохионо.

5. Ажил олгогч, удирдах ажилтан, ажиллагчдад хөдөлмөрийн харилцааны талаархи хууль тогтоомж, аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн стандарт, дүрэм, зааврын асуудлаар онол, практикийн мэдээлэл, дадлага олгох төрөлжсөн хөтөлбөр боловсруулж, сургалт зохион байгуулна.

6. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн чиглэлээр гар аргаар аяллага, заавар зөвлөмж, сэрэмжлүүлэг боловсруулж, аюулгүй ажиллагааны стандарт шаардлагад нийцсэн таних тэмдэг, дохио санаачилга зэрэг сурталчилгаанд ашиглана.

7. Шинэ техник, технологи, тоног төхөөрөмж, хамгаалах хэрэгсэл, хийг шинээр үйлдвэрлэх, нэвтрүүлэх, ашиглахад хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн мэргэжлийн байгууллагаас зөвшөөрөл авдаг журмыг мөрдүүлж энэ чиглэлээр тавих хяналтыг сайжруулна.

8. Ажлын байрны хөдөлмөрийн нөхцөлд хэмжилт хийх төв лабораторийн материаллаг баазыг өргөжүүлэн, боловсон хүчин бэхжүүлнэ. Хөдөлмөрийн болон хөдөлмөрийн эрүүл ахуйн хяналт байцаагчдыг хэмжилтийн багаж хэрэгслээр хангах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

9. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн мэдээлэл, үндэсний төвийг өргөтгөн, мэдээллийн санг байнга шинэчлэн, ажиллагааг өргөжүүлэн галаад, дотоодын мэдээллийн сүлжээг холбон олон улсын мэргэжлийн байгууллагатай мэдээллийг шууд солилцож ажиллана.

10. Төв, орон нутгийн хяналт, мэдээллийн хэрэгслээр Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн чиглэлээр зохиогдож буй ажил болон үйлдвэртэлийн осол, хурц хордлого, мэргэжлийн өвчтүүнээс урьдчилан сэргийлэх талаар сурталчилж, мэргэжлийн байгууллага, иргэдийг мэдээлэлээр хангах үр нөлөө бүхий мэдээлэл тогтоолцоог бүрдүүлэн ажиллана.

IV. Хөдөлмөрчдийн төлөөлөгч, эздийн болон төрийн бус өмчийн нийтийн байгууллагуудын оролцоо

ҮЭ-ийн байгууллага:

1. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн олон нийтийн хяналтыг эрчимжүүлж, ажиллагсдын дунд зохиох сургалт, мэргэжлийн байгууллагын тусламжтай явуулна.

Аж ахуйн нэгж, байгууллагын дунд "Эрүүл мэндийг дэмжлэг, осолгүй ажлын байр" шалгаруулах уралдаан зохион явуулж нэ.

Анхан шатны үйлдвэрчний байгууллагын нэг ...-ийн "онгуультай мөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн мэдлэгийг дэвшүүлэх" г дэс дараатай авч хэрэгжүүлнэ.

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн арга хэмжээг нь гэрээнд тусгаж биелэлтэд хяналт тавина. дийн байгууллага.

Тухайн салбар, байгууллагын ажлын онцлогт тохирсон ажлын 1 хувцасны загвар зохион бүтээх уралдаан зарлаж, ажлын тусгай сны үйлдвэр, цехийг боломжтой аж ахуйн нэгж дангаараа буюу го хоршиж байгуулах ажлыг зохион байгуулна.

Хунийн хамгаалах хэрэгсэл үйлдвэрлэх уралдаан зарлаж тухайн эртэлнийг эрхэлж буй жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжинэ.

Ажлын тусгай хувцас, хамгаалах хэрэгслийн үзэсгэлэн цаг гадаад, дотоодын сонирхогч байгууллагыг оролцуулан эрчний эвлэлийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.

Ажил олгогчдод хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн тьг тусгай хөтөлбөрийн дагуу үе шаттайгаар зохион байгуулж, и мэдлэг, арга барилыг дэвшүүлэх арга хэмжээ авна.

рийн бус байгууллага.

Зах зээл хөгжсөн орнуудад аж ахуйн нэгжийн удирдлага, инженер-техникийн болон хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа хариуцсан ныг сурган, мэргэжлийг нь дэвшүүлэх ажилд зуучилна.

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн чиглэлээр гарын 1, зурагт хуудас, санамж, ном товхимол бэлтгэж хэвлүүлнэ.

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн чиглэлээр хурал нөөн, уулзалт, ярилцлага зохион байгуулна.

Хөдөлмөр хамгааллын асуудлаар үр бүтээл, санаачилгатай насан аж ахуйн нэгжийн удирдлага, инженер-техникийн ан, улсын байцаагчдыг шалгаруулан "Хөдөлмөр хамгаалагч гөөн"-ий дээд шагналаар шагнаж байна.

Аж ахуйн байгууллагуудад хөдөлмөр хамгааллын орчин үеийн чиглэлийн кабинет байгуулахад арга зүйн зөвлөлтөө өгч туслана.

Аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын хөдөлмөр хамгааллын инженер-мэргэжилтний мэдлэг, арга барилыг дэвшүүлэхэд чиглэсэн гт явуулна.

Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн Засаг даргын Тамгын газар. Эрсдэл ихтэй үйлдвэрлэл явуулаг аж ахуйн нэгжүүдэд хөдөл- ин аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн чиглэлээр авах арга элний дэд хөтөлбөр, төсөл боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

Нутаг дэвсгэрийнхээ аж ахуйн нэгж, байгууллагын удирдах нуудад зориулан хөдөлмөрийн хууль тогтоомж, хөдөлмөрийн

аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн дүрэм, журам, стандарт зэвсгүүдээр сургалт зохион байгуулна.

3. Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн асуу хариуцсан ажилтныг /байцаагч/ ажилд томилж, чөлөөлөх асуу мэргэжлийн байгууллагатай зөвшилцсөний үндсэн дээр шийдвэр байна.

Ү1. Үйлдвэр, аж ахуйн нэгж, албан байгууллагын үү хэрэгжүүлэх арга хэмжээ:

1. Үйлдвэртэлийн онцлогт тохируулан техник, эр тохөөрөмжийн ашиглалт, аюулгүй ажиллагааны дүрэм, тэр шинэчлэн боловсруулж мөрдүүлнэ.

2. Аж ахуйн нэгж, байгууллагын захиргааны дэргэд хөдөлмөр аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн ажлыг хариуцсан алба /ажилтн ажиллуулж тэдний эрх, үүргийг тодорхой болгоно.

3. Үйлдвэртэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалсан өвчлөл байдлаа судалгаа хийж, осол, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх аа хөтөлбөр, төлөвлөгөө боловсруулна.

4. Аюулаа, хүнд нөхцөлтэй ажлын байранд ажилладаг ажил дад тусгай сургалт зохион байгуулж ажиллах эрх олгох а мэргэжлийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.

5. Өөрийн бодомжид тулгуурлан цехийн хэсгийн эмэгтэй б жхүд эмгэглэлийн байгууллагатай гэрээтэй ажиллах замаар ажил дад эмгэглэлийн үйлчилгээг ойртуулна.

6. Бүх төрлийн техник, тоног төхөөрмж, өргөх, зөөх механик бүрэн бүтэн байдлыг хангаж, арчилгаа, үзлэг, засвар, үйлчилгээ чанарт хяналт тавьж ажиллана.

7. Ажлын байрны нөхцөлийг хэвийн хэмжээнд байл анхаарал тавьж, үйлдвэртэлийн сөрөг хүчин түйлийн нөлөө хамгаалах хэрэгсэлээр бүрэн хангана. Ажиллагаад хууль тогтоо заасан зохих хөнгөлөлт, урамшууллыг олгож байна.

8. Ахуйн байрыг ариун цэвэр, эрүүл ахуйн шаардлагын хэмэ нийцүүлэн тохижуулж, тогтмол ажиллагаатай байлгана.

Дөрөв. хөтөлбөр хэрэгжүүлснээр гарах үр дүн

Дээр дурдсан арга хэмжээг бүрэн, чанартай хэрэгжүүлсн дүнд хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн онго түвшинд дор дурдсан чанарын ахиц өөрчлөлт гарна:

- Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн эрх түйн бүрдэнэ.
- Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн удир зохион байгуулалт, хяналт боловсронгуй болно.
- Ажлын байрны хөдөлмөрийн нөхцөл сайжирна.
- Тоног төхөөрөмжийн ашиглалт, аюулгүй ажиллагаа дээн

Химийн болон тэсэрч дэлбэрэх бодисын халгалалт, рэгэлт, ашиглалтад тавих хяналт сайжирна.

Ажлын тусгай хувцас, хамгаалах хэрэгслийн чанар, хангалтад гарна.

Хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн сургалт, сурлага, мэдээлэл, судалгаа, шинжилгээний ажил шинэ шатанд

хөдөлмөрийн ноцол сайжрах, үйлдвэртэйлийн осол болон алтний тоо буурснаар хөтөлбөрийн үр дүн тодорхойлогдоно. Өрийн үр ашиг нь урьд өмнө нь учирч болзошгүй байсан хүний тас, эрүүл мэнд, эдийн засгийн гарз хохирлын хэмжээтэй адил үү байх болно.

Тав. Хөтөлбөрийн удирдлага, санхүүжилт

Хөтөлбөрийн удирдлага, үйл ажиллагаа
хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг үндэсний түвшинд удирдан зохицуу-
хнах, дүгнэх үйл ажиллагааг Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын
сний зөвлөл гүйцэтгэнэ. Орон нутгийн түвшинд аймаг, нийс-
дүүрэг, сумын Засаг дарга, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын
р зөвлөл хариуцна.

хөтөлбөрийг хэргэжүүлэхэд төрийн бус байгууллагуудыг өргөнөөр
дуулах, тэдний дэмжлэг туслалцааг авахад анхаарна.

хөтөлбөрийг цаг үеийн шаардлага, бодит байдалтай уялдуулан
уулж ажил хэрэг болгох арга хэмжээнүүдийг төлөвлөх,
жүүлэх үйл ажиллагааг үндэсний болон нутаг дэвсгэрийн
ийн удирдлага, салбар, аж ахуйн нэгж, байгууллага /ажил
ч/-ын түвшинд хэрэгжүүлдэг.

Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн хариуцах байгууллага, гүйцэтгэх
н чиглэл

эг. Яам, хяналтын улсын алба дор дурдсан үүрэг гүйцэтгэнэ.

Хөдөлмөрийн асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв
ууллага:

- хөтөлбөрт тодорхойлсон зорилтыг эдийн засаг, нийгмийн
хөгжлийн богино болон урт хугацааны үндсэн чиглэлтэй
уялдуулан зохицуулж, Засгийн газрын үйл ажиллагааны
хөтөлбөр, шийдвэрт тусгуулах,

- хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр дүнг ханаж, тодотгон өөрчлөлт
хийх,

- хууль тогтоомж, стандарт, норм, нормативыг шинэчлэх,
боловсронгүй болгох,

- мэргэжлийн хяналтын байгууллагыг удирдан зохион байгуулж
бэхжүүлэх,

- хөдөлмөрийн аюулгүй ажиллагаа, эрүүл ахуйн түвшин
тогтоох,

• хөтөлбөрийн хэрэгжилттэй холбогдсон мэдээлэл бэлтгэх, холбогдох байгууллагад хүргэх.

2. Салбарын намт:

• хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, үндэлт, дүгнэх салбарын үйл ажиллагааг үндэсний түвшинд зохицуулах, зохион байгуулах,

• хөтөлбөрт тусгасан зорилт, арга хэмжээнд шаардлагын хөрөнгийг эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн жил бүр чиглэл, улсын төвлөрсөн төсөвт тусгуулах,

• салбарын хэмжээний бодлого тодорхойлох хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэх,

• тодорхой төсөл, арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэхэд хөдөлмөрчдийн болон төрийн бус байгууллагатай хамтран ажиллах,

• хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг Засгийн газарт тайлагнах,

3. Мэргэжлийн хяналтын улсын алба:

• хөтөлбөрт тусгасан зорилт, арга хэмжээг орон нутаг дэвсгэрийн нэгж/-т хэрэгжүүлэх ажлыг мэргэжлийн удирдлагатай хангах, хэрэгжилтэд хяналт тавих, үр дүнг тооцож Эрүүл мэндийн хамгааллын нам болон Үндэсний хөрөнгийг тайлагнах,

• хөтөлбөрт тусгасан тодорхой төсөл, арга хэмжээг биелэлтийг зохион байгуулах,

• хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх асуудлаар сургалт, семинар хийх

Хоёр. Эзэл, хөдөлмөрчдийн байгууллага дор дурасан гүйцэтгэл:

• хөтөлбөрт тусгасан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх асуудлаар өөрийн гишүүдэд зөвлөж, чиглэл өгөх, мэдээлэл хангах,

• нутаг дэвсгэрийн нэгжийн удирдлагатай хамтрах дангаараа төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх,

• хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд олон нийтийн болон дотоод хяналт тавих, мэдээлэл хийх, судалгаа гаргах.

Гурав. Аймаг, нийслэл, дүүрэг, сумын засаг дарга нар дор дүүргэж гүйцэтгэл:

• үндэсний хөтөлбөрийг орон нутгийн түвшинд хэрэгжүүлэх арга хэмжээг боловсруулах, хэрэгжүүлэх ажлыг удирдан зохион байгуулах, хяналт тавих, үр дүнг тооцож тайлагнах,

• хөдөлмөрчдийн аюултай, хортой хүчин дүйлийн нөлөөг арилгахад зорнулсан хөрөнгийг төсөл, арга хэмжээнд тусгасан дүнтэй зарцуулж, гүйцэтгэлд нь хяналт тавих,

- хотолборийн хэрэгжилттэй холбогдсон мэдээлэл, судалгааг бэлтгэж холбогдох байгууллагад хүргэх, хотолборийг хэрэгжүүлэх асуудлаар сургалт явуулах.

юв. Аж ахуйн нэгж, байгууллага дор дурасан үүрэг гүйцэтгэнэ.

- үндэсний хотолборийг аж ахуйн нэгж, байгууллагын түвшинд хэрэгжүүлэх арга хэмжээг тодорхойж, биелэлтийг зохион байгуулах,

- аж ахуйн нэгж, байгууллагын дэргэдээ ажил олгогч, ажилтны төлөөлөгчдийн төлөөлөл бүхий орон тооны бус зөвлөлийг хотолборийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, үр дүнг тооцох үүрэгтэйгээр ажиллуулах,

- хотолборийн зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийн эх үүсвэрийг жил бүрийн хамтын гэрээнд тусгаж эх үүсвэрийг баталгаажуулах.

Хотолборийн санхүүжилт

Хотолборт тусгасан арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд санхүүгийн эг зайлшгүй шаардагдана. Тухайлбал, хотолборийн нөхцөл зойлох лаборатори болон мэргэжлийн хяналтын албыг үлэх, ажилтны мэргэжлийг дээшлүүлэх, стандарт, норм, тивыг боловсруулах, шинэчлэх, хэвлэн түгээх, хотолборийн үйл ажиллагаа, эрүүд ахуйн асуудлаархи урьдчилан сэргийлэх сэмжээ зэргийг дурдаж болно. Хотолборийн санхүүжилтийг 1 жилийн төсөвт тусган хэрэгжүүлнэ.

Кралтад төвлөрсөн арга хэмжээнд шаардагдах хөрөнгийг арга э тус бүрээр тодорхойлох.

ХӨДӨЛМӨРИЙН АЮУЛГҮЙ АЖЛАЛАА, ЭРҮҮЛ АХҮЙН НӨХӨЛНИЙГ САБЖРУУЛАХ
ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨРТ ТУСГАСАН АРГА ХЭМЖЭЭНД ШААРДАГДАХ
ХӨРӨНГИЙН ТООЦИО

Арга хэмжээний нэр	Хугацаа	Шархалал зардал /сая.төг/	Шаардагддаг		Хөрөнгийн зардал	Эх үүсвэр
			Ухмын тусам	Орон нутгийн тусам		
1.Хөдөлмөрийн нөхцөлийн төмөр замын лабораторийг өргөтгөх шинэчлэл	1995	46.0	26.0			Галаа орон, ОУБайгуулалтын хөрөнгөөр
• лабораторийн илэрэх, цонх тэмдэрлэх	1995	4.0	4.0			20.0
• лабораторийн илэрэх, цонх тэмдэрлэх	1995	40.0	20.0			
• байж хэрэгсэл	1995	2.6	2.0			
• ашигын далаж болон	1995	15.0	8.8			6.2
2.Хөдөлмөрийн нөхцөл ажлаагаа, эрүүд ахуйн үндэслэл нөхцөлийн төмөр замын лабораторийг арга хэмжээнд	1998	12.5	6.3			6.2
• Сургалтын танилцуулга тэмдэрлэх	1998-2000	2.5	2.5			
• Бүтээг	1998-2000	195.1	35.1		30.0	80.0
3.Байцаагч нарыг эмгэгтэй байж хэрэгсээр хандах	1999	15.0	15.0			
4.Мэргэжлээ шалтгаалан өргөтгөх ашиглах байж хэрэгсэл	1999-2000	5.0	5.0			
5.Стэндалт, норм, нирхалын, гарын авлагыг боловсруулах, хэвлүүлж туслах	1998-2000	6.0	5.0			5.0
6.Бичиг барих, сургалт өмнөдөр зохион байрлуулах	1998-2000	8.2	3.0		5.2	
7.Сургалтын, сэрэмжлүүлэх зүйс	1998-2000	40.0				40.0
8.Мэдээллийн сүлжээ байгуулах	1998-2000					
9.Хөдөлмөрийн нөхцөл ажлаагаа, эрүүд ахуйн үндэслэл нөхцөлийн төмөр замын лабораторийг арга хэмжээнд						

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ТОГТООЛ

оны 12 дугаар		Улаанбаатар
н 31-ний өдөр	Дугаар 259	тот

Хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг
шинэчлэн батлах тухай

Хөдөлмөрийн хуулийн 37 дугаар зүйлийн 1 дэх хэс-
үндэслэн Монгол Улсын засгийн газраас ТОГТООХ

Төр, аж ахуйн нэгж, байгууллагын ажилтан болон
д хоорондын хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллагчдын
йн хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээг 1998 оны 1
эр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн 71 төгрөг 01 мөнгөөр
илэн тогтоосугай.

Энэ тогтоол гарсантай холбогдуулан "Хүн амын
иргааны доод түвшин, хөдөлмөрийн хөлсний доод
зэг шинэчлэн тогтоох тухай" Засгийн газрын 1995
12 дугаар сарын 30-ны өдрийн 243 дугаар тогтоолын
гаар зүйлийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Монгол Улсын Ерөнхий сайд	М.Энхсайхан
---------------------------	-------------

Үүл мэнд, нийгмийн мгааллын сайд	Л.Зориг
-------------------------------------	---------

Ингийн сайд	П.Цагаан
-------------	----------

МОНГОЛ УЛСЫН ДЭЭД ШҮҮХИЙН ТОГТООЛ

1997 оны 10 дугаар
сарын 13-ны өдөр

Дугаар 380

Улаанбаатар
хот

Нөхөрлөл, компанийн тухай Монгол Улсын хуулийн зарим зүйл, хэсэг, заалтыг тайлбарлах тухай

Нөхөрлөл, компанийн тухай Монгол Улсын хуулийн зарим зүйл, хэсэг, заалтыг нэг мөр ойлгож, зөв хэрэглэх явдлыг хангах зорилгоор Монгол Улсын Дээд шүүхээс ТОГТООХ нь:

Нөхөрлөл, компанийн тухай Монгол Улсын хуулийн зарим зүйл, хэсэг, заалтыг дор зааснаар тайлбарласугай.

1. Нөхөрлөл, компанийн тухай Монгол Улсын хуулийн /шаа "хуулийн" гэх/ 6-р зүйлийн "компаний салбар, төлөөлөгчийн гэгдэх гэсний "салбар" гэдэгт Монгол Улсын Иргэний хуулийн 26 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт тодорхойлсноор тухайн компанийн орлогыг байгаа газраас өөр газар байрлаж, түүний чиг үүргийг бүгдийг бусад заримыг гүйцэтгэдэг нэгжийг; харин "төлөөлөгчдийн газар" гэж компанийн хууль ёсны ашиг сонирхлыг нь хамгаалан нэрний өмнөөс эрх зүйн үйлдэл хийдэг нэгжийг тус тус ойлгоно. Салбарын төлөөлөгчдийн газар нь өөрийн эрх, үүргийг тодорхойлсон дүрэм байж эрх баригчид нь компаниас олгосон итгэмжлэлийн үндсэн дээр, дүрэмд заасан эрх хэмжээний хүрээнд үйл ажиллагаа явуулна. Харин компани өөр компанийн гаргасан хувьцааг худалдан авч толгойлох болон хараат компанийн харилцаа үүсгэсэн явдал энэ ойлголтод хамаарахгүй.

2. Хуулийн 13-р зүйлийн "Нөхөрлөл, компани хуульд заагдсан төрөл, хэлбэрээр, энэ хуульд заасан журмын дагуу өөрчлөгдөхгүй байгуулагдах" гэдэгт Нөхөрлөл, компанийн тухай хуулийн 13-р зүйлийн 5, 6 дахь хэсэгт зааснаар зарим гишүүд нь бусад хариуцлагатай нөхөрлөлөөс түүнд оруулсан хөрөнгийнхөө хэмжээний хариуцлага хүлээдэг гишүүд бүгд гарсан тохиолдолд уг нөхөрлөлийн бүрэн хариуцлагатай нөхөрлөлийн хэлбэрээр үйл ажиллагаа явуулж үргэлжлүүлэн явуулсан, 75-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар хэд хэдэн компани нэгдэх, нийлэх, эсхүл 83-р зүйлд зааснаар нэг компани хэд хэдэн компани болгон хуваах, тусгаарлах замаар хувьцааг бусад хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани болгож өөрчлөхийг ойлгоно.

3. Хуулийн 14-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн 2-р заалтын "санал эрхийн дийлэнх олонхийг эзэмшиж байгаа гишүүд" гэдэгт нөхөрлөл, компанийн гишүүдийн бүх саналын эрхийн гуравны хоёр дээшхийг эзэмшиж байгаа нэг буюу хэд хэдэн гишүүн байна.

Хуулийн 14-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн 4-р заалтын "хуулийг араа буюу ноцтой зөрчсөн" гэсний "удаа дараа зөрчсөн" г Монгол Улсын хууль тогтоомжийг нохорлол, компани нь буюу түүнээс дээш зөрчсөнийг, "ноцтой зөрчсөн" гэдгийг өл, компани нь дүрмийн санг хуурамчаар бүрдүүлсэн буюу ин санг багасгаснаа бүртгүүлээгүй, тусгай зөвшөөрөл агаатай буюу хоригтой үйлдвэрлэл, үйлчилгээг хууль бусаар эн, тайлан, гэнцлээ санаатай будлиантуулж, татвараас ийсэн, хууль тогтоомж бусад хэлбэрээр зөрчсөн нь төр, иргэд, йн нэгж, бусад байгууллагад их хэмжээний хохирол учруулсан учруулж болох байсан зэргийг ойлгох бөгөөд эдгээр нь өл, компанийг татан буулгах үндэслэл болж болно.

Хуулийн 16-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1 дүгээр заалтын "нийтгээ эх" гэдэгт төр, засгийн төв, орон нутгийн байгууллагын албан заал, мэдээллийн хэрэгсэл, түүнчлэн Засгийн газрын үндсэн дэд бүтцэд багтааг байгууллагын албан ёсны хэвлэл, лийн хэрэгслэлээр олон түмэнд мэдээлэхийг ойлгоно.

Хуулийн 16-р зүйлийн 4 дэх хэсгийн "татан буулгах комисс нохорлол, компани, гишүүдийн хооронд үүссэн маргаан" татан буулгах комисс нохорлол, компаний удирдлагын а гарсан маргаан, татан буулгах комисс нохорлол, компаний ийн хооронд гарсан маргаан болон татан буулгах үйл ажилла- холбоотойгоор нохорлол, компаний удирдлага болон гишүүд, эн гишүүдийн хооронд гарсан маргааныг хамааруулна.

Хуулийн 18-р зүйлийн 1-р заалтын "Нөхөрлөл, компанийг бүртгэлд бүртгүүлээгүй үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулсан" нохорлол, компани нь байгуулагдах, бүртгүүлэх талаар н 10,20,30,32,88 дугаар зүйлд заасан журмын дагуу баримтаа лэн өргөмөлдөө хавсарган бүртгэлд байгууллагад өгч, бүртгэлийн гээ авалгүйгээр үйлдвэрлэл үйлчилгээ явуулсан, түүнчлэн н 11-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн 2-р заалтын дагуу бүртгэлдээ сан боломч үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэн явуулсан, хууль гасний улмаас түүний заалт ёсоор улсын бүртгэлд шинэчилсэн 1 хийлгээгүй буюу нохорлол, компани өөрчлөн байгуулагдсан а оршин байгаа газраа өөрчилсөн зэргээс улсын бүртгэлд заасан хугацаанд бүртгүүлээгүй зэргийг ойлгоно.

Хуулийн 18-р зүйлийн 3-р заалтын "гэрээ дүрэмд зааснаас өөр н үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулсан" гэдгийг нохорлол, ин нь өөрийн гэрээ, дүрэм, улсын бүртгэлийн гэрчилгээнд үйлдвэрлэл, үйлчилгээгээс өөр төрлийн үйлдвэрлэл, гээ байнга явуулсан байхыг ойлгоно. Нөхөрлөл, компани нь рлийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ явуулах тохиолдолд нохорлол, ийн тухай Монгол Улсын хуульд заасан журмын дагуу гэрээ,

дүрэмдээ нэмэлт, өөрчлөлт оруулж, улсын бүртгэлд шинэ бүртгүүлсэн байвал зохино.

9. Хуулийн 22-р зүйлийн 4 дэх хэсгийн "гишүүн тус бүр саналын эрхийн тоог гэрээнд тусгана" гэдэг нь бүх гишүүн нөхөрлөлд оруулсан хувь хөрөнгийг нь үнэлж нэгж саналд оноо хөрөнгийг тогтоосны үндсэн дээр гишүүн бүрийн саналын эрх тоог тодорхойлон гэрээндээ тусгах явдал болно.

10. Хуулийн 23-р зүйлийн 3 дахь хэсгийн 2-р заалтын "гэрээ хүлээсэн үүргээ ноштой зорчсон" гэдэгт нөхөрлөлийн гишүүн гэрээнд заасан үүргээ биелүүлдэггүй буюу зохиох ёсоор биелүүлдэггүй улмаас тухайн нөхөрлөлийн хэвийн үйл ажиллагаа алдагдсан хэмжээний хохирол учирсан, явуулбал зохиох үйлдвэрлэл, үйлчилгээ тасалдсан, түүнчлэн тухайн гишүүний хариуцсан бусад зорилцоотойгоор явагддаг үйлдвэрлэл, үйлчилгээний төрөл, зогсоосон буюу өөрчлөхөд хүрсэн тэргийг хамрааруулна.

11. Хуулийн 25-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн "...гэрээнд заагдсан үнэлгээ, нөхцлийг баримтлана" гэдэгт нөхөрлөлийг татан буулгах тохиолдолд түүний төлбөрийг бүрэн барагдуулсны дараа гишүүн оруулсан эд хөрөнгийг биет байдлаар нь буцаан олгох боломж тохиолдолд гишүүдийн нөхөрлөлд оруулсан хувь хөрөнгийг гэрээнд заасан үнэлгээг үндэслэн буцаан олгох талаар зөвхөн журмын баримтаар шийдвэрлэхийг хэлнэ.

12. Хуулийн 25-р зүйлийн 3 дахь хэсгийн "Нөхөрлөлийн хөрөнгө төлбөр барагдуулахад хүрэлцэхгүй бол ... хувийн өмчийн хөрөнгөнөөс гаргуулж, харилцагчдын төлбөрийг бүрэн барагдуулахад гэдэг нь гэрээнд гишүүн тус бүр саналын нэг эрхтэй байхаар заагдсан тохиолдолд адил хэмжээгээр, бусад тохиолдолд тэдний оруулсан хөрөнгөтэй хувь тэнцүү хэмжээгээр хувийн өмчийн эд хөрөнгө нь төлбөрийг гаргуулах ажиллагаа болно.

13. Хуулийн 28-р зүйлийн 7-р хэсгийн "ордуулсан хөрөнгийг хэмжээгээр харуулахаг хүлээдэг гишүүд ... оруулсан хөрөнгөө гэрээнд заагдсан буцаан авах дагуу эрхтэй байна" гэдгийг нөхөрлөлийг татан буулгах үед тухайн нөхөрлөлийн төлбөрийг бүрэн барагдуулсны дараа оруулсан хөрөнгөнөөс хэмжээгээр харуулахаг хүлээдэг гишүүд зөвхөн өөрсдийн оруулсан хөрөнгөө биет байдлаар буюу үндэслэн гэрээнд заасан үнэлгээг үндэслэн тэргүүн ээлжинд буцаан авах эрхтэй байхыг ойлгоно. Харин нөхөрлөлийн үлдсэн хөрөнгийг үлдсэн хуулийн 25-р зүйлд заасан эд хөрөнгө хуваах журмын дагуу хуваарилна.

14. Хуулийн 31-р зүйлийн 4 дэх хэсгийн "голлох эрх бүтээгчид" гэдэгт иргэн ба хуулийн этгээдээс Иргэний хуулийн 31-р зүйлд заасны дагуу өөрийнхөө нэрийн өмнөөс хувьцааны зах зориулалтаар бүрэн эрх олгосон шийдвэр гаргасан буюу итгэмж олгосон иргэн, эрх бүхий албан тушаалтныг хамрааруулна. Ийм

дөх эрх бүхий этгээд захиалгын хуудсанд гарын үсэг зурсан бол цаа хийгдсэн гэж үзнэ.

Хуулийн 33-р зүйлийн 5 дахь хэсэгт зааснаар хувыцаат инийг үүсгэн байгуулах зохион байгуулах хур" , эрсдэж байгаа аа захиалагч бүр саналын нэг эрхтэй байх тул мөн зүйлийн 4 эсгийн "захиалагчдын дийлэнх олонхи оролцсоноор хурал хүчин дөр болох бөгөөд хуралд оролцогчдын дийлэнх олонхийн аар шийдвэр хүчин төгөлдөр болно" гэдгийг хувыцаа захиалагч-уравны хоёроос доошгүй нь оролцсоноор хурал хүчин төгөлдөр харин хуралд оролцсон хувыцаа захиалагчдын гуравны хоёроос гүйн санал авснаар шийдвэр хүчин төгөлдөр болно гэж ойлгоно.

Зохион байгуулах хуралд оролцож байгаа захиалагч нь хуулийн зүйлийн 4 ба 6 дахь хэсэгт заасны дагуу захиалгын хуудсанд 1 үсэг зурж захиалга хийсэн, түүнчлэн захиалсан хувыцааныхаа 2 доошгүй хувьтай гэнцэх хэмжээний урьачилсан төлбөрийг н байна. Хуулийн 38-р зүйлийн нэг дэх хэсэгт заасны дагуу ааны төлбөрийг оюуны өмчийг үнэлэх хэлбэрээр хийх лдола үнэлгээ үзэн зөв, үнийн дүн түүнд ногдох хувыцааны й тохирч байгаа эсэхийг Зохиогчийн эрхийн тухай хуулийн 6-р йн нэг дэх хэсгийн 11-р заалт, Патентын тухай хуулийн 5-р йн нэг дэх хэсгийн 14-р заалтад тодорхойлсон чиг үүргийн Оюуны өмчийн газраар дүгнэлт гаргуулна.

Хуулийн 43-р зүйлийн 4 дэх хэсгийн "гишүүдийн хурлаас шийдвэрийн төслийг гишүүдэд бичгээр мэдэгдэнэ" гэдгийг аат компаний гишүүдийн хурлыг зарлах үед хурлаас гарах вэрийн төслийг гишүүдэд өөрсөд нь буюу зуучлан үйлчилдэг цаасны компаниудад хүргэсэн байхыг ойлгоно.

Хуулийн 44-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан "Саналын эрхийн с дээш хувийг эзэмшиж байгаа гишүүд" гэдэгт хуралд оролц- гишүүд нь хувыцаат компанийн дүрмийн санд оруулсан эд нө, оюуны өмчийн үндэ дүйцүүлэн эзэмшсэн буюу худалдан хувьцаагаараа компанийн эд хөрөнгийн эрхийн 50-иас дээш и өмчлөх, түүндээ гэнцэх оногдоо ашиг авах эрхтэй хувыцаа ингч-дийг хамааруулна. Харин хувыцаат компани нь Нөхөрлөл нийн тухай хуулийн 64-р зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу н хувыцаат худалдаж авсан тохиолдолд уг хувыцаат хуртын ирц, юл ашиг авах саналын эрхэд оруулан тооцохгүй. Хувыцаат ани өөрөө худалдан авсан хувыцаат хуулийн 64-р зүйлийн 2 дахь т зааснаар түүнийг ашиглах журмыг гишүүдийн хурлаар цэн шийдвэрлэнэ.

Хуулийн 44-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн "хуралд оролцох гишүү- тооны доод хязгаарыг зааж болно" гэдгийг тухайн компанийн үдийн тоо, хэлэлцэх асуудлын төрөл зэрэг онцлогоос шалтгаа- тдорхой төрлийн асуудлыг шийдвэрлэх компанийн гишүүдийн

хуралд оролцох гишүүдийн тооны доод хязгаарыг дүрмээрээ тогт болно гэж ойлгоно. Тэгэхдээ эдгээр тооны гишүүд нь за саналын эрхийн 50-наас дээш хувийг эзэмшиж байвал зохино.

20. Хуулийн 44-р зүйлийн 2 дахь хэсгийн "дахин хуралдах өд товлон" гэдэг нь гишүүдийн хуралд саналын эрхийн 50-наас д хувийг эзэмшигчид оролцоогүйгээс хурлыг хүчин төгөлдөр бус үзсэн тохиолдолд төлөөлөн удирдах зөвлөл тухайн хуралд и гишүүдийн саналыг үндэслэн дахин хуралдах өдрийг товлосныг ой бөгөөд уг хугацааг товлонд хуулийн 43-р зүйлийн 4 дэх хэ заасан хугацаа хамаарагүй. Харин хэлэлцэн шийдвэрлэх асуу бөрчлөлт орсон тохиолдолд дахин хуралдах хугацааг 30-наас дооц хоногоор тогтоож шийдвэрийн төслийг гишүүдэд бичгээр мэдэгдэ

21. Хуулийн 44-р зүйлийн 3 дахь хэсгийн "ээлжийн бус ху гишүүн заавал биечлэн оролцоно" гэдэгт гишүүн өөрөө б хуулийн 43-р зүйлийн 7,8 дахь хэсэгт заасан журмын дагуу бие олгосон итгэмжлэлтэй төлөөлөх этгээд оролцохыг ойлгоно.

22. Хуулийн 44-р зүйлийн 4 дэх хэсгийн "гишүүдийн ху оролцогчдын саналын эрхийн дийлэнх олонхиор шийдвэр хү төгөлдөр болно" гэдэг нь тухайн хуралд оролцож байгаа гишүүд саналын эрхийн гуравны хоёроос дээш хуаныг эзэмшигчд саналаар шийдвэр хүчин төгөлдөр болохыг ойлгоно. Харин төр өмчийн оролцоотой хувьцаат компанийн төлөөлөн удирдах зөвлө сонгоход Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай Монгол Ул хуулийн 21-р зүйлийн 8 дахь хэсэгт заасны дагуу төрийн өмч төлөөлөгч нь бусад өмчлөгчөөс сонгогдож байгаа гишүүдэд с огдохгүй тул хуралд оролцсон уг төлөөлөгчөөс бусад гишүүд саналын эрхийн дийлэнх олонхын санал авсан төрийн өмчлөгчдийг төлөөлөх хүнийг төлөөлөн удирдах зөвлөлд сонгогд тооцно. Энэ нь хуулийн 92-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан төлө удирдах зөвлөлд нэгэн адил хамаарна.

23. Хуулийн 49-р зүйлийн 3 дахь хэсэгт "Гүйцэтгэх захир эдлэх эрх, хүлээх үүрэг, хариуцлагын хэмжээ хязгар, хариуцаг чөлөөлөх үндэслэл, хөлс, урамшуулал зэрэг асуудлыг Иргэ хуулийн 308-312-р зүйлд заасан журмын дагуу шийдвэрлэнэ" г заалтыг компани өөрийн дүрэм болон, гүйцэтгэх захира байгуулсан хөлсөөр ажиллах гэрээнд түүний эрх, үүрэг, хариуц хариуцлагаас чөлөөлөх үндэслэл, хөлс урамшуулал зэргийг Иргэ хуулийн дээрх зүйлд болон энэ хуулийн 50-р зүйлд нийцү нарийвчлан тогтооно гэж ойлгоно.

24. Шүүх, энэ тогтоолын 23-рт заасан асуудлаар гарсан марга хянан шийдвэрлэхдээ Хөдөлмөрийн хуулийг бус Иргэний хуу зохих зүйл, хэсэг, заалтыг баримтлан дүрэм, гэрээг үндэслэх бө Нөхөрлөл, компанийн тухай хуулийн 50-р зүйлийн 3 дахь хэ заасны дагуу төлөөлөн удирдах зөвлөлөөс албан ёсоор томи

нөн удирдах зөвлөлийн гишүүнийг компанийг төлөөлүүлэн
улна.

Хуулийн 50-р зүйлийн 1 дэх хэсгийн "гүйцэтгэх захирал
нөн удирдах зөвлөлөөс олгосон эрх хэмжээний хүрээнд
нийг төлөөлж болно" гэдгийн "эрх хэмжээ" нь компаний
төлөөлөн удирдах зөвлөлтэй байгуулсан түүний хөлсөөр
ах гэрээгээр тодорхойлогдох бөгөөд уг гэрээг дүрэмд заасан
эмжээний хүрээнд компанийг төлөөлж болно гэж ойлгоно.

Хуулийн энэ зүйлийн 2 дахь хэсгийн "гүйцэтгэх захирал нь
ний үйл ажиллагаатай холбогдолтой гэрээ хэлэлцээрийг
нөн удирдах зөвлөлөөс олгосон эрх хэмжээний дотор хийнэ"
нь гүйцэтгэх захирал гэрээ хэлэлцээр хийх эрх хэмжээг мөн
ний дүрэм, түүний хөлсөөр ажиллах гэрээнд тусгасан байх
; хуулийн 46-р зүйлийн 4-д заасны дагуу төлөөлөн удирдах
өөс компаний өмч хөрөнгийг захиран зарцуулах талаар
сон эрх хэмжээний дотор гэрээ, хэлэлцээр хийж болно гэж
ю. Төлөөлөн удирдах зөвлөлөөс гэрээ, хэлэлцээр бүрт
лан эрх хэмжээ тогтоон өгч болно. Ийнхүү компаний дүрэм,
р ажиллах гэрээнд болон төлөөлөн удирдах зөвлөлөөс
гэх захирлын эрх хэмжээг тухайлан тогтоогоогүй бол түүний
нийг төлөөлөх болсон гэрээ, хэлэлцээр хийх эрх хэмжээг
рлаагүй гэж үзнэ.

Хуулийн 51-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан "дотоод хяналт"
компанийн гүйцэтгэх захиралтай байгуулсан хөлсөөр ажиллах
компанид ажиллагсадтай байгуулсан хөдөлмөрийн гэрээ,
нийн хөдөлмөрийн дотоод журам, хөдөлмөрийн болоод
югийн сахилга, тэдгээрийн хүрээнд дагаж мөрдвөл зохих хууль
мжийн биелэлтэд тавих компанийн дүрэмд заасан журмын
төлөөлөн удирдах зөвлөлөөс хэрэгжүүлэх хяналтыг ойлгоно.

Гишүүдээс төлөөлөн удирдах зөвлөл болон компанийн
гийн үйл ажиллагаанд тавих хяналтыг хуулийн 52-р зүйлд
хянан шалгагч /хянан шалгагчдын зөвлөл/-аар дамжуулан
тэнэ.

Хуулийн 53-р зүйлийн 2 дахь заалтын "урд нь дампуурсан
нийн удирдлагад ажиллаж байсан этгээд" гэдэгт шүүхээс
руулсан хувицаат болон хязгарлагдмал хариуцлагатай ком-
н гүйцэтгэх захирал, захирал, төлөөлөн удирдах зөвлөлийн
гишүүний үүрэг гүйцэтгэж байсан хүнийг хамааруулан
ю.

Хуулийн 53-р зүйлийн 3 дахь заалтын "компанийн
лагын төрөл садан" гэдэгт компанийн төлөөлөн удирдах
нийн дарга, гишүүд, гүйцэтгэх захирал, захирлын төрсөн болон
к авсан энэг, эх, төрсөн буюу үрчилж авсан хүүхэд, ах, эгч,

дүү, өвөг эцэг, эмэг эх, хадам эцэг, эх, яч зээ болон гэр бүл гишүүдийг хамааруулна.

29. Мөн заалтын "ямар нэг шалтгаанаар компанийн удирдлын нөлөөнд автсан" гэдэг ойлголтонд нам, төрийн бус байгууллага сонгуульт албаны хувьд компанийн удирдах хүмүүсийн удирдлагад нь ажилладаг болон хамтарч аж ахуй эрхэлдэг, хөрөнгийн хувьд харилцан хараат байдалтай буюу аль нэгэндээ ба өр төлбөртэй зэрэг компанийн удирдлагад байгаа этгээдээс хуульчилж шалгагчид нөлөөлж болох нөхцөл байдалуудыг хамааруулан ойлгоно.

30. Хуулийн 56-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт зааснаар "хянан шалгагчид гишүүдийн хурлыг зарлан хуралдуулсан" тохиолдолд уг хуулийн 57-р зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан журмын дагуу гишүүдийн хуралдуулах тоныг 30-аас доошгүй хоногийн өмнө зарлаж, шийдвэрийн төслийг гишүүдэд бичгээр мэдэгдсэн байна.

31. Хуулийн 59-р зүйлийн 3 дахь хэсгийн "гомдолд заасан үндэслэлтэй бөгөөд ноцтой байдал тогтоогавол" гэдэгт компанийн төлөөлөн удирдах зөвлөлийн тухайд дүрэмд заасан хугацаа дуус бүрэлдэхүүний дийлэнх олонхи нь компанийн гишүүн байх хуульчилж заалт зөрчигдсөн гишүүн өөр нөхөрлөл, компанийн удирдлыг сонгогдож болохгүй тухай компанийн дүрмийн заалт зөрчигдсөн зөвлөл ээлжит хурлаа хуульд заасан хугацаанд хийгээгүй, Нөхөр компанийн тухай хуулийн 46-р зүйлд заасан болон дүрэмд тодорхойлсон бүрэн эрхээ хэрэгжүүлээгүй, компанийн гишүүн хууль ёсны эрх, ашиг сонирхолд үл нийцэх үйл ажиллагаа явуулж буюу хувийн эрх ашгийг хичээж эд хөрөнгөнд нь хохирол учруулж компанийн төлбөрийн чадварт муугаар нөлөөлөх үйл ажиллагаа явуулсан, гишүүдийн хурлыг зарлах, хурлаас гарах шийдвэрийн төслийг гишүүдэд бичгээр мэдэгдэх журмыг зөрчсөн болон санаачилга эрхийн 10-аас доошгүй хувийг эзэмшиж байгаа гишүүдээс бусад хянан шалгагчаас гишүүдийн хурлыг зарлан хуралдуулах үйл ажиллагаа явуулахаас хянан шалгагч /хянан шалгагчдын зөвлөл/-ийн тухай хуулийн 54-р зүйлд заасан болон дүрэмд заасан үүргээ биелүүлж хянан шалгагч байхыг хориглосон үндэслэл тогтоогдсон, компанийн санхүүгийн үйл ажиллагааны талаар гишүүдээс гарсан гомдлыг эхлээд нь эсгөөр шийдвэрлэж хариу өгөөгүй, компанийн эд хөрөнгө завсрын үүргүй зардал гаргасан дутагдлыг мэдсээр байж хаашайлсан, хуульчилж тавихаас үндэслэлгүйгээр татгалзсан зэрэг асуудлаар гомдол гаргах бөгөөд тэдгээр нь үндэслэлтэй болох нь шүүхийн буюу эрх баригч байгууллага, албан тушаалтны хяналт шалгалтаар тогтоогдсон бол компанийн хэвийн үйл ажиллагаанд соргоор нөлөөлсөн болон нөлөөлж болох байсныг ойлгоно. Энэ тохиолдолд шүүх гишүүдийн хурлыг хуульд заасан журмын дагуу зарлан хуралдуулж болно.

32. Хуулийн 65-р зүйлийн 3 дахь хэсгийн "компанийн ажиллагаанд зөвхөн саналын эрхээр дамжуулан нөлөөлнө" гэдэг

югч болон толгойлох компани нь хувицааг нь эзэмшиж буй знийхда хуралд өөрийн эрх бүхий төлөөлөгчийг оролцуулж иэж байгаа асуудлаар өөрийн компанид оногдох саналын ил тоогоор санал өгөх замаар хурлаас илрэл шийдвэрт мөхнийг хэлэх бөгөөд үүнтээс өөр замаар хувицааг нь эзэмшиж а компаний үйл ажиллагаанд оролцож болохгүй.

Ерөнхий шүүгч

Д.Дэмбэрэлцэрэн

Шүүгч

Ө.Доржготов

СЭТГҮҮДИЙН ЗӨВЛӨЛ

Ерөнхий эрхлэгч	Л. Цог
Хариуцлагатай нарийн бичгийн дарга	Б. Ганбат
Гишүүд:	С.Баяр Б. Бадамханд Ч. Дашням Б. Цэндлоо Б. Энэбин
Техник редактор	С. Итгэлт
Уншиж хянасан	Сан. Жаргалсайхан Б. Янжинлхам

Зах.04

Үйлдвэрт шилжүүлсэн 1998 оны 1-р сарын 9-нд.
Өрөлтөд 1998 оны 1-р сарын 12-нд. Хэвлэлтэд
1998 оны 1-р сарын 31-нд. Хэвлэлийн хуудас 9,25
Хэвлэсэн тоо 4020 ш

Манай хаяг: Улаанбаатар-12
Төрийн ордон. Утас 322838

Төр, Засгийн Үйлчилгээ Аж Ахуйг
Эрхлэх Газрын харьяа
Хэвлэх үйлдвэр